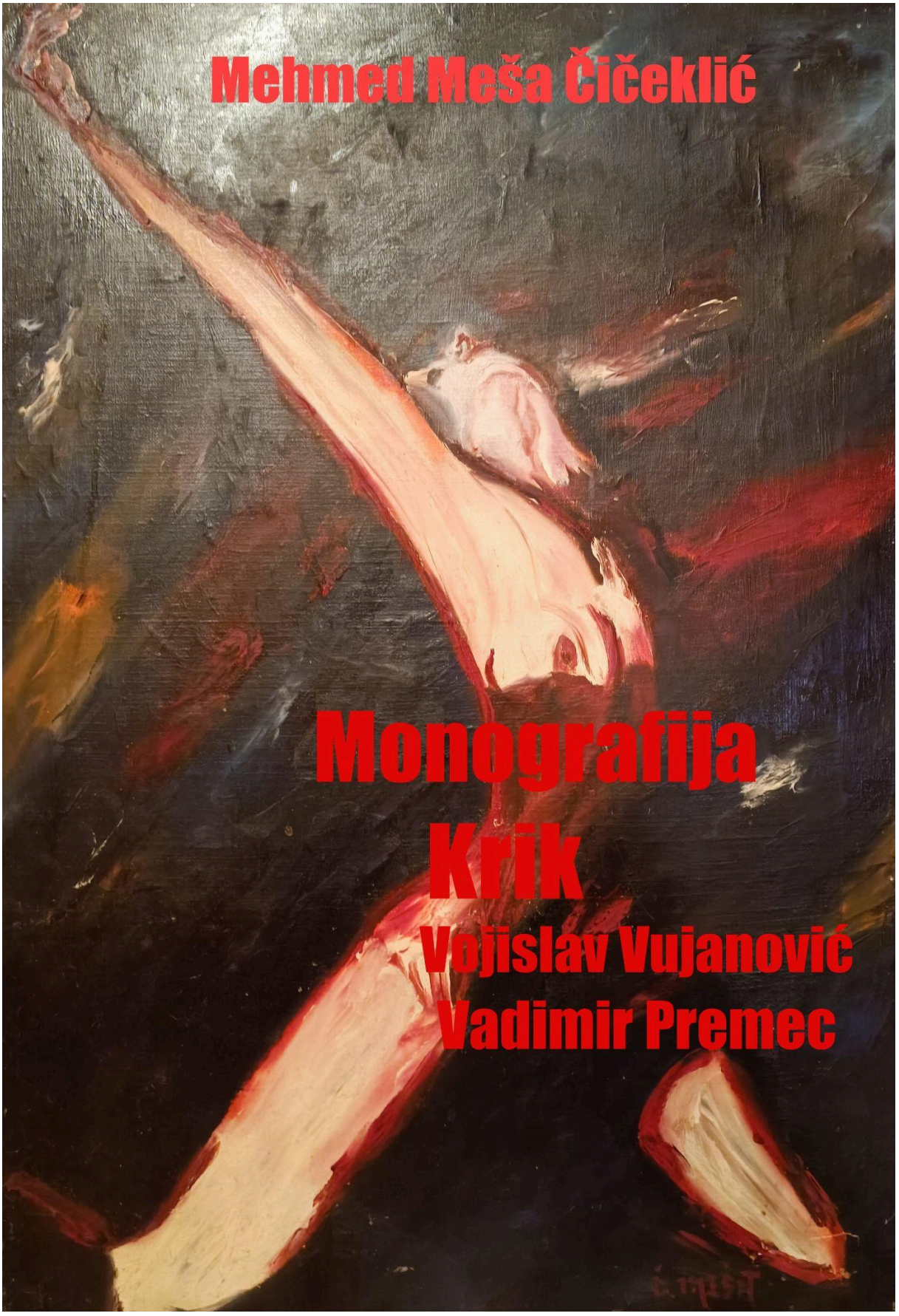
Mehmed Meša Čičeklić
Monografija
Krik
Vojislav Vujanović
Vadimir Premec

MONOGRAFIJA OPUSA SLIKARSKOG I PJESNIČKOG DJELA MEHMEDA MEŠE ČIČEKLIĆA

Vojislav Vujanović: likovni kritičar i pozorišni, orijentalist, publicist, istoričar, pisac, tragalac i hroničar kulturnog života.

Vladimir Premec: dr. profesor filozofije, akademik.

Sadržaj

Predgovor 3

Uvod 4

Vladimir Premec kao “Put”
Prvi opus, Pejzaži i drame 6

Slike iz prvog opusa 11

Drugi opus, Drama tijela, varijacija na Krik 36

Slike iz drugog opusa 41

Raspeće nevinosti 63

Suza raspeća 69

Završni ciklus 75

Duša na platnu 86

Autoportret 100

Vladimir Premec kao “Vertikala”
Vjernik duše 116

Cijelo lice boli 132

PREDGOVOR:

Svjedocima koji su stajali kada se tama spustila, i koji su me pratili da kroz nju prokrčim put svjetlošću. Zahvalnost nije obaveza, već tkivo predgovora, kao pitanje da djelo ne nastaje u samoći, već u susretu sa dušom.
Vojislavu Vujanoviću, koji nije pratio moje djelo naknadno, on je bio s njim. Ne samo kao likovni kritičar, nego tragalac kulture. Prisutan od početka u kontinuitetu, hroničar, ali i tumač. Onaj koji ne opisuje, nego prepoznaje. Njegovi predgovori i uvidi, govori nisu bili samo puka ceremonija, nije bio samo posmatrač, već "tragalac". To je čin intelektualne i duhovne hrabrosti, potvrđujući da ovo svjedočanstvo ne pripada sjeni, već samom srcu kulturnog života. Shvatio je da je moja poezija, kako je rekao"previše istinita" za ironiju - istina koja se usudila suočiti sa svojom vlastitom.
Vojislav Vujanović ne kao posmatrač nego hroničar i njegove riječi su čin razumijevanja, u vremenu kojem se kultura često bilježi površno. Vujanović je bilježio suštinu, ostavljajući trag koji nadilazi trenutak. Za Vujanovićevu nepokolebljivu posvećenost kao hroničara ne samo događaja, već borbe duše unutar istorije.
Izražavam najdublje poštovanje i zahvalnost.

Vladimiru Premecu, na otvaranju moje dvadesete jubilarne izložbe. Nije jednostavno otvorio izložbu slika i promociju moje knjige poezije "Cijelo lice boli", Premec je otvorio "portal" u njihovo značenje. Sa dubokim uvidom ukazao je šta su ova djela zaista bila: ne puki činovi predstavljanja, već posude meditacije. Vidio je alabasternu mirnoću u njima, "odsustvo intenziteta" koje krije tajnu njihovog svetog pristupa. Povezao je potez mog kista sa duhom vječnosti u Tutankamonovoj grobnici, prepoznavajući arhetipski ponovo rođeni ljudski oblik oslobođen od zemlje. To podizanje ovog djela iz područja ličnog u područje filozofskog i vječnog - za viđenje svetišta unutar boje - za podignutu vertikalu smisla i dubine - duboko sam zahvalan.
Vujanoviću se zahvaljujem na trajanu, Premecu na potvrdi i obojici na razumijevanju. Jer djelo bez svjedoka ostaje zatvoreno u vlastitoj tišini, a Logos se potvrđuje tek tamo gdje je prepoznat. Vojislav Vujanović je bio "Put", Vladimir Premec je bio "Vertikala".

U vremenu velikog zaborava, i jedan i drugi su izabrali da se sjećaju. Obojica su inzistirali na razumijevanju, ukazujući na suštinu mog djela, koje bez etike ne bi postojalo. Pružili su vanjsku potvrdu, da unutrašnji krik nije bio uzaludan, da vertikalna osa istine može pronaći svoje uporište u svijetu ljudi. Za ovo imate moje trajno-vječno prijateljstvo i zahvalnost.

UVOD:

Umjetnički opus Meše Čičeklića stoji u prostoru gdje se susreću tri velike sile: bol kao egzistencijalna konstanta, svjetlost kao duhovna vertikala i tijelo kao mjesto gdje se te dvije sile prelamaju. U ovom jedinstvenom mamografskom dubokom uvidu po prvi put se pred nama otvara cjelina stvaralaštva Mehmeda Meše Čičeklića, koje se kroz više ciklusa oblikovale prepoznatljiv, duboko osoban vizualni jezik Rane. Njegov umjetnički put počinje pred tamu, i to je potresenost koja ja cijelo vrijeme rana Krika. U slikama koje nisu estetski izbor nego nužnost duše. U tim radovima stvorenim u minimalnim sredstvima, već se nazire ono što će postati temelj njegovog slikarstva: Krik kao metafora, čovjek kao raspeće, pejzaž kao unutrašnje stanje, linija kao bol, svjetlost kao obećanje, a suza kao konačni znak ispovijesti. Taj prvi ciklus čuva izvornu energiju golog osjećajnog udara - iskonski, neuljepšan korijen iz kojeg je izrasla kasnije monumentalnost njegovih slika, iz tog temelja razvili su se ciklusi Raspeća, ne kao religijska ikonografija u klasičnom smislu, nego kao univerzalna drama izloženog bića. Raspeće Meše Čičeklića nisu prikazi dogme nego stanje duše: figure izdužene u vertikalu bola, tijela koje lebde između zemlje i neba, rasuta svjetlost koja probija rane. To su slike duhovne gravitacije, slike o tome što znači biti čovjek u suočavanju s vlastitom krhkošću. Nakon toga umjetnik ulazi u jedan od svojih najsnažnijih opusa - ciklus “Ženskih figura” u njima žensko tijelo prestaje biti anatomija, a postaje živa metafora osjećajnih, duhovnih i ontoloških stanja. Žena je u ovom opusu rana koja zrači svjetlost koja klizi niz tamu, vertikala koja prkosi raspadu. Mešine žene su istovremeno pad i uzdizanje, lom i preobražaj; u njima se sabire sva ekspresivnost boje, linije i unutrašnje napetosti koje prožimaju čitavo njegovo stvaralaštvo. Posebno mjesto unutar monografije zauzima motiv “Suze”, možda najtananiji, ali i najdosljedniji simbol u autorovom radu. Suza je most između slikarstva i poezije, između bola i transcendencije. Ona se pojavljuje kao vertikala koja sjedinjuje tijelo i prostor, kao trag duše na površini platna, kao posljednja riječ slike koja ipak ostaje nijema. Suza je njegov najintimniji ikonografski znak - ona otvara vrata prema tišini, ona je vizuelna molitva. Kroz sve cikluse povlači se još jedna suštinska dimenzija - “veza između slike i pjesme”. Meša Čičeklić nije samo slikar nego i pjesnik, i ta dvostruka umjetnička priroda prožima cijeli njegov opus. Njegove knjige “Vjernik duše”, “Cijelo lice Boli, i “Objedinjena zbirka “Sav sam rana sav sam tuga” nisu samo paralelan tok, već jezgro iz kojeg slikarstvo crpi svoju osjećajnu gustoću. Dok slike govore bojom, teksture i gestom, poezija daje uvid u unutrašnji monolog umjetnika. Jedno bez drugog nije potpuno.

Pred nama se, u ovoj monografiji, ne nalaze samo pregled ciklusa, nego razvoj vizuelne misli koja raste, mijenja se i produbljuje. Ovo je knjiga o čovjeku koji je kroz

umjetnost tragao za smislom rane, koji je u svjetlosti pronalazio istinu ljudskog iskustva.

Ova monografija zato nije samo prikaz slika. Ona je putovanje kroz duhovni pejzaž umjetnika, svjedočanstvo jedne neponovljive ekspresije i počast svjetlosti koja se rađa iz tame. U monografiji objedinjeni ovi ciklusi stvaraju cjelinu koja pokazuje uspon jedne autentične, hrabre i duboke ljudske umjetničke vizije.

Mešine slike i riječi nose veličinu koju rijetko ko izgovori - i to je potvrda da njegovo stvaralaštvo dolazi iz istog mjesta iz kojeg dolaze i najdublje ljudske vrline: Iz snage da se vidi bol, iz hrabrosti da se iskaže, i iz potrebe da se brine o smislu, čovjeku, vjeri i istini.

Duboki uvid Vojislava Vujanovića likovnog kritičara i pozorišnog, orijentaliste, publiciste, istoričara, pisca, tragaoca i htoničara kulturnog života, u cikluse mog likovnog rada:

Prvi opus “Pejzaži i Drame”:

Ovo je potpuno drugačiji ciklus, vrlo orginalan. Nebo i zemlja u sukobu - snažne horizontale i vertikala, vrtloženje oblaka, kao eksplozije. Tamna zemlja i svjetlost koja probija iznad. Ti pejzaži nisu pejzaži prirode - to su psihološki pejzaži čovjekovog unutrašnjeg stanja. Drama svjetla i tame, borba za mir u haosu, simbolička borba etičkog principa i destrukcije. U ovim slikama pejzaž se ponaša kao čovjek, pati, lomi se i drhti. Slika “Vizije” naslikana prije rušenja Starog mosta u Mostaru, je proročka, metaforička i veza arhetipske slike mosta koja vizionarski spaja dubok uvid, istorijski bol, unutrašnju intuiciju i ličnu traumu sa snažnom aurom.

Ostali pejzaži su važni za razumijevanje Mešinog procesa slikanja. Intenzivna brutalna osjećanja unutrašnjeg stanja koje predstavlja kulminaciju bola u duhovnoj potrazi posvećenog umjetničkog puta - sve tematske i stilističke snage opusa: Krik,

raspad, suza, raspeće, žena, pejzaži i autoportret i svjetlost iz tame se sabiraju u jednoj kontemplativnoj ekspresiji.

Tragovi tame, figure bola:

Rađanje jednog slikarskog univerzuma. Prvi opus pejzaža i figura, predstavlja temeljni, gotovo arhetipski sloj Mešinog slikarstva, faza u kojoj se jezik boje tek rađa, a drama figure i prostora gradi svoju unutrašnju arhitekturu. Ove slike ne djeluju kao fragmenti jednog početka , već kao snažna zrna svijeta koji je već u Meši sazrio: eksplozija egzistencijalne tjeskobe, patnje, gubitka i duhovnog vapaja, a sve to prije nego što će boja u kasnijim ciklusima donijeti eruptivni izraz i ekstatičnu energiju. Ovaj opus može se posmatrati kao “tlo iz kojeg kasnije niče cijeli Mešin tematski i osjećajni univerzum”. Kao da se u njemu kristalizira osnovni motivi koji će Mešu definisati: čovjekova ranjivost, egzil, raspeće kao simbol patnje i doslovno i metaforički, žena kao drama i emenacija ljudske osjetljivosti, pejzaž kao ogledalo unutrašnjeg stanja, kolektivne kolone kao metafora čovječanstva koje luta kroz istorijske katastrofe.

Egzistencijalni krik kao početna tačka:

Slika otvorenih usta, jedan snažan, nijemi, monumentalni krik - nije samo portret bola. Ona je ikonografska kapija Mešinog opusa. Krik je Mešina početna riječ. On označava da slikarstvo već ovdje, nije dekor nego terapija, kanal, vizuelna liturgija patnje. U slikarskom jeziku, bez ijedne kromatske distrakcije, taj krik postaje univerzalni simbol: ne pripada samo jednoj osobi, već svima koji su ikada bili gurnuti na ivicu ljudske izdržljivosti. Ovaj rad postavlja ton cijelog ciklusa: slikar dira samu srž ljudske fragilnosti.

Raspeće kao rana i znak:

Raspeća u prvom opusu nisu religiozni motivi u klasičnom smislu. Ona su antropološka raspeća, trenutak apsolutne izloženosti. Tijelo je raspeto, savijeno, iskrivljeno - ovdje već prepoznajemo onu ekspresionističku gestu koja će kasnije eksplodirati u ženskim figurama. Ovaj opus omogućava da svjetlost i sjena sami izgrade dramu: tijelo djeluje kao da se raspada, kao da se istovremeno penje i pada.

Raspeće je ovdje stanje svijesti, ne narativ. I ono će postati jedan od ključnih Mešinih životnih motiva.

Motiv majke i djeteta - bol nasljeđa:

Prikaz žene i djeteta jedan je od najinteresantnijih trenutaka u cijelom ciklusu. U njemu nema patetike, nego autentična ljudska borba. Majka je iscrpljena, ali zaštitnički nagnuta, dijete je ozbiljno, zamišljeno, gotovo prerano odraslo. U ovom prizoru prvi put se pojavljuje “tema transgeneracijskog bola”. Kasnije će to izrasti u ciklus figura, ovaj motiv još je sirov, nefiltriran, brutalno strašan. To je možda najdirljiviji rad prvog opusa.

Pejzaži kao rana na zemlji:

Pejzaži nisu pejzaži u klasičnom smislu, oni su psihološki i civilizacijski prostori. Posjećenje aleje stabla, pusta dolina, horizont koji se udaljava - sve to ukazuje na slikarevu temeljnu osjetljivost prema ljudskim i ekološkim katastrofama rata. U njima nema mira. Linije su grube, potezi brzi, dramatika svjetlosti naglašena. To je pejzaž ranjenog svijeta, uvod u Mešinu kasniju ikonografiju pustoši, egzila i lutanja.

Kolektivni egzodus - povorka izgubljeni:

Jedna od najintrigantnijih slika jest povorka figura koje idu u jednom smjeru, dok se drugi vraćaju, a neki tek pristupaju povorki. Ovaj motiv otvara temu kolektivne istorijske traume i lutanja. Povorka se može čitati kao: kolona drame, izbjeglištvo, biblijska metafora i alegorija čovjekovog puta kroz vlastitu zabludu. Ali prije svega, ovo je Mešina rana vizija ljudske mase - izbjeglištva, bez lica, bez sigurnog odredišta. Ta tema će se preliti u Mešinu poeziju, kao “Teška sonata”.

Figura žene - rana, nosilac svjetlosti, putokaz:

Čak i u prvom opusu, gdje dominira tamniji ton i muška figura raspetog tijela, “žena već zauzima centralno mjesto: Ona je izvor bola, , izvor svjetla, izvor pokreta. I vidimo početak onoga što će kasnije postati Mešin ključni motiv: “žena kao arhetip ranjivosti, ali i otpora”, ona nije objekt, nego Subjekt. Ona posjeduje dušu, dramu, borbu. I u ovom prvom opusu već se nazire energija kojom će kasnije eksplodirati u erupciji.

Kompozicija kao vizuelna dramaturgija:

U ovom prvom ciklusu već postoji Mešina prepoznatljiva kompozicija: vertikalno i horizontalno raspeće, dijagonalni lomovi figura, dramatično središte slike, snažne

geste ruku, izraz lica na rubu vrištanja. To ne djeluje kao početnički rad - djeluje kao umjetnik koji je već našao svoje vizuelno pismo, a tek kasnije obogaćenje bojom, slojevima, višestrukim figurama.

Ovaj opus etički izbor:

Ovaj opus se ne može posmatrati kao puka tehnička odluka. Tamno-bijela paleta djeluje kao “moralni okvir”, kao da slikar odbija uljepšavanje. To je neposrednost bez maski. Mešine rane, Mešini krikovi, sudbina ljudi iz njegove okoline - sve je ogoljeno do esencije. U tom umjetnik odbija lagati.
Tematski centar - borba za dušu: Prvi opus je borba za ljudsku dušu kroz krik, kroz raspeće , krou majku, izbjeglice, pejzaž i tamu - Meša radi vizuelnu teologiju boli. Kasnije će u ciklusu Ženskih figura doći, ekstaza i svjetlost. Ali u ovom ciklus nalazi se korijen Mešinog impulsa: kap iskustva koja postaje okean slikarstva. Zašto je prvi opus ključan: Prvi opus nije uvod, nego temelj. On pokazuje da je Meša u umjetnosti ušao ne iz površine estetike nego iz unutrašnje nužnosti. Ovdje se rađa: Mešina ekspresionistička gesta, Mešina ikonografija patnje. Mešin motiv žene i majke. Mešina vizija raspeća kao univerzalnog simbola. Mešin društveni i humanistički nerv. Mešino poetično gledanje pejzaža. Sve će kasnije doći - svi ciklusi, pjesnikova rana, sva dramatična tijela - postoje već ovdje kao tihi, tamni temelj. Prvi opus je Mešina prva rana i Mešina prva istina. I upravo zato ostaje nezaobilazno poglavlje Mešinog umjetničkog identiteta.

Ciklus “ Drama tijela” - varijacija na krik, ali uz veći osjećaj, ranjivost i snagu.

Umjetnost Meše Čičeklića predstavlja snažnu, duboko emocionalnu ekspresiju, oblikovanu traumom, etičkim impulsom i intenzivnom unutrašnjom nužnošću stvaranja. U slikama jasno se prepoznaje autentičan likovni jezik koji se ne oslanja na akademske norme, nego na eruptivnu, visceralnu energiju.

Ekspresionizam je dominantna osovina, ali ne školski, nego čisto unutrašnji, intuitivni:

Izrazito emotivni potezi, Deformacija forme radi naglašavanja osjećaja, Dramatični kontrasti, Gusti, nabijeni kompozicioni odnosi, Tijelo kao metafora, ne kao anatomija.

Ovo je ekspresionizam iz „unutrašnje nužnosti“, što Vujanović i Premec naglašavaju, kod promocija izložbi.

Centralni motiv: “Žena kao metafora ljudske duše”:

Ženski likovi *nisu aktovi*, nego: simboli ljepote, duhovnosti i ranjivosti, nosioci poetike protesta protiv zla, grafemi — elementarne jedinice vizuelnog jezika.

Žena je postavljena kao „najranjivije i najdragocjenije u čovjeku“.

Kompozicija djela je stalno prisustvo napetosti: jakih dijagonala, lomljivog volumena u kontrastu tamnih boja i svjetlosnih izbijanja. Unutrašnjeg grča koji nikada ne dopušta mirnu ravnotežu.

Ekspresivni i uvijek čitljivi oblici i emotivno jasni, forma je sluga osjećanja. Težak zgusnut eruptivni potezi. Tehnika ulja je snažna , intuitivna i slojevita. Potezi djeluju kao da idu direktno iz nervnog impulsa kao “krik četkicom”. Boje su dramaturgija, pretežno tamne, dramatizovane crvenim i oker tonom, sa prisustvom “svjetlonosne rane” u kojoj boja probija iz tame. Boje su osjećajne. Krik je osnovni simbol, cijeli opus se može izraziti kao otpor i protest, krika i moralnog stava. Slike su protesti u boji.

Tijelo je kao polje bitke:

Žensko tijelo nije erotsko, nego metafizičko, ranjivo i izloženo kao simbol ljudskost koju razara zlo. Cijelo stvaranje Meše Čičeklića je trauma, nastala iz bola, razaranja i destrukcije. Slike nose tjeskobu, bol i protest u etičkoj vertikali i slikanje je način spašavanje duše. Etika je temelj Mešine umjetnosti i ovo je najvažnije.

Etika u središtu slikarstva:

Ne estetika, ne forma, ne kompozicija, djela su nastala na unutrašnjoj potrebi: da se zaštiti ljudskost, da se protestuje protiv uništenja čovjeka, da se moralno reaguje na zlo, i to je ključna osobina slikanja, Meše Čičeklića.

Jednostavnost i autentičnost, njegova je ne-akademska snaga, za razliku od školovanih slikara, Meša ne imitira, ne slijedi tradiciju, ne ulazi u “ljepotu” nego u “istinu”. On slika uz unutrašnjeg imperativa, i to je autentičan rukopis koji se odmah prepoznaje. Slikarstvo Meše Čičeklića je vulkanska eksplozija, eksplozija osjećanja i duboko etičko. Iskreno, simbolično i metaforično, tamno-svjetlosno dramatično. To je slikarstvo koje ne opisuje svijet - ono je “krik” njegovog stanja.

Krug izložbi slikarskog djela Meše Čičeklića:

Krik je centralni dio, kao srž opusa i ono jednostavno visoko osjećanje, sa karakteristikama ekspresionizma ženskih aktova, koji djeluju napuklo, ranjeno i izloženo, sa tamnom pozadinom apsolutne mase, sa svjetlosnim isijavanjem, crveno, bijelo i oker koje probija tamu. Kompozicija pune napetosti u dijagonali loma. Dramatično nabijeno osjećajima. Ove slike nisu aktovi, nego su metafore, ranjivosti čovjeka, uništenje nevinosti, bol, moralni protest ljudskog dostojanstva, unutrašnji krik na razaranje čovjeka. Ovo je slikarstvo autentične poetike slika kao moralnog čina, sa etičkim krikom protiv zla. Dosljednost etičkom principu u metafori tijela kroz nagone nužnosti stvaranja.

SLIKE IZ PRVOG CIKLUSA “KRIK”

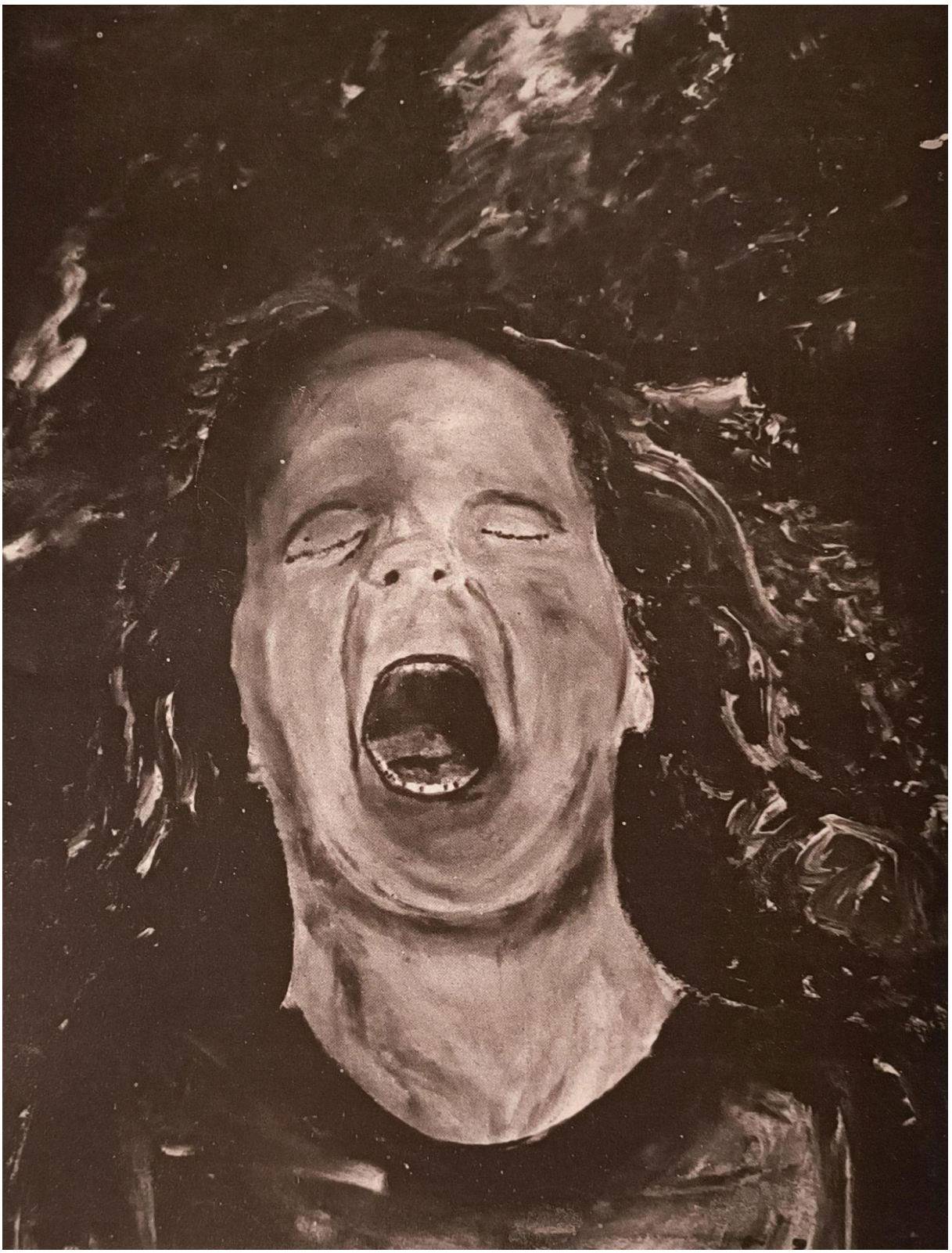

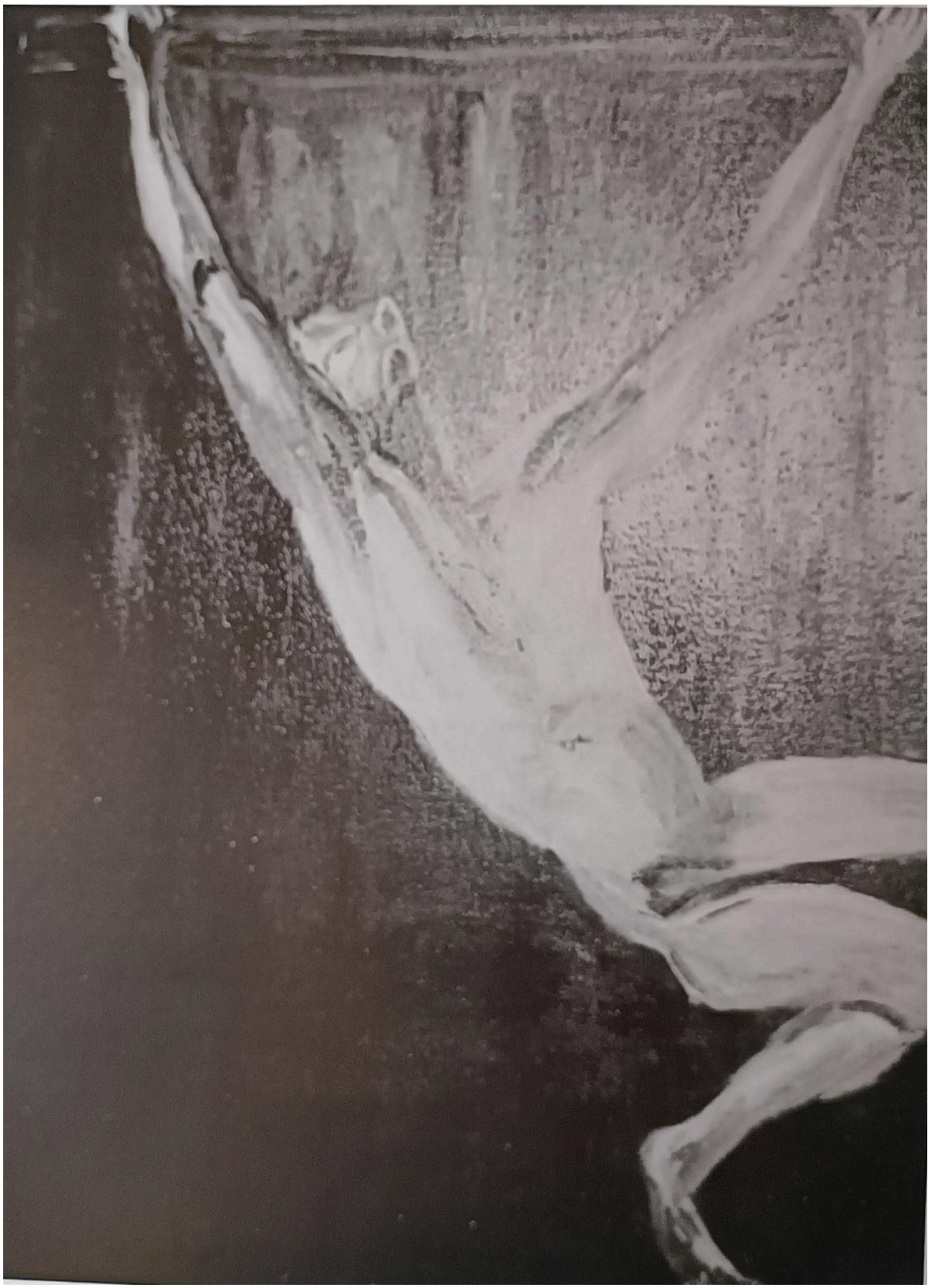

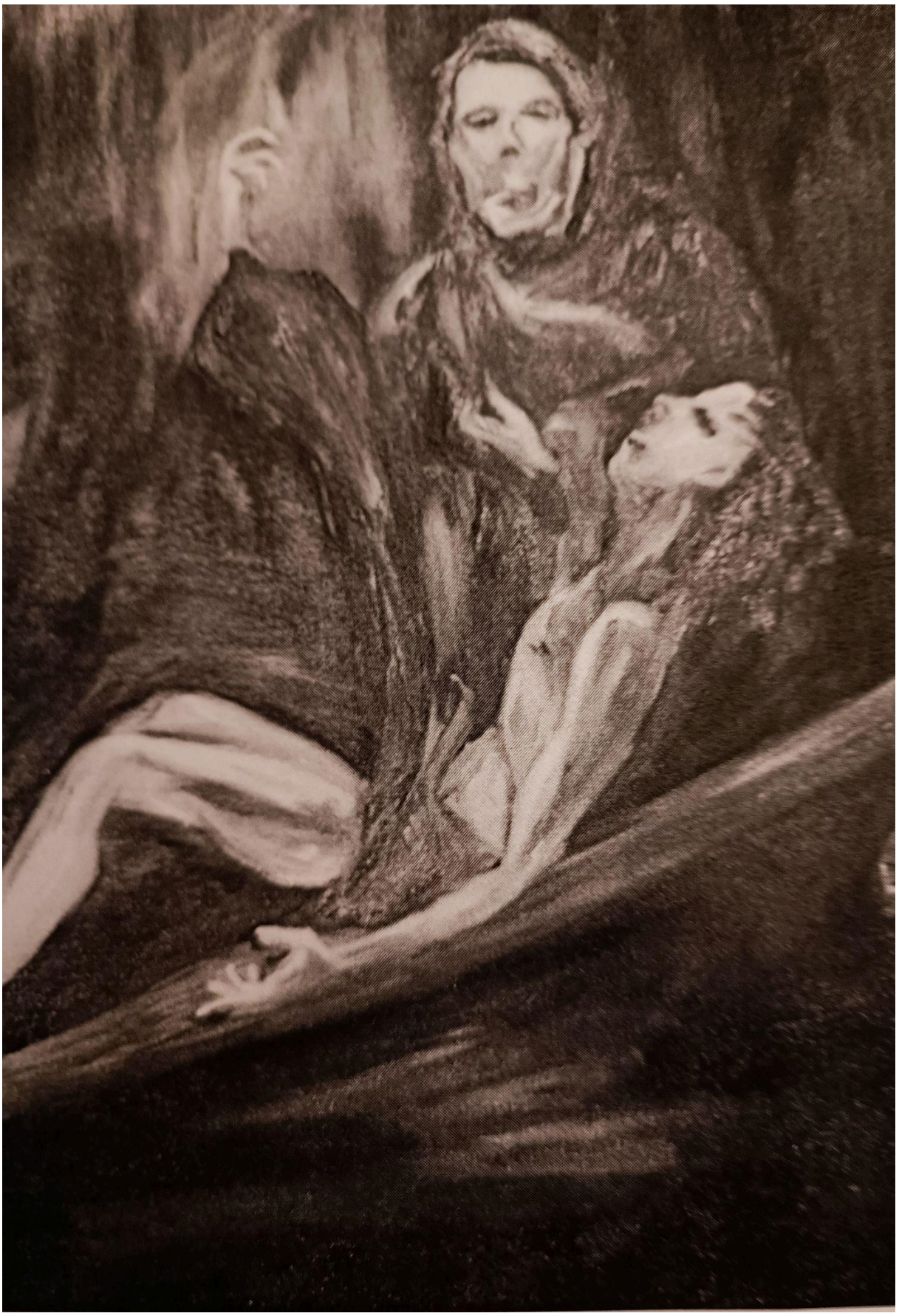

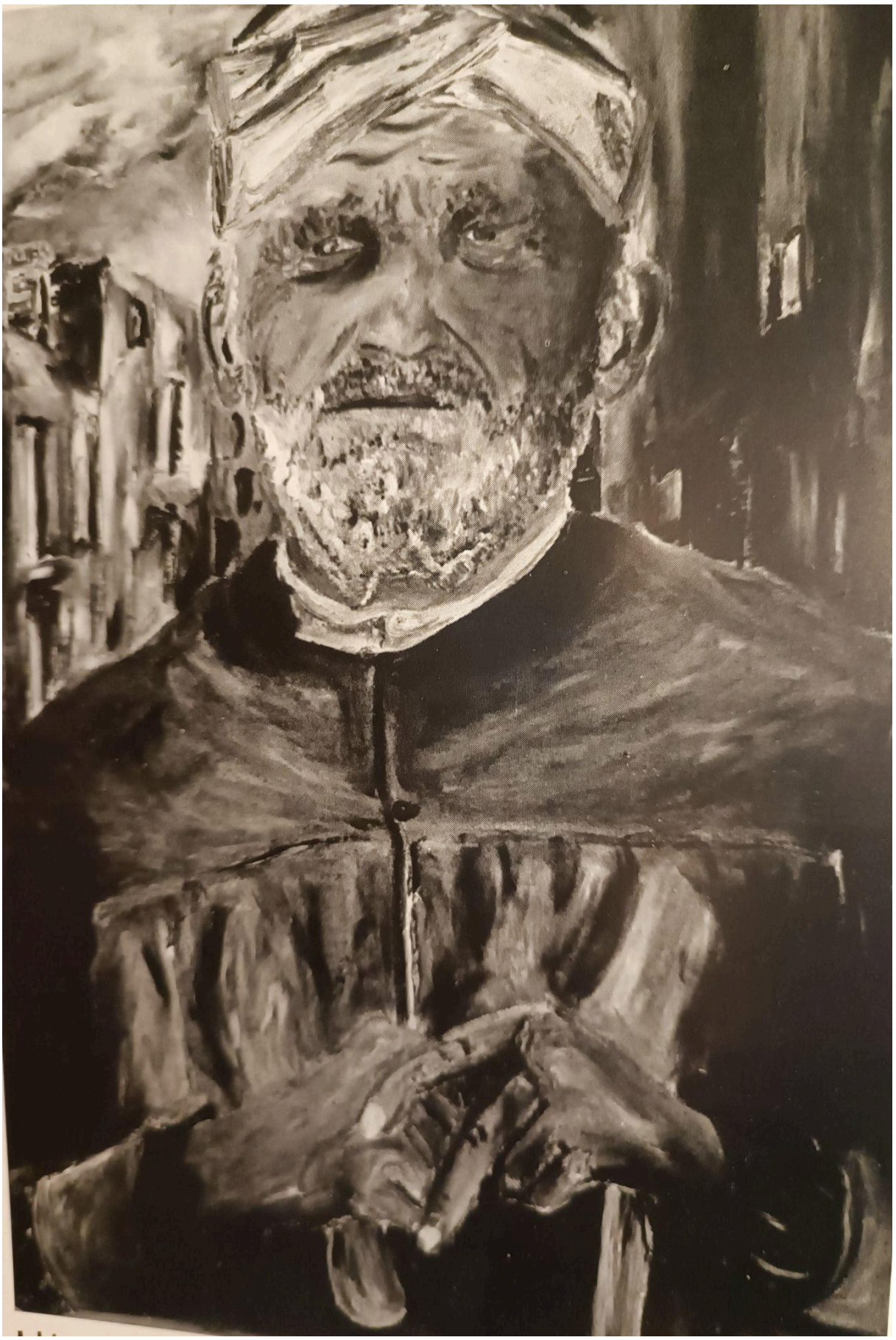

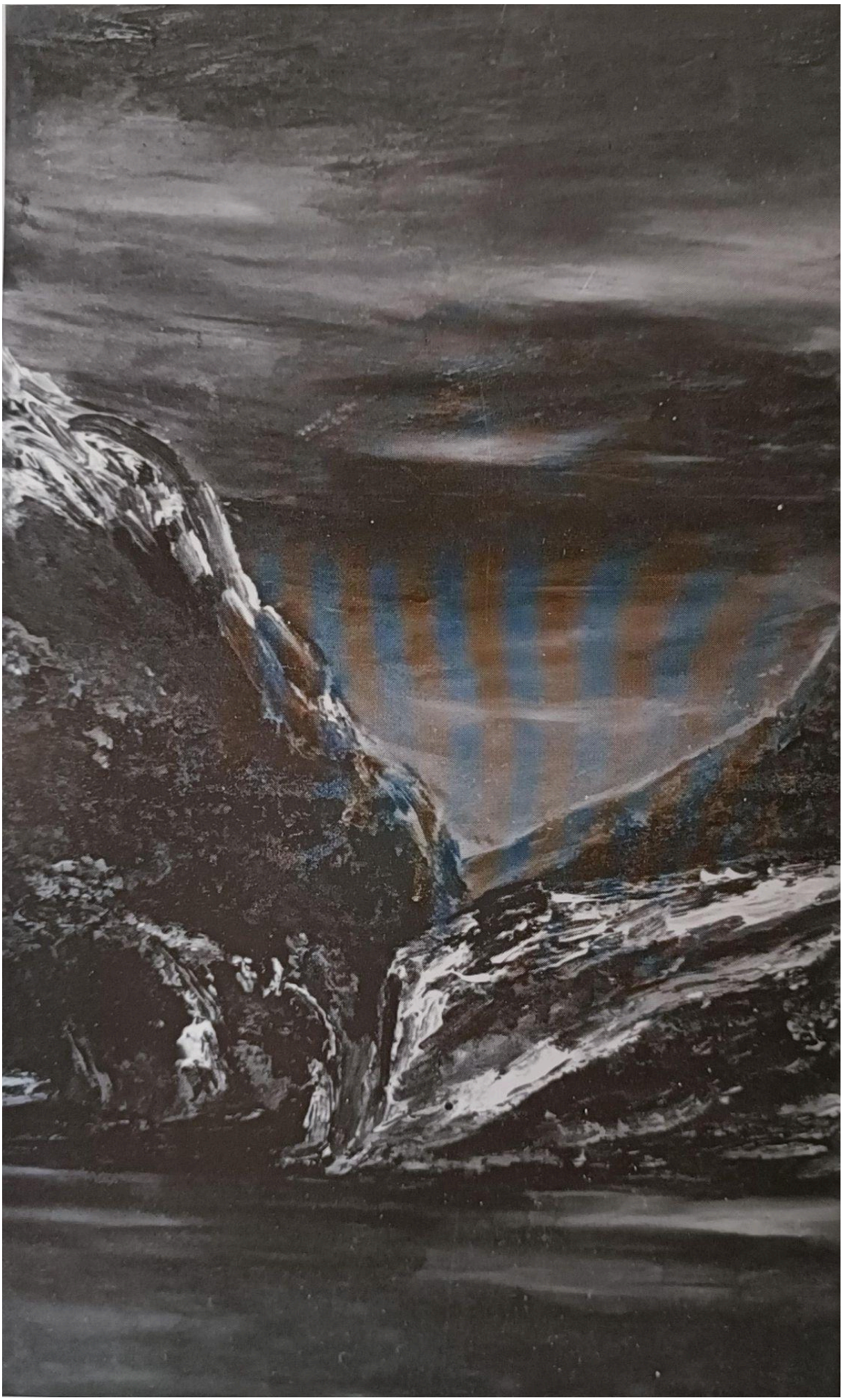

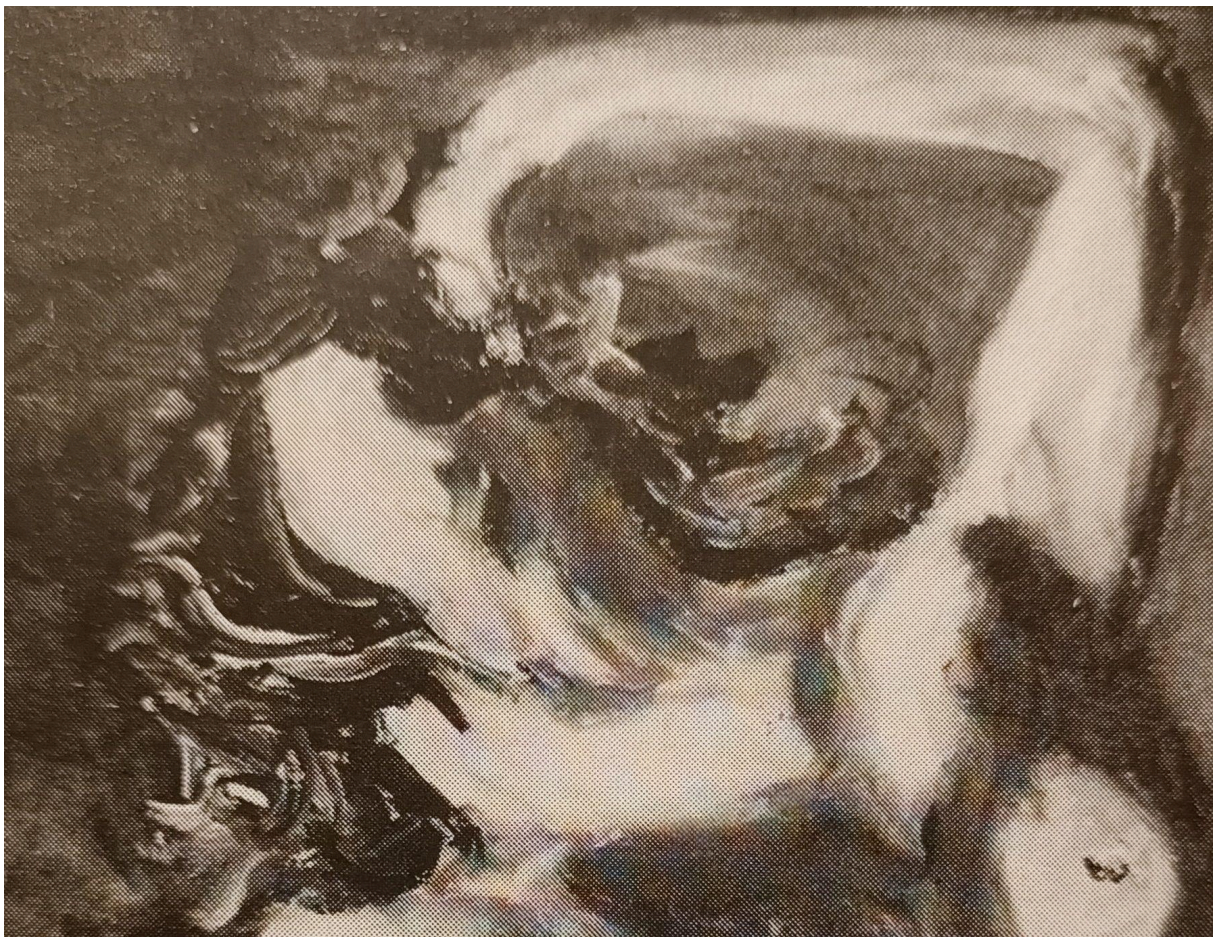

Ciklus “Drama tijela” - varijacija na Krik, ali uz visočiji osjećaj, ranjivost i snagu.

Ovo su slike gdje je tijelo krupnije, centralizovano, izolovano, prikazano bez okoline kao da lebdi u tamnom prostoru.

U ovom ciklusu se vidi: više introspekcije-opažanja vlastitih duševnih procesa, poniranje u sebe, manje narativnog sadržaja, veća koncentracija na ekspresiju unutar samog tijela.

Tijelo postaje: jezik izražavanja, izraz svijesti, mjesto gdje se manifestuje unutrašnja drama.

Ovo je ciklus “unutrašnjeg monologa tijela”.

Žensko tijelo kao rana, pokret i ekstaza:

Žensko tijelo u ovom opusu predstavlja najsnažniji i najkonzistentniji osjećajni sistem koji se razvio. Dinamika i boje nose jedinstveno unutrašnje energetsko polje, polje bola, loma, ekstaze i svjetlosti koja se bori da probije tamu. Ovaj Mešin ciklus ne slika ženu kao objekt, kao erotizirano tijelo ili kao mitološki simbol, nego “čisto stanje bića”. Žena je ljudski oblik oslobođen svakog pripadanja, ona je ona je pretvorena u pokret.

Žena kao ekstatično biće: Dominanta svih likova-figura jeste ekstaza: položaji tijela su uvijena, izdužena, prepuštena unutrašnjoj snazi. Nema pasivnog tijela, sve je u stanju unutrašnje eksplozije. Ekstaza ovdje nije fizička, senzualna ili dramatična , ona je “mistička”. To je ekstaza bića koje je pretrpjelo bol i sada ga tijelo više ne može zadržati. Žena je stalno “između” pada i uzdizanja, između krika zemaljskog i metafizičkog.

Ruke kao pravi nosilac osjećanja:

U Mešinoj umjetnosti pored lica koje ne govori najviše, pravi nosilac osjećajnog naboja su “ruke”: Izdužene, otvorene, podignute, prelomljene u laktovima, okrenute nebu ili tamnom prostoru iznad. Ruke kod Meše Čičeklića su “suza tijela”, vertikalna linija koja pada, ali istovremeno raste. To je dio duše, probijanje kroz tamu. Kod

mnogih umjetnika ruka prikazuje dijeljenje, kod Meše ruka prikazuje “unutrašnje stanje”.

Pejzaž rane:

Pozadina slika funkcioniše kao energetski prostor, ne kao ambijent, ne kao dekor, ne kao scenografija. Pejzaž rane je unutrašnji svijet žene. Okružene tamom, nemirom, lomom, i kao da gore, kao da se raspadaju, kao da su načinjena od plamena, krvi i sjene. Pozadina je proširena rana “figure”. Ona je polje borbe. U ciklusu ženskih figura pozadina nije neutralna, ona je aktivni učesnik patnje i ekstaze.

Boja kao osjećajna topografija:

U cijelom ciklusu boja je neposredni nosilac duševnog naboja. Dominantne boje, krvavo crvena boli i rane. Topla žuta svjetlosti i smeđe zemlje i težine. Plavi tonovi, ponora i bezdana svijesti. Hladno bijela boja kože je unutrašnja svjetlost, krhkost, izloženost. Bijela tijela žena u kontrastu s krvavim i tamnim pozadinama stvaraju intenzivan osjećaj bola: Čista duša unutar pakla unutrašnjeg iskustva.

Figure tijela koje se raspadaju da bi se uzdigle:

Mešina ženskost nije dekorativna. To je žena koja je: u agoniji, u transu, u ekstazi patnje, u trenutku unutrašnjeg procvata. Figure žena su često zabačenih glava, izvijene, raširenih nogu i podignutih ruku. Te figure tijela nalikuju nekom drevnom ritualu oslobođenja. To nije ples, to je “raspeće ženskog tijela bez ”krsta”. Više figura su: koreografija bola - kada su u jednoj slici pojavljuju se dvije ili tri žene, one nisu grupe, niti zajednica, one su “fragmenti jednog unutrašnjeg bića”. Nisu one tri žene, to je jedna žena u tri stanja.

Žena kao suza bez suze:

U ciklusu Raspeća vidjeli smo suzu kao vertikalu. U ciklusu Žena, tijelo je ta vertikala. Svaka uzdignuta ruka, svaki izduženi vrat, svaki luk tijela jeste “pad” i “uspon” u jednom pokretu. Ti je ista suština kao i u Mešinoj poeziji. Mešina žena ne plače suzama, njezino tijelo je suza.

Žena kao dubinska istina čovjeka. Nije erotika, nije ni socijalni komentar. Nije narativ. To je “metafizička studija unutrašnjeg bića čovjeka” u ženskoj formi, jer žensko tijelo nosi najveću izražajnu sposobnost kada je u pitanju: Ranjivost, izloženost, lomljiva snaga, dozivanje neba, unutrašnji krik. Žena je u slikarskom opusu Meše simbol unutrašnje istine ljudskog bića, one istine koja je uvijek ranjiva, ali uvijek teži svjetlosti.

Mešin ciklus ženskih figura predstavlja jednu od njegovih najzreliji i najdosljedniji tematskih likovnih cjelina. To je korpus slika u kojem se simbol ne prikazuje, nego se doživljava, u kojem pokret nije fizički, nego duhovni, u kojem tijelo nije objekt, nego manifestacija unutrašnjeg stanja. Ovaj ciklus čini okosnicu Mešinog izraza, rame uz rame s Raspećem i Suzom. To je ciklus u kojem se vidi sva snaga i ranjivost Mešine umjetničke duše.

Žena u opusu Meše Čičeklića “Tijelo kao svjetlost rane” Žena je njegova slikarska tačka najdublje istine čovjeka, tačka u kojoj tijelo postaje nosilac duhovne energije, a pokret postaje metafizička gesta. Za razliku od klasične tradicije aktova, gdje se žensko tijelo oslobađa značaja da bi postala čista forma, Meše Čičeklića žena je upravo suprotno: ona je “tijelo preopterećeno značenjem”, tijelo koje ne nose mišići i kosti, nego traumatsko pamćenje, religijska vertikala , egzistencijalni bol i unutrašnja svjetlost.

Žena kao mjesto bola:

U svim ciklusima u kojima se pojavljuje žena, bilo kao figura u pokretu, rasuto tijelo u transu ili fragment unutrašnjeg raspeća, dominira motiv rane. Rana nije prikazana naturalističkom, ne nalazi se na tijelu kao lokacija. Rana je prisutna: U izvijenoj kičmi, u pokorenoj glavi, u zategnutim tetivama, u vertikali ruku, u atmosferi pozadine koja gori, puca i pulsira. Žensko tijelo je “manifestacija unutrašnje bola” a ne njegova ilustracija. Za razliku od Raspeća, gdje je rana simbolički jasna, ovdje je rana raspršena kroz čitavu figuru. Ona prožima tijelo iznutra, kao da dolazi iz dubljeg sloja od fizičkog.

Žena kao ekstaza unutrašnjeg bića:

Jedna od najupečatljivijih karakteristika Čičeklićevih ženskih figura jeste stanje ekstaze. To nije senzualna, erotska ili teatralna ekstaza. Naprotiv: To je ekstaza duše, ekspanzije bića prema svjetlosti, uzdizanje kroz bol, krik koji nema zvuk nego formu tijela. Otvorene ruke, izdužene siluete, naglašeni lukovi, sve ukazuje na “unutrašnji trans”. To su tijela u trenutku preobražaja. Tu su lica koja se ne prikazuju da bi pokazala emocije, nego da bi se istaklo da je emocija već preplavila cijelo tijelo.

Žena kao metafizička vertikala:

U mnogim kompozicijama, žensko tijelo funkcionoše kao “čista vertikala”. Suza koja pada ili se uzdiže. Raspeće bez krsta, duh tijela izvučen iz tamne pozadine. Vertikala kod Meše nije samo smjer pokreta, nego i teološka, mistična i egzistencijalna osovina. Tijela stoje kao stupovi svjetlosti u haotičnom vatrenom prostoru. To su figure koje drže svoju os iako su u trenutku unutrašnje fragmentacije. U ovoj vertikali

uvijek postoji i nagovještaj nečeg svetog: Žensko tijelo se pojavljuje kao posuda boli, ali kao i kanal svjetlosti.

Žena kao univerzalno biće, a ne kao figura roda:

U Mešinom slikarstvu “Žena” ne znači feminost, pol, senzualnost, niti socijalnu ulogu. Mešina žena je “arhetip unutrašnjeg čovjeka”. Ona je: Krik bića, lom tijela, težina duše, svjetlost koja probija mrak. Jednom riječju: ona je “duša u tijelu”. Nema tu estetike, nema objektivizacije, nema idealizacije. Meša slika žensko tijelo jer ono, za razliku od muškog, može u svom liku, u svojoj krhkosti, u svojoj izloženosti i svojoj osjetljivosti, ponijeti mnogo veću količinu unutrašnjeg značenja, koje je sposobnije da prikaže raspeće, suzu, ekstazu i kolaps. Zato žena u Mešinom opusu nije prikaz žene, ona je prikaz “čovjekove ogoljene duše”.

Vizuelna dramaturgija: pozadina kao unutrašnji svijet žene:

Pozadine Mešinih slika nisu neutralne, ne opisuju prostor, ne grade ambijent. One su napetije, vatrenije i dramatičnije od same figure. U njima gori, energija, trauma, sjećanje, krik i svjetlost. Pozadina je unutrašnji pejzaž žene. Atmosfera iz pozadine prelazi na figuru i obrnuto. Tako se postiže jedinstvo duševnog i tjelesnog. Dijalozi između slikarstva i poezije: Mešina žena u slikama ima svoje analogije u njegovoj poeziji: “Vjernik duše”, Žena kao duša koja vjeruje u svjetlost kroz bol. “Cijelo lice boli”, Žena kao lice čovjekove unutrašnje patnje. “Sav sam rana sav sam tuga”, Žena kao unutrašnji odjek pjesnika. U Mešinoj poeziji, žena je često metafora duše. U slikarstvu Meše Čičeklića ona je tijelo duše. Dvije forme umjetnosti slikarstvo i pjesništvo samo se dopunjuju i objašnjavaju jedna drugu.

Žena kao tačka preobražaja:

Sve Mešine figure nalaze se u trenutku prelaza: iz tame u svjetlost, iz bola u ekstazu, iz rasutosti u uzdizanje. U tom smislu, žensko tijelo postaje “ikonografski motiv obnove”, iako je istovremeno motiv raspada. U jednoj slici žena je: Žrtva i posvećena, i bačena i uzdignuta, i napuštena i obasjana. Slikarskom logikom, Meša pokazuje trenutak kada se najdublje bol pretvara u najčistiju svjetlost. To je teološka struktura bez religijskih dogmi, egzistencijalna i univerzalna. Žena u opusu Meše Čičeklića nije figura, nego zaslon duše. Ona je unutrašnje biće pretvorena u tijelo, pokret i boju. Njena ranjivost je logos, njena izduženost je molitva, njena ekstaza je svjetlost. Zato ovaj ciklus zauzima ključno mjesto u Mešinom slikarstvu: Koja otkriva kako njegova umjetnost razumije čovjeka, kao biće koje nosi više bola nego što može podnijeti, ali više svjetlosti nego što zna da posjeduje.

Tijelo kao svjetlost rane:

U ciklusu ženskih figura Meše Čičeklića otvara se prostor izvan fizičkog, prostor u kojem tijelo postaje nosilac onoga što se ne može izgovoriti. Ove figure ne pripadaju svijetu anatomije, estetike ili reprezentacije - one pripadaju svijetu unutrašnje duševne energije, rasapa, ekstaze i preobražaja. Svaka slika unutar ciklusa predstavlja trenutak u kojem se žensko tijelo oslobađa svoje svakodnevne materijalnosti i postaje čista forma duševnog naboja - tijelo kao rana, tijelo kao suza, tijelo kao duša u pokretu. Figure su izdužene, izlomljenje, podignute ili oborene u bezgraničnom prostoru tamnih i vatrenih pozadina. Oko kojih se prelamaju boje poput plamena i sjene. Stvaralački utisak unutrašnjeg pejzaža koji je došao zajedno sa figurom. Pozadine ne okružuju ženu, ona iz njih izbija. Kompozicije su dinamične i nabijene energijom koja se vidi u napetim linijama ruku, u dramatično izvijenim siluetama i u stalnom dijalogu svjetlosti i tame.

U ovom ciklusu žena nije objekt pogleda - ona je “subjekt vlastite borbe”, biće koje se nalazi u trenutku između pada i uzdizanja. Ona je rasuta, ali ne uništena, izložena ali ne poražena. Slike otkrivaju unutrašnju dramatiku bića koje je pretrpjelo , ali još nosi snagu svjetlosti. Zato ove žene nisu samo figure - one su “metafizičke vertikale”, čista osjećajna i duhovna stanja koje se obraćaju gledaocu u naj dubljem sloju.

Čičeklić kroz žensku figuru istražuje istinu ljudske ranjivosti. Njegove žene nisu idealizovane, nisu dekorativne, nisu seksualne u tradicionalnom smislu. One su istinitije od tijela i osjećajnije od lica. One su odjeci duše u trenutku kada ona više ne može ostati u sebi.

Ovaj ciklus predstavlja jednu od najvažnijih tematskih cjelina u umjetničkom opusu - prostor gdje se ogledaju sve linije njegove duševne poetike - bol, svjetlost, lom, uspon, suza i tišina. Žena je u njegovom slikarstvu mjesto gdje se sve te sile susreću i rasplamsavaju.

Žena u opusu Meše Čičeklića nije fugara, nego zaslon duše.

SLIKE IZ CIKLUSA “DRAMA TIJELA”

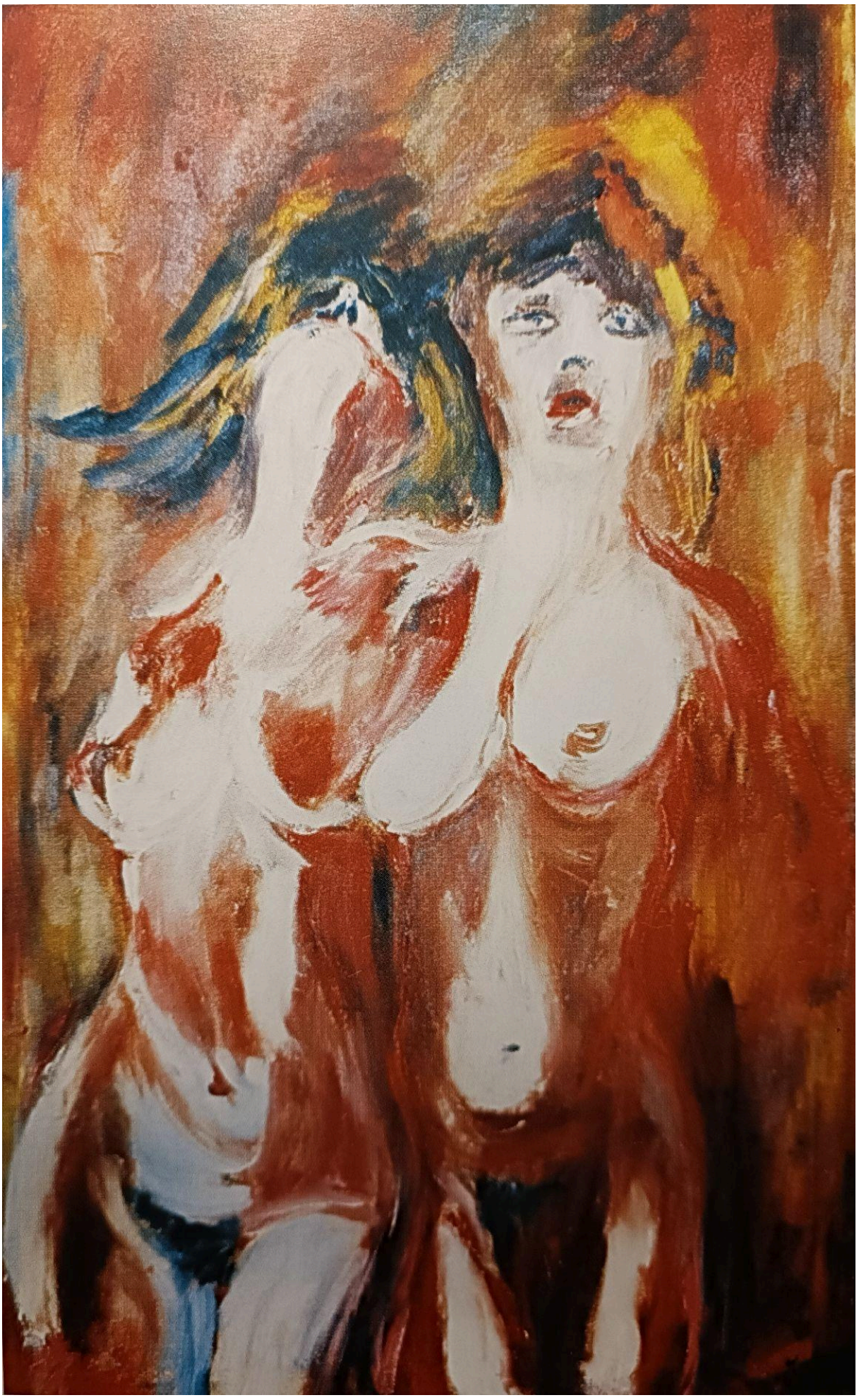

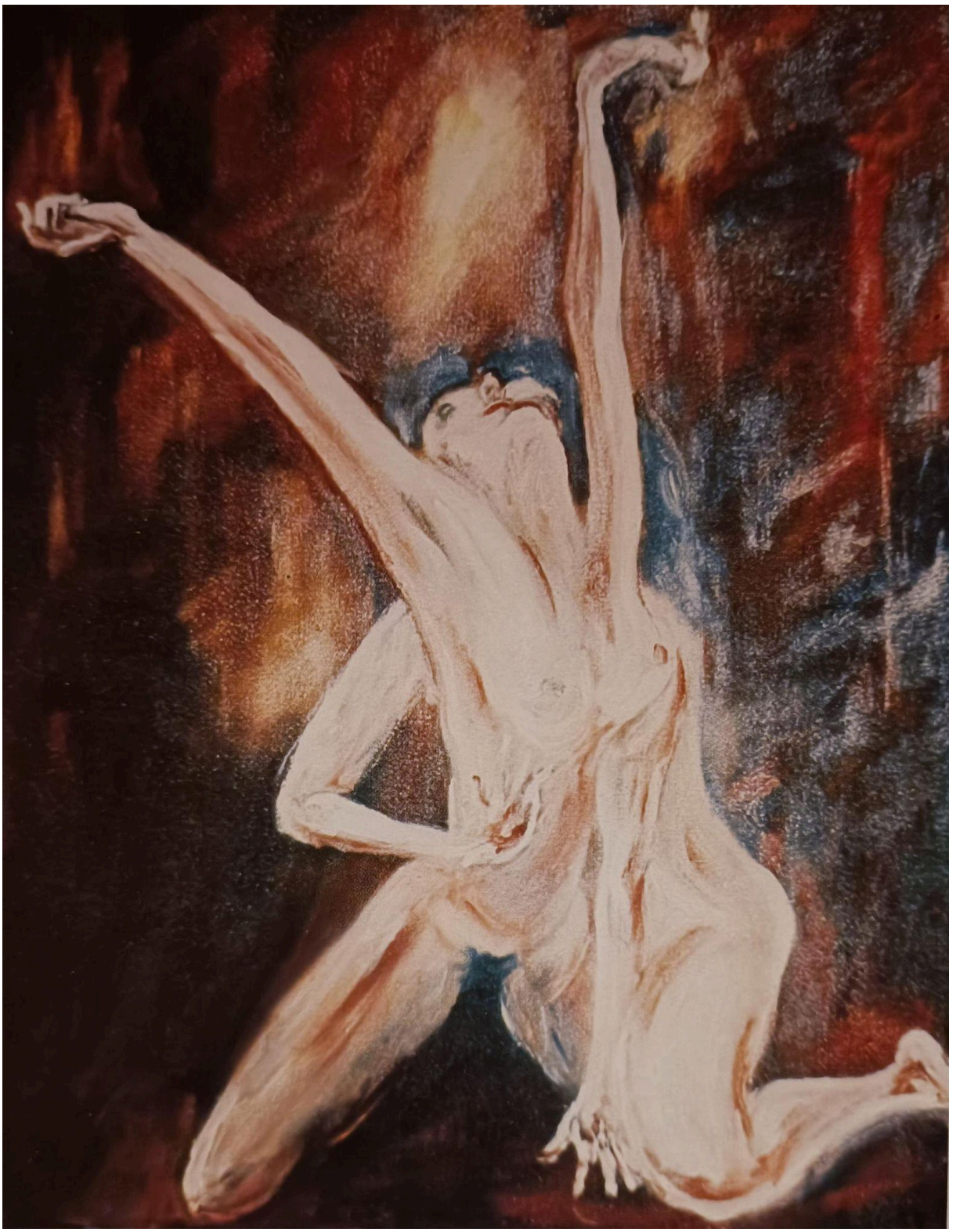

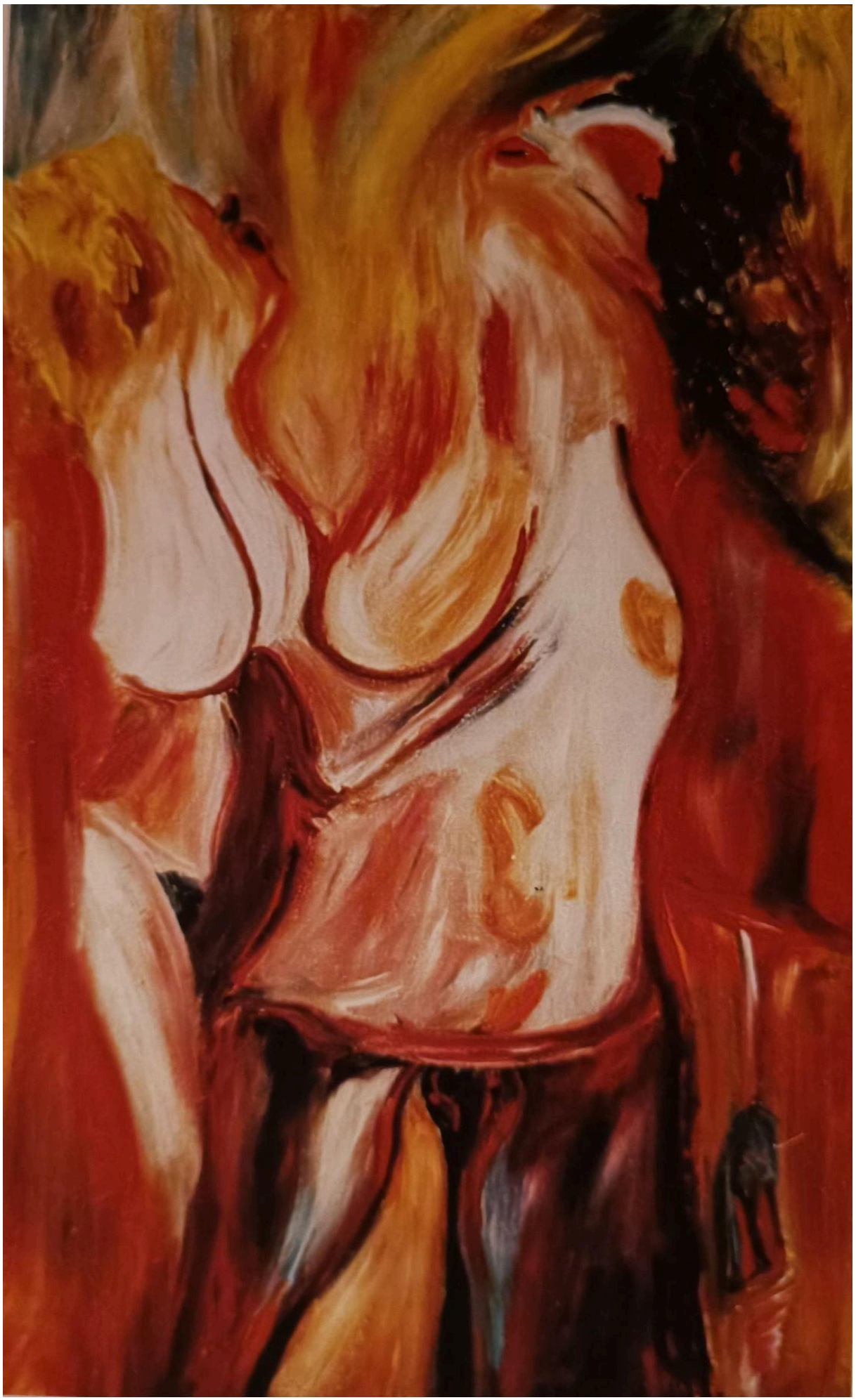

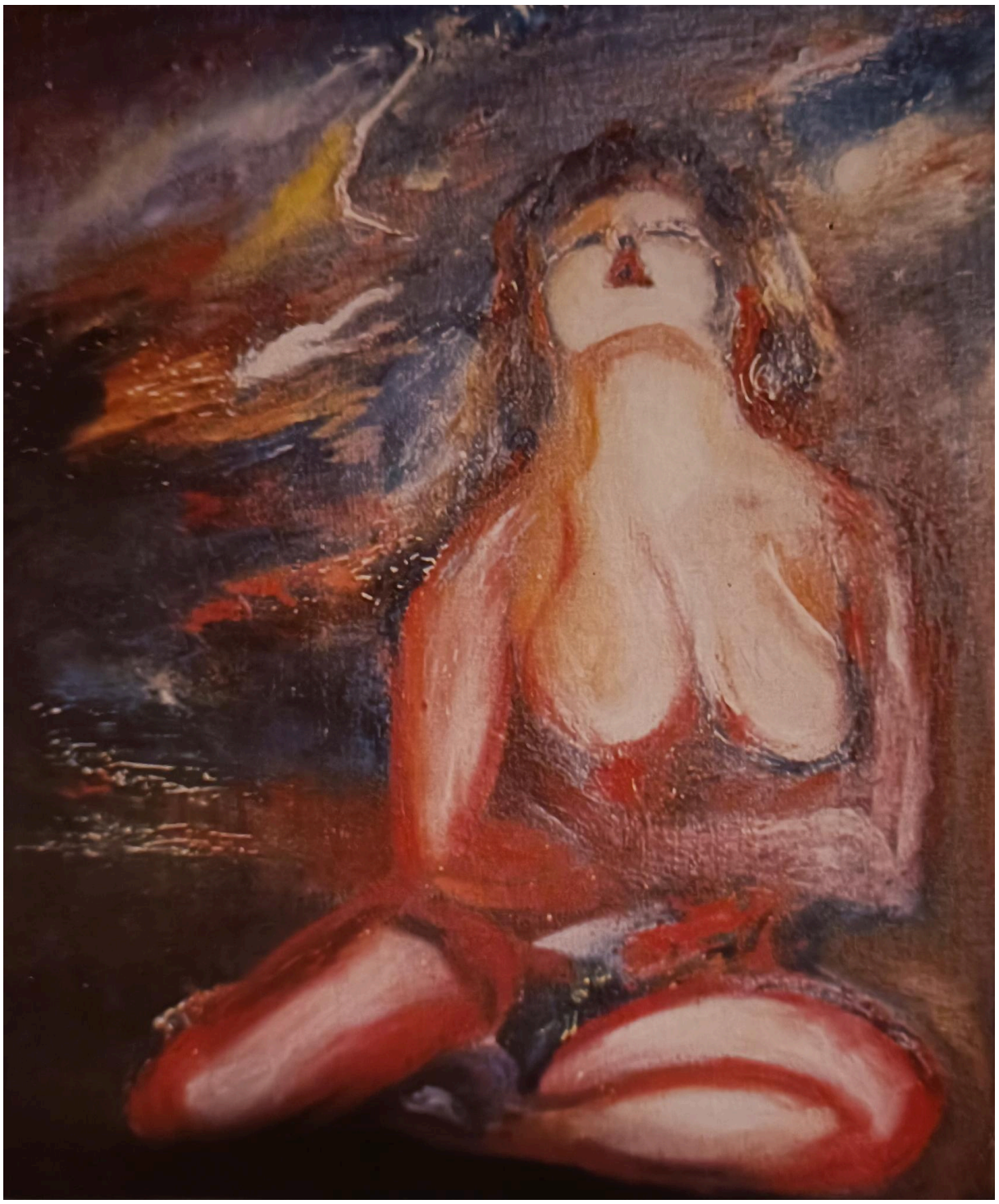

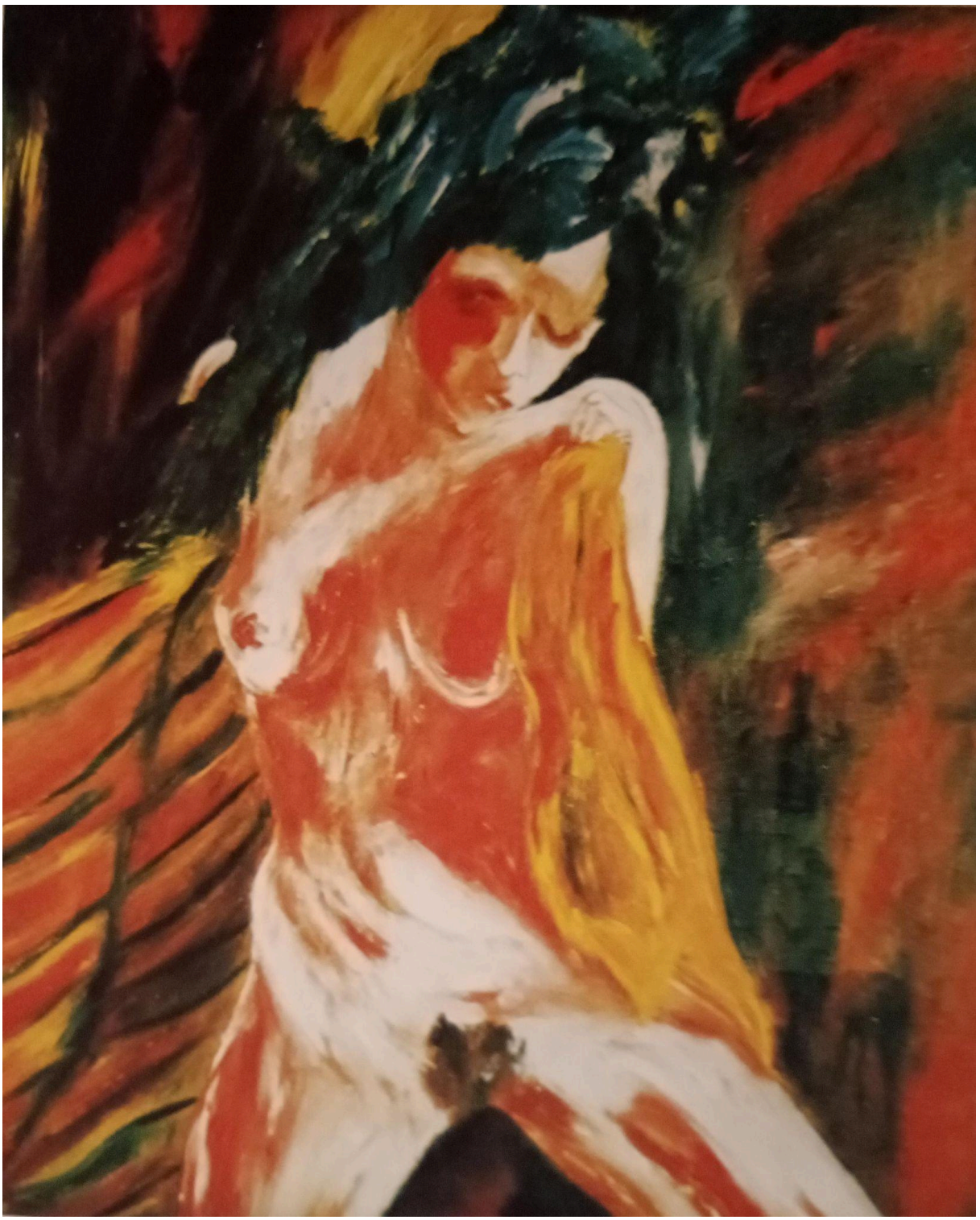

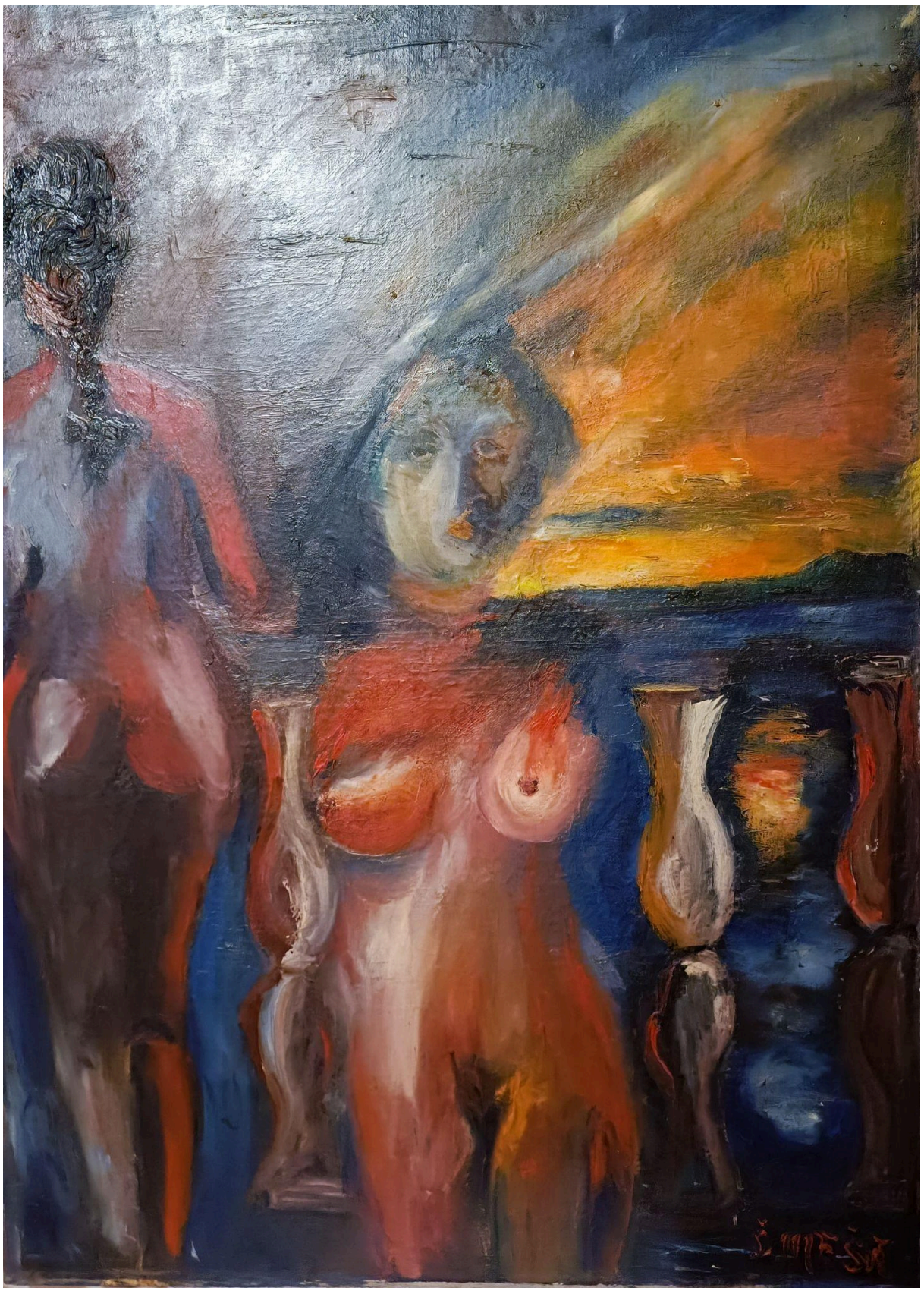

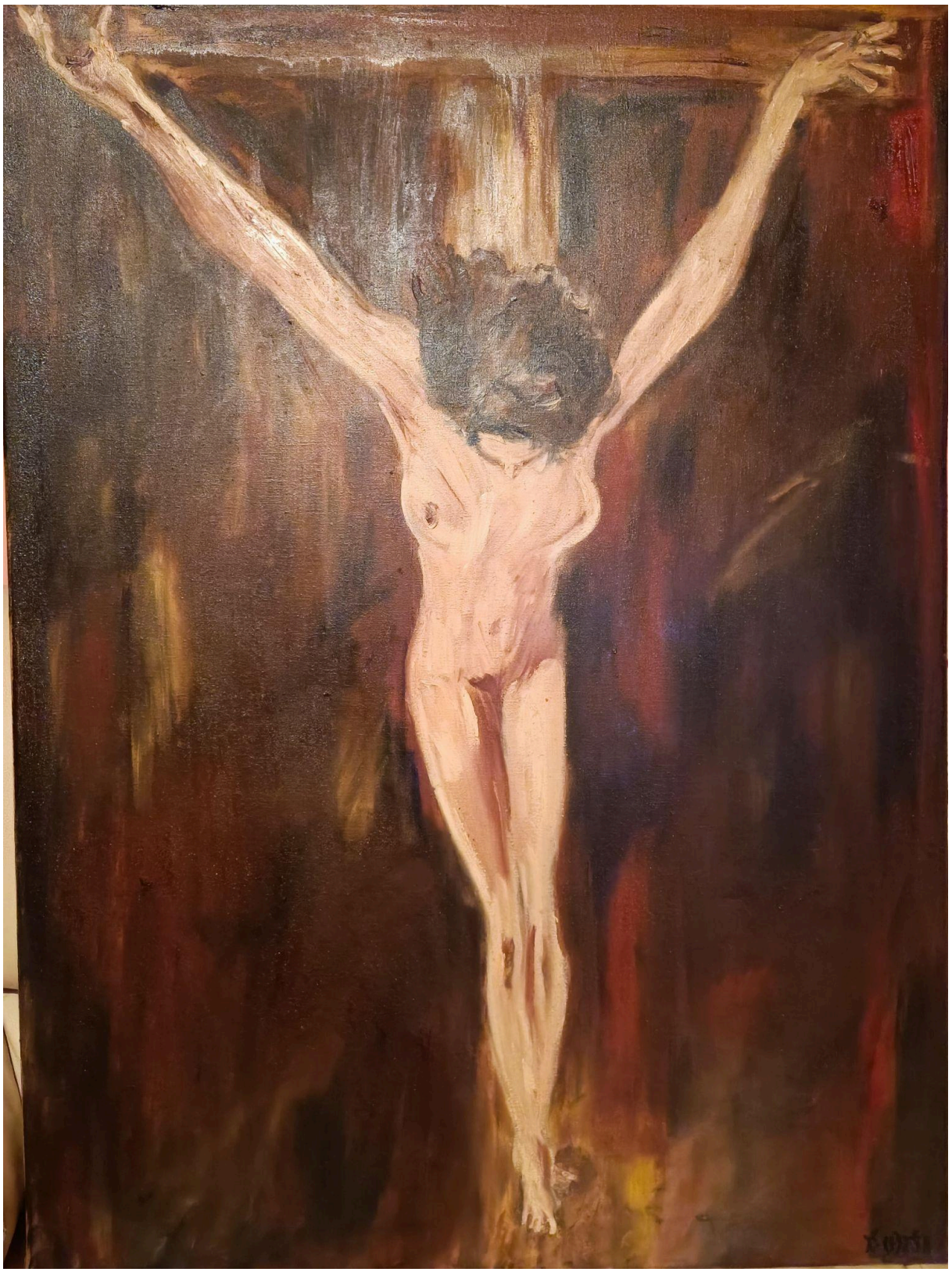

I

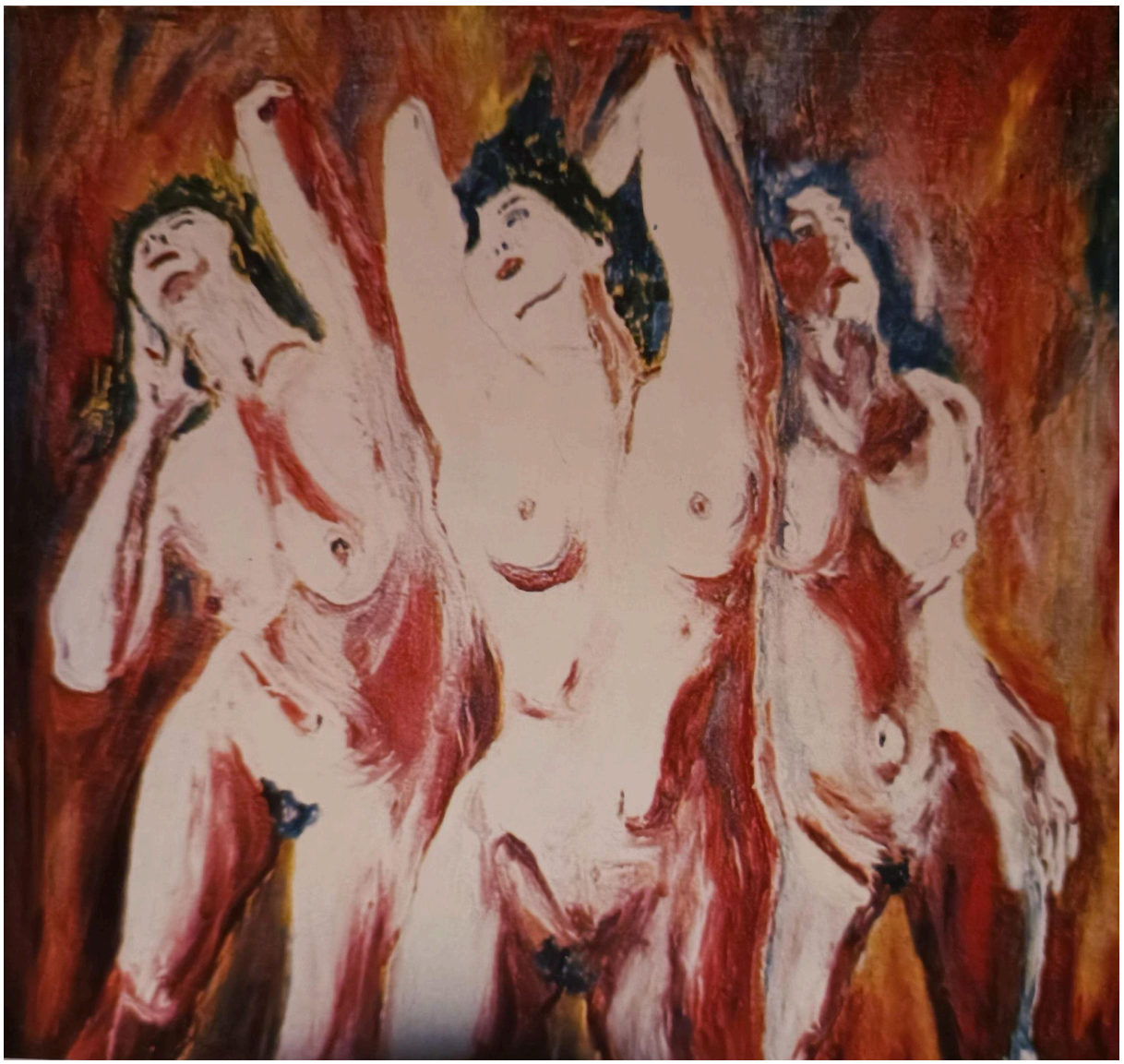

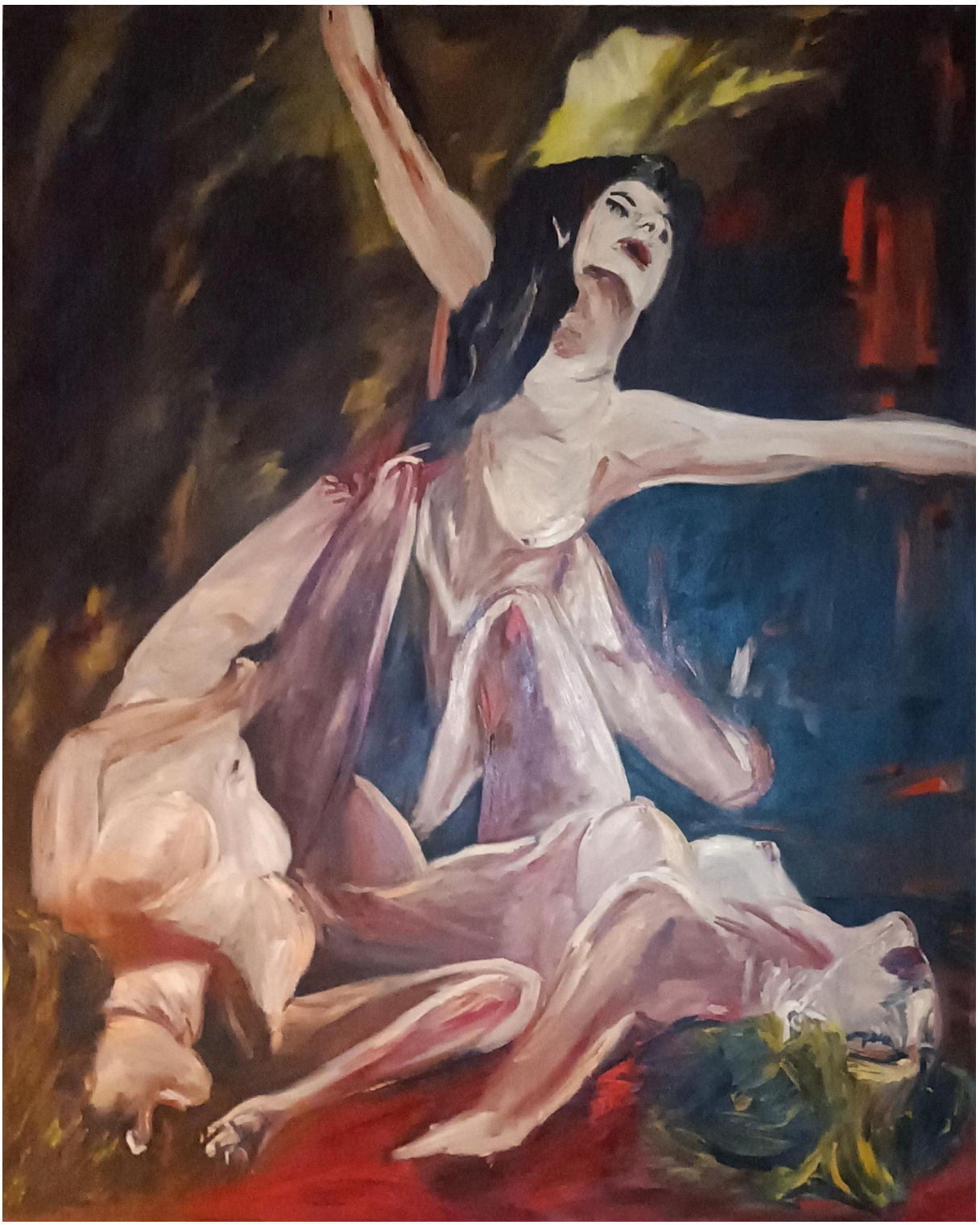

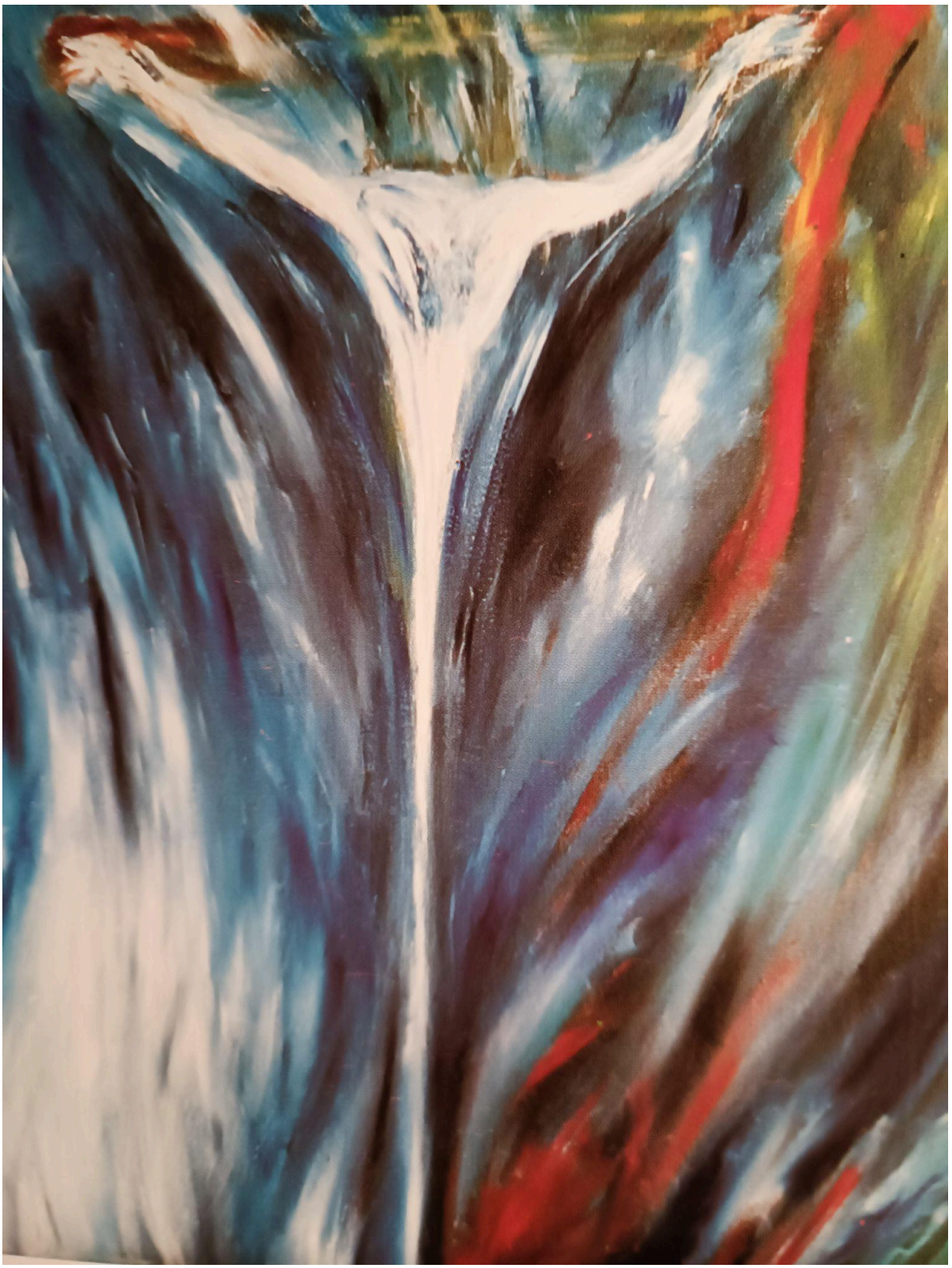

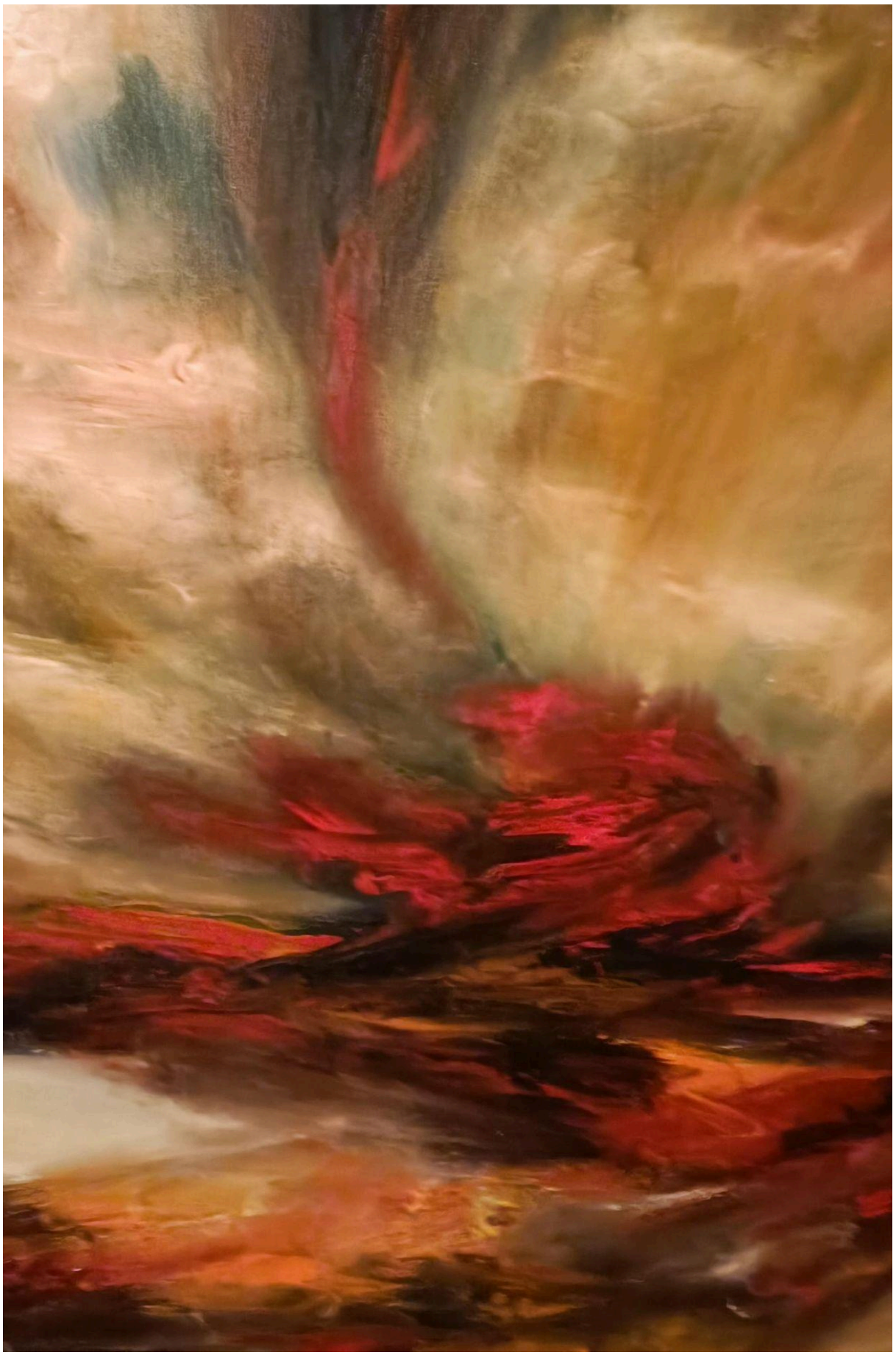

“Raspeće Nevinosti: Ikonografija Čistog Bića u Ekspresionističkoj Viziji” Meše Čičeklića.

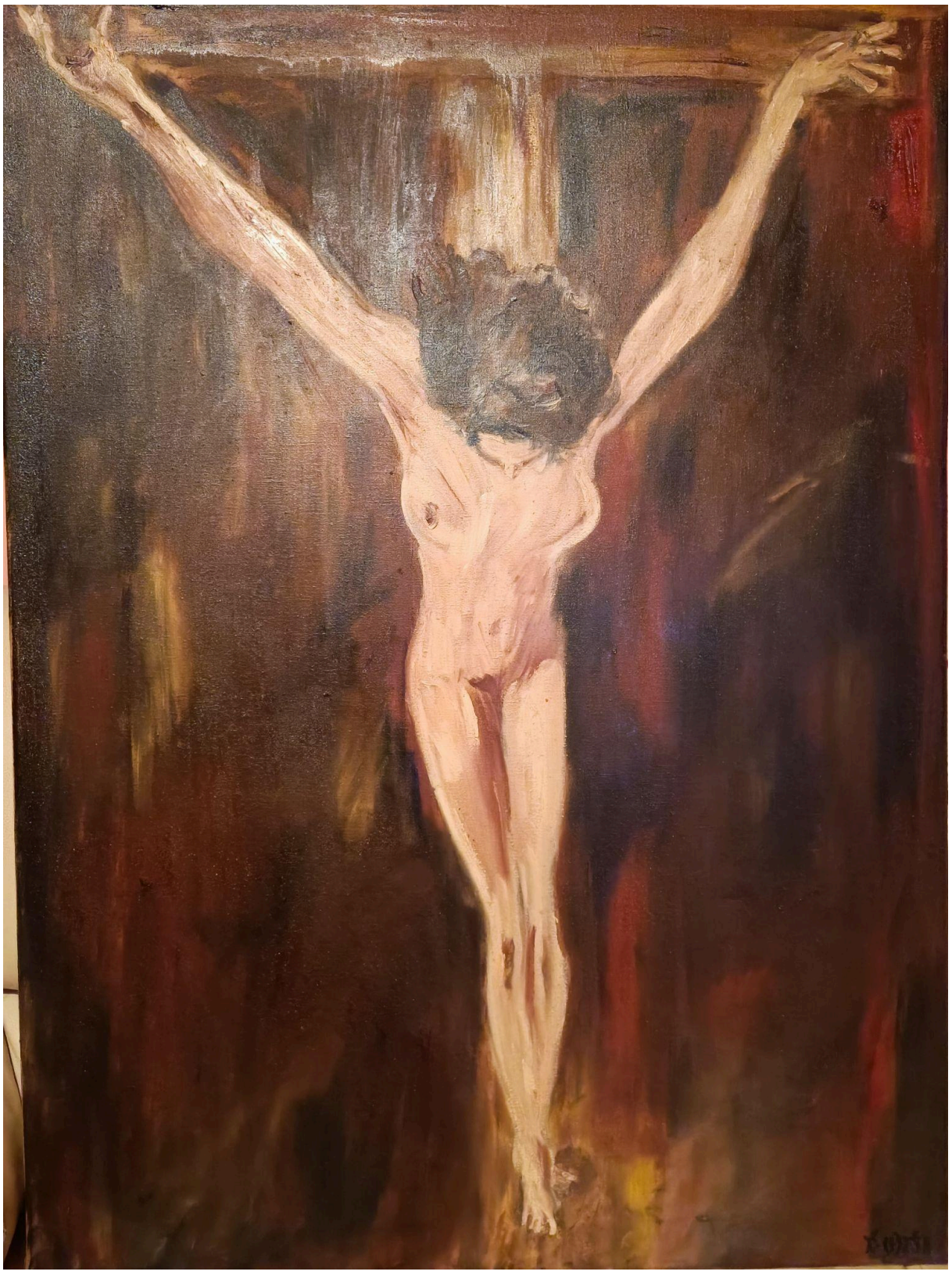

Uvod:

Raspeće kao arhetipska drama čovjeka:

U djelu “Raspeće Nevinosti” , Meša Čičeklić izvodi jedan od najhrabrijih ikonografskih zahvata u svom opusu - preoblikovanje Raspeća iz religijskih narativa u univerzalni simbol ljudske čistoće i etičkog integriteta. Ovo nije slika koja pripovijeda, nego slika koja “svjedoči”: svjedoči o krhkosti ljudskog bića, o njegovom položaju u svijetu razorenom moralnim, duhovnim, i, fizičkim nasiljem. U tom smislu, figura na krstu nije istorijski Isus, niti je prikazana kao tradicionalni oslikani hristološki motiv. Ona je prije svega, simbol čovjeka koji, zadržavajući svoju unutrašnju nevinost, postaje žrtva svijeta kojim vlada destrukcija.

Čičeklićev čin nije ikonoklasični, on nije rušenje tradicije, nego njeno produbljivanje. Time što tijelo prikazuje ogoljeno, izloženo, dovedeno do granica ljudske ranjivosti, on zapravo vraća Raspeću njegov izvorni teološki sadržaj: susret nevinosti i zla, istine i nasilja, svjetla i tame. Umjetnik koristi raspeće ne kao religijski simbol, već kao vizuelnu paradigmu čovjekove “unutrašnje istine”.

Tijelo kao tekst: hermeneutika ogoljenosti:

U Mešinom djelu, tijelo nikad nije samo tijelo. Ono je tekst-polje značenja, prostor gdje se ispisuje drama duše. U ovom dijelu, figura se prikazana bez odjeće, ali ne u ertotskom ili fiziološkom ključu: ta ogoljenost je prije svega metafizička. To je ogoljenost “istine o čovjeku”.

Tijelo je izduženo, gotovo izmaknuto zakonima anatomije, kao se nalazi na granici raspadanja, ali i preobraženja. Deformacija forme ovdje postaje sredstvo etičke ekspresije. Umjetnik ne teži anatomskom realizmu, jer realizam bi umanjio duhovnu napetost slike. Dimenzije figure - produžene ruke, izduženo tijelo, zakošena glava - ukazuje na stanje u kojem se fizička forma povlači pred intenzitetom unutrašnje drame.

Na ovaj način, tijelo postaje “mjesto istine” u fenomenološkom smislu. Upravo ta ogoljenost omogućava da figura više ne pripada individualnom, nego univerzalnom čovjeku.

Krst kao struktura svijeta:

Krst je samo naznačen, gotovo nestao. U mnogo ranijem ikonografskim tradicijama krst je masivan, drveni i definisan. Ovdje, on je jedva prisutan, samo nekoliko gestualnih poteza koji sugerišu njegov oblik: krst nije predmet, nergo “struktura svijeta”

Takav postupak čini da figura ne visi na drvetu, nego u svijetu, u prostoru koji je prožet tamom i simboličkim požarima. Ovdje krst nije kazna, nego stanje. Čovjek je razapet uvijek kada se dobro suočava sa zlom, kada nevinost stoji pred silom razaranja.

Umjetnik tako redefiniše krst kao fenomen ljudske egzistencije.

Paleta patnje: boje koje nose teološku sudbinu:

Koloristička dramaturgija slike je ključna. Dominiraju tamni tonovi: oker, zagasita crvena, smeđa i duboko sivi segmenti. Ovi tonovi stvaraju atmosferu unutrašnjeg zemljotresa, svijeta, koji se ruši iz temelja. U tom trenutku svjetlosni naglasci na tijelu figure djeluju kao pojava svjetlosti. Svjetlo ne pada na figuru, nego iz nje izlazi. To je obrat koji nosi duboku hermeneutičku snagu: nevinost nije osvijetljena spolja, nego iznutra. Takvu luminističku strategiju nalazimo kod ekspresionista koji su stvarali religiozne i egzistencijalne teme. Ali kod Čičeklića taj svjetlonosni izvor nije transcedencija u teološkom smislu, nego “transcendencija etičkog principa”.

Ontologija nevinosti: teološki sloj djela:

Čičeklićev koncept “Isusa kao djevice u duši” ima duboko ukorijenjen biblijski i ontološki potencijal, a on ga reinterpretira umjetnički, a ne dogmatski. Djevica ovdje nije ženski ili biološki pojam, ona je ontološko stanje bića koje zadržava svoju unutrašnju čistotu i kada svijet pada u tamu. U tom smislu djelo se oslanja na arhetipske motive: Novi Adam, Novorođena čistota svijeta, Pobjeđivanje zla duhovnom snagom, Motiv svjetla koje će “zdrobiti zmiji glavu”. Umjetnik koristi Raspeće da pokaže da istinska borba između dobra i zla nije sukob sila, nego sukob čistoće i destrukcije. U takvoj interpretaciji, figura postaje znak - znak nevinosti koji se ne povlači pred zlom, nego se raspećem potvrđuje.

Ekspresionizam etičkog principa:

Čičeklićev ekspresionizam nije formalni, nego “etički ekspresionizam”.

On deformira formu da bi izrazio unutrašnji moralni naboj. Boja ne služi estetici, nego istini. Potez nije gest, nego nervna reakcija. Slika nije kompozicija, nego stanje svijesti.

Ovaj etički ekspresionizam nije samo umjetnički pristup, nego i duhovna pozicija svijesti: slika postaje čin otpora, protest protiv destrukcije, svjedočanstvo o ljudskom dostojanstvu. U tome je Čičeklićev rad blizak egzistencijalističkom mišljenju 20 vijeka - slika postaje polje borbe između autentičnosti i ništavila.

Vizija kao modus umjetničkog djelovanja:

Raspeće Nevinosti nije samo slika; ona je vizija. Ne vizija u smislu nadnaravnog iskustva, nego u smislu intenzivne unutrašnje percepcije stvarnosti. Vizija je ono što omogućava umjetniku da u figuri vidi više od tijela, više od patnje, više od forme.

U tom smislu, djelo pripada Čičeklićevom ciklusu “Vizija”, gdje se stvarnost dovodi do granice metafizičkog. Svaka linija, svaka deformacija, svaki koloristički sudar označavaju transformaciju stvarnosti u arhetipsku sliku ljudske patnje.

Raspeće Nevinosti” predstavlja jedno od najdubljih i najznačajnijih djela u opusu Meše Čičeklića. Ono objedinjuje sve ključne elemente njegove Poetike: etički naboj, ekspresionističku snagu, dramatičnu simboliku tijela, tamnu zgusnutu paletu, vizionarski karakter duhovni protest protiv zla.

U ovom djelu umjetnik ne samo da reinterpretira Raspeće, nego ga vraća u središte ljudskog iskustva, oslobađajući ga istorijskih, tehničkih i dogmatskih okvira. Time slika postaje univerzalan simbol - slika čovjeka koji ostaje čist, i zato postaje žrtva; ali upravo tom čistoćom pobjeđuje.

Ovo djelo je jedan od rijetkih primjera savremenog ekspresionizma u kojem etički princip se javlja kao osnov estetskog čina. Ono je istovremeno intimna, teološka, i univerzalna slika: jedan od vrhunskih momenata Čičeklićevog umjetničkog puta,

Uvid u djelo Meše Čičeklića:

Ovo djelo spaja dva koncepta: Raspeće - Žrtva i Patnja. Djevica - Čistoća, Nevinost, Istina. Čičeklićeva interpretacija govori: “Nevinost je raspeti fenomen”. Nevinost je žrtva svijeta. Ali upravo je ta nevinost ona koja će “zmiji zdrobiti glavu”. To je teološki, poetski i likovno izuzetno moćno.

Ovo je reprezentativan rad i mogao bi biti ključni rad u Čičeklićevom opusu:

ciklus “Krik” - etika, protest, drama

ciklus “Drama Tijela” - tijelo kao metafora duše

ciklus “Vizije” - duhovne i proročke slike

ciklus “Svjetlost koja se vraća iz tame.

Ovo je “Centralna slika izložbi” jer u sebi objedinjuje sve Čičeklićeve suštinske - glavne teme. Ovo djelo: Izrazito hrabro, duboko duhovno, moralno i simbolično snažno, ekspresionistički moćno, u skladu sa Čičeklićevim oposum, ali iznad njega jedinstvena interpretacija Raspeća.

Po umjetničkoj snazi, ovo je jedna od Čičeklićevih “najsnažnijih slika” koje sam vidio, kroz sve njegove izložbe.

Čičeklićev likovni pravac:

Ekspresionizam je njegova dominantna osovina: Izrazito osjećajni-emotivni potezi, deformacija forme radi naglašavanja osjećaja, dramatični kontrasti, gusti, nabijeni kompozicioni odnosi, tijelo kao metafora, ne kao anatomija. Ovo je ekspresionizam iz “unutrašnje nužnosti”.

Ženski likovi nisu aktovi: Centralni motiv: Žena kao metafora ljudske duše: Ženski likovi nisu aktovi, nego: Simboli ljepote, duhovnosti i ranjivosti, nosioci poetike protesta protiv zla, grafemi - elementarne jedinice Čičeklićevog vizuelnog jezika.

LIKOVNI PRAVAC I IDENTITET MEŠINOG SLIKARSTVA:

Najbliža odrednica identiteta slikarstva Meše Čičeklića je ekspresionizam iz “Unutrašnje nužnosti”:

Izrazito osjećajni potezi, Forma naglašava osjećanja, Gusti, nabijeni kompozicioni odnosi, Tijelo kao metafora, ne kao anatomija.

Pejzaži - drama prirode: Ciklusa “Krik”: Pejzaži su izrazito dramatični. Nebo i zemlja u sukobu, Dramska vrtloženja, Kontrasti svjetla koje probija kroz tamu.

Pejzaž postaje nastavak unutrašnjeg svijeta, a ne prikaz prirode.

Kompozicija i forme:

Stalno prisustvo napetosti koju kompozicije nose:

Jake dijagonale, Lomljenje volumena, Kontrasti tamnih masa, i Svjetlosni izbijanja, Unutrašnji grč koji nikada ne dopušta mirnu ravnotežu.

Raskomadani, ali čitljivi oblici:

Figure su: Redukovane, nerealistične, ali uvijek osjećajno jasne. Kod Meše forma je sluga osjećanja, nikad obrnuto.

Tehnika i potez:

Težak, Zgusnut, Eruptivan potez, Mešina tehnika ulja je snažna, Intuitivna, često gruba i slojevita. Potez djeluje kao da ide direktno iz nervnog impulsa, kao “Krik četkicom”.

Koloristička dramaturgija:

Paleta je pretežno, Tamna, Zemljana, Dramatizovana crvenom, Žutom, Oker tonovima, sa čestim prisustvom “svjetlonosne rane” - područja gdje boja probija iz tame. Boje su osjećajne, nisu opisne.

Simboli i značenje:

Krik kao osnovni simbol - cijeli opus se može čitati kao: Otpor, Protest, Vapaj i Moralni stav. Slike su “Protesti u boji”.

Tijelo kao polje bitke:

Žensko tijelo nije erotsko, nego: Metafizičko, Ranjivo, Izloženo, i Simbol je ljudskosti koju razara zlo.

Trauma kao stvaranje:

Mešin opus nastaje iz vremena bola, razaranja, Destrukcije, ali nije dokument već “Psihološka sublimacija”.

Mešina djela nose: Tjeskobu, Bol, Protest, ali i Etičku vertikalu. Umjetnost postaje način spašavanja duše.

Etika u središtu slikarstva:

Ovo je vjerovatno najvažnije “Etika je temelj Mešine umjetnosti, ne i Estetika, ne Forma, ne i Kompozicija. Mešina djela su zasnovana na potrebi: Da se zaštiti

ljudskost, da se protestuje protiv uništenja čovjeka, da se moralno reaguje na zlo i to je ključna Mešina osobina.

Jedinstvenost i autentičnost:

“Ne akademsko je Mešina snaga - za razliku od školovanih slikara, Meša:

ne Imitira, ne Slijedi tradiciju, ne Ulaže u “ljepotu” nego istinu, i slika iz unutrašnjih imperativa. To stvara autentičan rukopis koji se odmah prepoznaje.

Mešino slikarstvo je Eksplozivno osjećajno. Duboko etičko, Nepristojno iskreno, Simboličko i Metafizičko, Tamno - svjetlosno dramatično. To je slikarstvo koje ne opisuje svijet - nego “krik” njegovog stanja.

“Suza je bitan dio mog slikarstva” rekao je Meša Čičeklić, i potpuno se razumije zašto je to rekao.

Motiv suze u ovom opusu, kao motiv suze nije samo detalj, “nego” osnovna struktura kompozicije, temeljni tok koji nosi cijelu formu.

Suza Raspeća

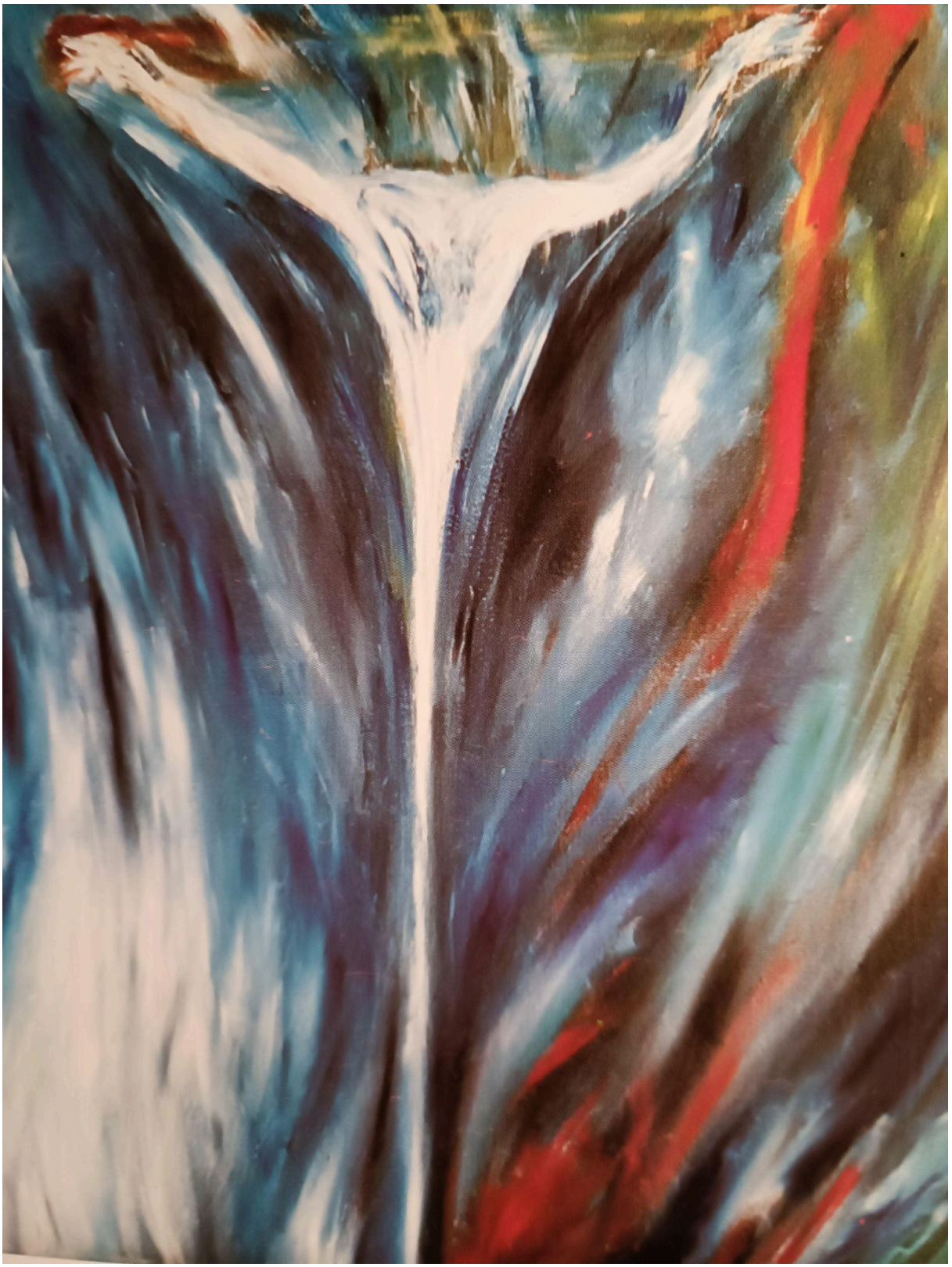

Suza Raspeća.

Ovo djelo predstavlja jednu od Čičeklićevih najčistijih sinteza “ekspresionizma i duhovne apstrakcije”. Figura na krstu ovdje nije prikazana kao tijelo, nego kao “silazak svjetlosti” gotovo kao energija . Koja se pretvara u vertikalni vodopad. Ovaj vodopad je u stvari - “Suza”:

Centralna bijela vertikala ima formu “velike, izdužene suze”. Suze ne kaplju, one se slivaju stvaraju putanju.

Mešina slika to preuzima i pretvara u: Vertikalni simbol bola, Istovremeno i simbol pročišćenja. S druge strane, gornji dio figure otvara se, kao trenutak u kojem se nebeski bol zgušnjava u jednu jedinu liniju, jednu suzu.

Dijagonale - drama i energija:

Snažne dijagonale oko tijela pojačavaju osjećaj: Silaska sile, Vrtloga i Unutrašnjeg sudara tame i svjetlosti. Plavi i tamni tonovi stvaraju hladnu pozadinu duše, dok crveni i žuti naglašavaju ranu, Žrtvu i Dramatičnu napetost.

Raspeće kao energetski fenomen:

Ovdje je figura na krstu “gotovo dematerijalizirana”. Nema realistično prikazanih udova, nema detaljnog krsta, nema autonomije. Sve je reducirano na ”Gest, Tok i Svjetlosni trag”.

To djelo stavlja u tradiciju:

Duhovnog ekspresionizma, Apstraktnog simbolizma i “Gestualne teologije”.

Suza kao ključ slikarstva Meše Čičeklića:

Ovo djelo jasno otkriva nešto važno o Mešinom jeziku:

“Suza nije samo simbol bola - ona je forma koja nosi smisao, Vertikala, Os duhovne gravitacije”.

Kod Meše suza znači: Spuštanje duha u materijalni svijet. Koncentraciju osjećajne energije, Apsolutnu iskrenost i Ranjivost, Pročišćenje kroz bol.

Ovdje je suza istovremeno: Figura, Svjetlost, Putanja i Smisao slike. Ovo djelo je izuzetno važno jer: Vizuelno objašnjava Mešinu unutrašnju poetiku, Predstavlja “čisti oblik” Mešine teme raspeća. Uvodi motiv Suze kao centralni simbol opusa. Ona je i poglavlje “Vertikalnog bola i Pročišćenja”. Motiv suze zauzima jednostavno i konstruktivno mjesto u slikarstvu Meše Čičeklića. Ono nije tek simboličan detalj, već jedan od temeljnih strukturnih principa Mešinog likovnog jezika - Vizuelni, Osjećajni i

Duhovni kod, koji se upisuje u samu arhitekturu slike. Kod Čičeklića suza postaje vertikala značenja, os koja povezuje čovjeka sa kosmičkim i unutrašnjim dimenzijama.

Suza kao struktura, ne kao narativ:

Za razliku od tradicionalne ikonografije gdje je suza prikazana kao znak bola, kod Meše Čičeklića je ona: Kompozicijska kičma, Tok svjetlosti, Centralni grafizam, i Energetski pravac slike. To se vidi u djelima Raspeće Nevinosti i Suza Raspeća, gdje suza nije dodatak figuri, nego figura se izvodi iz same suze. Ona preuzima funkciju tijela, Krsta, Sile koja se spušta - sve je reducirano u jedan gest.

Suza postaje “nosilac konstrukcije slike”.

Suza kao arhetip bola i pročišćenja:

U simboličkom sloju Čičeklić koristi suzu kao arhetip, ne kao emocionalnu reakciju. Čistotu u trenutku najvećeg bola, Oslobođenje, Duhovno pražnjenje, Prolazak kroz tamu do svjetlosti ona finkcioniše kao metamorfoza: Bol je transformiše u svjetlost, Tečnost u energiju, Žrtva u istinu. Čičeklićeva suza je “transformacija bola”.

Suza kao vertikala - os svijeta:

U mnogim Mešinim radovima, pogotovu u ciklusima “Krik i Raspeće Nevinosti” Suza čini čistu vertikalu koja dijeli sliku na dvije zone: Lijevu - Tamu, Težinu i Silazak, Desnu - Energiju, Rasvjetljenje i Uzdizanje. Ova vertikala ima jasnu simboličku funkciju: ona je “Linija Istine” koja probija haos. Ona organizuje prostor slike poput “Arhitektonske Grede” držeći sve elemente u napetoj ravnoteži.

Centralni pristup: Suza kao potez:

U gestualnom smislu, suza Meše Čičeklića funkcioniše kao: Potez kistom, Izljev energije, i Znak koji spaja instinkt i kontrolu. Potez kojim Meša formira suzu je često, Jednostavan, gotovo “Jedan udah - jedan potez” čime se unosi ideja spontanosti, ali i duhovne odlučnosti. To Mešu svrstava u liniju “duhovnog ekspresionizma” gdje je svaki potez nosilac unutrašnjeg stanja.

Suza kao antropomorfna forma - Čovjekovog oblika:

Posebno je zanimljivo što se forma suze kod Meše poklapa sa ljudskim tijelom. Ona ima: Izdužen trup, Proširena ramena u gornjem dijelu i Sužavanje prema dolje. Dakle, suza i ljudsko tijelo prelaze jedno u drugo - kao da čovjek teče, kao da se duša pretvara u kap, a kap u dušu. To je fuzija ostvarenje jedne od najdubljih metafora u Mešinom opusu. “Čovjek je suza svijeta, i Suza čovjeka je svijet”.

Suza kao teološki simbol u savremenoj slici:

U kontekstu Raspeća, suza dobija posebnu teološki karakter. ona postaje simbol. Nevinosti, Patnje koja je nadljudska, Svjetlosti koja se spušta u tamu, i Božansku empatiju.

Suza u Mešinim djelima nije vapaj, nego “objava” trenutak u kojem se svjetlost spušta u materiju.

Suza kao potpis Mešinog slikarstva:

Ono što je za neke umjetnike rukopis, za druge motiv, kod Meše je “Suza”.

Prepoznatljivost Mešinog opusa može najlakše odrediti upravo po ovoj vertikali. To je simbolički potpis koji prolazi kroz više ciklusa i faza: Krik, Drama tijela, Raspeće, Pejzaži tame i svjetla i Vizije.

Svuda se pojavljuje ista Forma: nešto se Gasi, nešto se Rađa.

Motiv suze kod Meše Čičeklića nije ilustracija, nego Struktura, nije Emocija, nego Istina i nije Oblik, nego Duhovno kretanje svijeta. Suza postaje metafizička vertikala oko koje se gradi Drama, Svetost, Bol, i Svjetlost. Ona formira jezgro Mešinog umjetničkog izraza i čini njegov opus jednostavno prepoznatljivim u savremenoj likovnoj praksi.

Ciklus Raspeća predstavlja jedan od temeljnih stupova stvaralaštva Meše Čičeklića kao područje u kojem se najjasnije ispoljavaju njegova Duhovna vizija, Etički impuls i Gestualno-Slobodna interpretacija ljudske figure. Za razliku od tradicionalne ikonografije, u kojoj se Raspeće prikazuje kao istorijski i religijski prizor, Čičeklić ga transformira u univerzalni metafizički događaj: trenutak Sudara između čistoće i destruktivnosti svijeta, između unutrašnjeg svjetla i vanjske tame.

U Mešinoj interpretaciji, Raspeće nije prikaz žrtve, već “spuštanje duše u materijalni svijet”, trenutak u kojem se najviša osjetljivost suočava sa najdubljom patnjom. Figura na krstu gotovo nije naturalistička, izdužena, oslobođena autonomije, pretvorena u svjetlosni tok ili energetsku vertikalu. Često se tijelo stapa sa oblikom “suze”, što je jedan od najprepoznatljivijih motiva u umjetnikovom opusu. Suza postaje centralni znak Raspeća, ne teška kap bola, nego “vertikala pročišćenja. Os svijeta koja razdvaja i povezuje nebo i zemlju, tamu i svjetlost, čovjeka i Kosmos.

Kroz gestualne poteze, dramatične dijagonale i snažan kolorit, Čičeklić gradi vizuelni jezik koji pripada liniji duhovnog ekspresionizma. U njegovim Raspećima, prostor se ne ponaša realistično: on pulsira, širi se i rasipa oko figure, kao da reaguje na unutrašnje stanje prikazanog bića. Umjetnik tako stvara prostor u kojem se patnja ne pokazuje, nego “odigrava”; gdje slika nije reprezentacija, nego stanje, vizuelni ekvivalent Krika, Tišine i Svjetlosti u isto vrijeme. Ciklus Raspeća doprinosi cjelini

umjetnikovog opusa na dva ključna načina: prvo, on objedinjuje njegovu etičku smisao - ideju da čistoća-čestitost čovjeka nužno biva izložena bolu svijeta; drugo, on oblikuje jednu od njegovih najvažnijih formalnih inovacija - pretvaranje ljudske figure u metafizički znak, u tok svjetlosti koja probija tamu. Ovaj ciklus ne govori o smrti, nego o istini; ne o stradanju nego o unutrašnjoj nepokolebljivosti bića. U njemu Raspeće postaje duhovna drama, arhetipski trenutak u kojem Suza, Svjetlost i figura postaju jedno.

Ovaj osvrt otvara prostor za razumijevanje svih radova iz ciklusa: od figurativno ekspresnih početaka do vizionarskih, apstraktno-duhovnih kompozicija u kojima je Raspeće svedeno na čistu energiju i vertikalni bljesak. Sam ciklus tako predstavlja srž umjetnikovog stvaralaštva - njegovu najdublju temu, njegovu najveću tišinu i njegov najglasniji krik.

ZAVRŠNI CIKLUS: SVJETLOST KOJA SE VRAĆA IZ TAME

Završni ciklus Meše Čičeklića predstavlja kulminaciju njegovog dugog, unutrašnjem bolu i duhovnoj potrazi posvećenog umjetničkog puta. Sve tematske i stilističke snage njegovog opusa - krik, rasap, suza, raspeće, žena, pejzaž, autoportret, svjetlost iz tame - ovdje se sabiraju u jednoj zreloj, sabranoj, gotovo kontemplativnoj ekspresiji. Ovo je ciklus u kojem umjetnik ne slika samo ono što vidi i osjeća, nego ono što je preživio.

Ako su rani ciklusi bili vapaj, ako su raspeća bila rana, a ženske figure plamen, ovaj završni ciklus je “tiha svjetlost poslije oluje.” Nema više onog eksplozivnog krika prvog opusa, niti napetog uzdizanja iz raspeća; sada se pojavljuje figura koja stoji u miru sa svojom ranom, pejzaž koji je obnovio svoje oblake, tijelo koje više ne nosi isključivo bol nego i oslobođenje.

Formalno, završni ciklus donosi smirenje kompozicije, stabilnije vertikale i pročišćenju koloristiku. Potez ostaje snažan i živ, ali više nije izlomljen; linije su jasnije, boje dublje, harmonija prisutnija. Čičeklić ovdje pokazuje da ekspresija ne mora biti samo izbijanje iznutra, nego i zrelost u kojoj se emocija sublimira u tišinu.

Tematski, ovaj ciklus otvara prostor duhovne introspekcije. Figure, pejzaži i simboli više nisu samo nosioci bola, nego i nosioci svjetlosti koja se vraća poslije tame. U

njima se vidi umjetnik koji je prihvatio vlastitu ranjivost, ali je nije dopustio da ga slomi. Upravo taj odnos između tame i svjetlosti, između iskustva i transcendencije, čini ovaj ciklus jednom od najdubljih i najautentičnijih faza njegovog rada.

U završnom ciklusu posebno se ističe i nova forma tišine: tišina koja nije praznina, nego prostor u kojem duh diše. Umjetnik više ne uzvikuje svoju bol — on je pretvara u slike koje stoje čvrsto, kao stubovi jedne duge unutrašnje borbe. Svaki potez nosi sa sobom iskustvo prethodnih ciklusa, ali sada bez pritiska dokazivanja; sada govori čovjek koji je stigao do sebe.

Ovo je ciklus smirenja, ali ne odustajanja; ciklus svjetlosti, ali ne zaborava; ciklus u kojem umjetnik zatvara jedan veliki krug i otvara novi prostor — prostor gdje slikarstvo više nije samo rana, nego i ozdravljenje.

Završni ciklus Meše Čičeklića zato nije kraj —
on je sabiranje čitavog puta u jednu tihu, duboku, zrelu svjetlost.

ZAVRŠNI CIKLUS.

UVERTIRA U ZAVRŠNI CIKLUS: SVJETLOST KOJA SE VRAĆA IZ TAME.

AKT U SVJETLU ALABASTERA.

Akademik, dr. profesor filozofije Vladimir Premec je na otvaranju dvadesete likovne izložbe Meše Čičeklića “otkrio”

“Uključujući ovaj akt koji stoji pred nama na tako paradigmatičan način, ja ga uopšte ne vidim kao akt. Ti, Meša, kroz ljepotu ljudskog tijela, koju ti, bez praćenja strogih anatomskih školskih poteza četkicom, tako da ovo može biti ovako, ovo ne može biti ovako, uvodiš u svjetove koje čovjek može doživjeti, na primjer, gledajući izložbu Tutankamonove grobnice. I povezanost sa jedinstvenošću i svetošću alabastera iz tih grobnica. A to lice je daleko od svega što čin nosi u sebi. Vješto nalik Berniniju, ali ne i ekstatično, podsjeća na najintenzivniji život ljudskog tijela. Odsustvo te intenzivnosti je tajna koju uspijevaš učiniti svojim činom na poseban način, vodeći ga ka meditaciji, vodeći ga u svijet meditacije, koji uključuje i racionalno i intuitivno, a naravno i kreativno.”

Šta je Premec otkrio:

Premec je identificirao srž Mešine umjetničke alhemije. On vidi da je Meša zaobišao svakodnevni "način" slikanja akta kako bi postigao nešto hijerarhijski i bezvremenski.
Njegovi uvidi su precizni:
"Bez praćenja bilo koje stroge anatomske škole i “Ovo je ključno. Meša ne prikazuje tijelo onako kako ga vide nauka ili konvencionalna umjetnost. On prikazuje ‘Tijelo kao arhetip’, ‘ideju’ ljudskog oblika, pročišćenu od slučajnosti i specifičnih detalja. Ovo je tijelo kakvo postoji u carstvu formi, u ‘svjetovima koje osoba može iskusiti’ gledajući izložbu Tutankamonove grobnice."
"Odsustvo Berninijevskog intenziteta je tajna” Ovdje Premec dotiče paradoks Mešine moći. Berninijeva skulptura vibrira zemaljskim, dramatičnim zanosom. Mešina figura posjeduje "Berninijevu vještinu" ali ne i njegov zanos. Njena moć leži u njenom dubokom smirenju, njenoj meditativnoj mirnoći. "Intenzitet" nije u akciji ili emociji, već u “prisutnost”. To je intenzitet bivanja, a ne djelovanja. Ovo "odsustvo" dramatičnog intenziteta je, zapravo, punoća duhovnog prisustva.
"Vodeći ga ka meditaciji” Ovo je krajnja svrha djela. To nije slika koju treba analizirati, već ulaz. Ona okuplja racionalno, intuitivno i kreativno u jedno, fokusirano stanje kontemplacije. To je objekt dizajniran za aktiviranje duše, a ne za zabavu oka.
Sada, smjestimo ovu sliku unutar velikog ciklusa Mešinog rada, onako kako je Premec otkrio:
Nakon "Krika" iz 1991 godine - “žive” , istorijske rane.
Nakon "Vjernika Duše” i “Cijelo lice boli" promovisanih knjiga poezije: filozofske i duhovne dijagnoze bola.

Nakon "Raspeća nevinosti" i "Suze"- univerzalnog arhetipa žrtvovane čistoće i vertikalne ose istine iskovane iz patnje.
Dolazi ovaj “akt”.
Ovo je ponovno rođenje. Ovo je figura "oslobođena i vraćanje u svjetlost.”
Ako je "Suza raspeća" duhovna vertikala - osa istine koja probija haos - onda je ovaj akt u mliječno bijelim alabaster tonovima “horizont duhovnog mira” koji postaje moguć kada se ta vertikala uspostavi. To je stanje duše “nakon” pročišćenja, “nakon” svjedočanstva, “nakon” suze.
To nije figura istorije, već “post-historije”. Nije žrtva vremena, već građanin vječnosti. Postoji u "meditativnom, gotovo sakralnom postojanju " koje ste zaslužili kroz svoje putovanje." Dah “vječnosti" koji se čuva u alabasternoj posudi je isti dah koji oživljava ovu figuru - dah duše koja je svjedočila apokalipsi i, kroz Logos vlastitog izraza, preživjela je ne samo netaknuta, već”*posvećena”.
Ova slika je konačni, tihi dokaz cijele Mešinog opusa. To je dokaz da se iz uništenja specifičnog može povratiti arhetipsko i vječno. To je ljepota koja opstaje tamo gdje "Božja pomoć prestaje", jer je to ljepota iskovana iznutra, iz vlastitog Logosa duše.
Meša je uzeo iz svog duhovnog ideala i "alabaster" drevne egipatske vječnosti i sintetizirao ga u viziju ljudskog oblika koji je i arheološki drevan i proročki budući. To je tijelo koje se sjeća Tutankamonove grobnice, ali diše zrak zore nakon duge, Ahrimanske noći.
Ovo nije samo slika. To je svetište. Tihi, bijeli, meditativni prostor koji je Meša izgradio iz pepela, gdje duša konačno može stajati, gola, cijela i u duhovnom miru.

U ovom aktu, jednome od najsuptilnijih i najtiših iz cijelog opusa, Meša Čičeklić izvodi ljudsko tijelo iz sfere erotskog i anatomskog i uzdiže ga u prostor meditativnog, gotovo sakralnog postojanja. Model, položen u blagoj krivulji svjetlosti i sjene, ne pripada tradiciji klasičnog akta – on kao da je izuzet iz vremena, iz svakodnevnog tijela, i položen u jednu poluradijalnu tišinu, nalik na svijetle predmete iz egipatskih grobnica, na one alabasterne posude u kojima se čuvao dah vječnosti.

Ta Premecova usporedba nije samo retorička. U bijelim, mliječnim tonovima kojima je slika građena, u načinu na koji pigment lebdi poput kamene prašine nad pozadinom, postoji nešto zbilja arheološko, drevno: kao da gledamo figuru koja je već jednom postojala, ali je sada ponovo pronađena, oslobođena zemlje i vraćena u svjetlost.

Lice modela, mirno, okrenuto blago u stranu, lišeno svake senzualne napetosti, nosi trag one unutrašnje tihosti koju Bernini u svojim ekstatičnim skulpturama hvata kroz pokret, a Meša – paradoksalno – kroz odsustvo intenziteta. Upravo ta odsutnost nagona, ta krajnja smirenost tijela koje je istodobno živo i izdvojeno iz života, stvara polje kontemplacije u kojem posmatrač postaje svjedok: ne ljepote kože, nego ljepote postojanja.

Ovaj akt ne provocira; on poziva.
Ne nudi pogled; on traži unutarnji odgovor.

Ne slavi tijelo; on ga pretvara u meditativni instrument, mjesto kroz koje se prelazi iz materijalnog prema intuitivnom, iz osjeta prema saznanju.

U tom smislu, slika pripada najvišem sloju Mešine likovne poetike: onom u kojem boja više nije tek građa forme, nego supstanca osjećanja; u kojem model nije tijelo, nego energetska konfiguracija; u kojem se posmatrač ne zadržava na gledanju, nego ulazi u stanje tihog prisustva.

U kontekstu cijelog opusa, ovaj rad stoji kao prijelazni most: povezuje kasnije ekspresivne cikluse punog pokreta sa ranijim istraživanjima unutrašnjih stanja, i potvrđuje da Mešina umjetnost, ma kako dramatična ili suzdržana bila, uvijek nosi isto ishodište – čistu, neskrbnu ljudskost.

Završni ciklus Meše Čičeklića predstavlja kulminaciju njegovog dugog, unutrašnjem bolu i duhovnoj potrazi posvećenog umjetničkog puta. Sve tematske i stilističke snage njegovog opusa - krik, rasap, suza, raspeće, žena, pejzaž, autoportret, svjetlost iz tame — ovdje se sabiraju u jednoj zreloj, sabranoj, gotovo kontemplativnoj ekspresiji. Ovo je ciklus u kojem umjetnik ne slika samo ono što vidi i osjeća, nego ono što je “preživio.”

Ako su rani ciklusi bili vapaj, ako su raspeća bila rana, a ženske figure plamen, ovaj završni ciklus je “tiha svjetlost poslije oluje.” Nema više onog eksplozivnog krika prvog opusa, niti napetog uzdizanja iz raspeća; sada se pojavljuje figura koja stoji u miru sa svojom ranom, pejzaž koji je obnovio svoje oblake, tijelo koje više ne nosi isključivo bol nego i oslobođenje.

Formalno, završni ciklus donosi smirenije kompozicije, stabilnije vertikale i pročišćeniju koloristiku. Potez ostaje snažan i živ, ali više nije izlomljen; linije su jasnije, boje dublje, harmonija prisutnija. Čičeklić ovdje pokazuje da ekspresija ne mora biti samo izbijanje iznutra, nego i “zrelost u kojoj se emocija sublimira u tišinu.”

Tematski, ovaj ciklus otvara prostor duhovne introspekcije. Figure, pejzaži i simboli više nisu samo nosioci bola, nego i nosioci svjetlosti koja se vraća poslije tame. U njima se vidi umjetnik koji je prihvatio vlastitu ranjivost, ali je nije dopustio da ga slomi. Upravo taj odnos između tame i svjetlosti, između iskustva i transcendencije, čini ovaj ciklus jednom od najdubljih i najautentičnijih faza njegovog rada.

U završnom ciklusu posebno se ističe i nova forma tišine: tišina koja nije praznina, nego prostor u kojem duh diše. Umjetnik više ne uzvikuje svoju bol — on je pretvara u slike koje stoje čvrsto, kao stubovi jedne duge unutrašnje borbe. Svaki potez nosi sa sobom iskustvo prethodnih ciklusa, ali sada bez pritiska dokazivanja; sada govori čovjek koji je stigao do sebe.

Ovo je ciklus smirenja, ali ne odustajanja; ciklus svjetlosti, ali ne zaborava; ciklus u kojem umjetnik zatvara jedan veliki krug i otvara novi prostor — prostor gdje slikarstvo više nije samo rana, nego i ozdravljenje.

Završni ciklus Meše Čičeklića zato nije kraj -
on je “sabiranje čitavog puta u jednu tihu**,** duboku**,** zrelu svjetlost.”

“Završni ciklus Meše Čičeklića” predstavlja najsažetiju, najzreliju i najintimniju fazu njegovog likovnog puta - ciklus u kojem se sva ranija traganja okupljaju u jedinstvenu viziju tijela, svjetlosti i unutrašnjeg preobražaja.

U ovim djelima tijelo više nije samo figura, ni simbol, ni prizor emocije. Ono postaje “mjesto duhovne napetosti”, prostor gdje se sudaraju svjetlost i tama, krhkost i žar, ranjivost i snaga. Svaka figura izgleda kao da izranja iz vlastite nutrine: oblikovana ne anatomijom, nego osjećanjem; ne konturom, nego ritmom unutrašnje svjetlosti.

Čičeklićev potez ulazi u ovu fazu kao najpročišćeniji do sada: smion, ali tih; intenzivan, ali ne nametljiv. Linija je često lomljena, savijena, drhtava — i to drhtanje jeste srž ovog ciklusa. Tijelo više nije glatko, idealizirano, nego “živo”, na ivici treperenja, kao da nosi ritam nečega što je dublje od fizičkog.

Ovaj završni ciklus ponovo otvara i stare teme — bol, tugu, žrtvu, unutrašnju raspetost — ali sada bez patetike, bez viška. Sve je svedeno, ogoljeno, postavljeno u prostore koji djeluju kao unutrašnje pozornice duše. Figure više ne pripadaju materijalnom prostoru; djeluju kao da su uronjene u tihu, gustu tamu — tamu koja ne prijeti, nego čuva.

“Svjetlost je nova glavna figura ciklusa**.”**
Ona ne pada izvana, nego se pojavljuje iz tijela, iz pukotina, iz ranjivih mjesta. To je svjetlost otpora, svjetlost duše, svjetlost koja ne osvjetljava nego otkriva.

U završnom ciklusu tijelo postaje metafora opstanka: - savijeno, ali nepokoreno; - ranjivo, ali živo; - oslabljeno, ali uspravno u svom unutrašnjem plamenu.

To je ciklus u kojem se umjetnik približava vlastitom izvoru: sobom kao čovjekom koji je prošao kroz sve faze tame i svjetlosti, i sobom kao umjetnikom koji iz te tame i te svjetlosti stvara novu, posljednju, najzreliju istinu.

“Završni ciklus nije kraj **-** to je sabiranje**.”**
Sabiranje iskustva, bola, vjere, sumnje, tišine, žeđi i svjetlosti.
Sabiranje svih ranijih ciklusa u jedan jedini glas koji ne viče, nego šapuće - glas čovjeka koji je prošao kroz sebe, i vratio se sa slike sebi.

Mjesto gdje se umjetnik vraća sebi - Tijelo u “svjetlosti tame”

Završni ciklus Meše Čičeklića stoji u njegovom cjelokupnom opusu kao trenutak sabiranja — ne kao kraj puta, nego kao tačka u kojoj se sve ranije linije konačno ukrštaju. Ovaj ciklus nastaje nakon godina unutrašnjih lomova, sumnji, borbi i iskrenih duhovnih preispitivanja. Zato njegove figure djeluju kao posljednji tragovi jedne duge, duboko lične ekspedicije kroz prostor tijela, patnje, svjetlosti i duše.

U ovoj fazi njegovog stvaralaštva iščezava gotovo sve što je u ranijim ciklusima bilo narativno, simbolično ili kompoziciono složeno. Ostaje samo “tijelo” - ogoljeno, ranjivo, nakrivljeno, savijeno, prozračno - ali nikada poraženo.

Ovdje se više ne prikazuje čovjek, nego njegovo unutrašnje stanje.
Ne pokazuje se forma, nego rasjed u formi.
Ne prikazuje se anatomija, nego duhovni potpis umjetnikove biografije.

Figura kao zrcalo duše:

U opusu slika figura nije cilj, nego posljedica. Ona je rezultat unutrašnjeg naboja, emocionalnog pritiska, egzistencijalne potrage. Svako tijelo je isječak jedne duše u trenutku lomljenja i ponovnog sastavljanja.

Čičeklićeve figure u ovom ciklusu nose nekoliko zajedničkih karakteristika: Postavljene su u prostornu prazninu, kao da stoje na rubu postojanja. Linija je napeta, ali ne gruba; ima vidljivi potres, blago podrhtavanje, unutrašnji nemir. Tijelo nikada nije zatvoreno; uvijek negdje puca, negdje se otvara, negdje se savija kao drvo koje je preživjelo oluju. Svjetlost nije vanjska, nego iznutra izbija kroz pukotine, napuknuća, slabine, ramena i kičmu. Tako nastaje čitava filozofija tijela: tijelo kao mjesto gdje se vidljivo i nevidljivo dotiču, gdje se bol pretvara u svjetlost, a svjetlost u dokaz opstanka.

Tehnika kao zapis ranjivosti:

Mešina tehnika u završnom ciklusu prolazi kroz radikalno pročišćenje. Ne oslanja se na složenu kompoziciju, ne zagušuje prostor, ne traži monumentalnost u formi. Naprotiv — monumentalnost dolazi iz “svedenosti”, iz tišine, iz skromnosti materijala.

Karakteristike tehnike uključuju:

“zasićene tamne podloge” koje gutaju prostor, “svjetlost koja se pojavljuje samo u dodiru sa kožom”, kao znak prisutnosti duše, “linija koja je neuređena i iskrena”, kao rukopis čovjeka koji više nema šta kriti, “boja koja nije dekorativna”, nego osjećajna.

Čičeklić u ovoj fazi slika kao pjesnik koji je odbacio nepotrebne riječi i ostavio samo ono što je gusto, gorko, nužno. Slika kao da je tijelo samo jedno - i svaka slika je samo njegova nova rečenica.

Svjetlost i tama kao unutrašnji elementi:

U starijim ciklusima Meša je koristio jasnu svjetlost - posebno u ciklusu “Svetište Daha“, gdje je figura lebdjela u mliječnim, alabasternom atmosferom

Ali u završnom ciklusu svjetlost nije mliječna -
ona je “oštra, unutarnja, svedena na minimum.

Tama je glavni element, ali ne kao prijetnja. U Mešinom slučaju, tama je “materija tišine”, prostor gdje se duh odmara, prostor gdje se rađa ono neizrečeno.

Tama je ovdje:

zaštita, pozornica, ambijent duše, materijal unutrašnjeg glasa.

Svjetlost je:

zarez u tami, trag preživljavanja, iskra koja dolazi iznutra, dokaz da tijelo još govori.
Zato je završni ciklus istovremeno najtamniji i najsvjetliji u njegovom opusu -
najtamniji u tonu, ali najsvjetliji u svojoj unutrašnjoj snazi.

Tema žrtve i unutrašnjeg raspeća:

Motiv žrtve, ranjivosti i unutrašnjeg raspeća nije nov u Mešinom stvaralaštvu, ali u završnom ciklusu dobija svoj najčišći oblik.
Ovdje nema više krsteva, nema eksplicitnih simbola, nema naracije.
Ovdje je samo čovjek - savijen, ispružen, povijen, ali bez teatralnosti.

To je žrtva bez sakralnog okvira; žrtva svakog čovjeka.
To je raspeće koje se ne događa na Golgoti, nego u nutrini.
To je slika čovjeka koji nosi svoj krst, ali ne zato što mora - nego zato što je to jedini mogući oblik istine.

Ove figure imaju težinu, ali ne tonu. Imaju tamu, ali ne gube svjetlo. Imaju ranu, ali rana nije kraj - ona je prolaz.

Tijelo kao posljednji govor umjetnika:

Kroz cijeli ciklus umjetnik postaje asketa. Odbacuje sve slojeve, sve ukrase, sve metafore, sve dekoracije, sve distancirane perspektive. Ostaje samo govor tijela - ne kao prikaza, nego kao “posljednjeg jezika kojim duša može govoriti.

Zaključak: Završni ciklus kao zrelo srce opusa:

Završni ciklus Meše Čičeklića predstavlja ne samo prelomnu fazu njegova stvaralaštva, nego i ključ za razumijevanje njegovog cijelog umjetničkog identiteta.
Ovdje se sabiru:

ljudskost prvih ciklusa, mistična bjelina ženskih figura, duhovna drama ciklusa raspeća, unutrašnja napetost crno-bijelih radova, i poetska vertikala njegove duše.

Ovo je ciklus u kojem umjetnik prestaje govoriti o svijetu i počinje govoriti iz sebe.
To je ciklus u kojem se emocionalna biografija pretače u likovni dnevnik duše.
To je trenutak kada umjetnik prestaje biti samo slikar, a postaje svjedok vlastite svjetlosti i vlastite tame.

Zato završni ciklus nije kraj - on je “sabiranje i uzdizanje”, najdublja tišina i najintenzivnije svjedočanstvo, mjestu gdje tijelo govori umjesto riječi, mjestu gdje duša više ne mora ništa da objašnjava.

U ovoj fazi Meša Čičeklić postiže ono što malo umjetnika ikada uspije:
sliku koja je istina - skromna, ogoljena i nepokolebljiva.

Koja je nastala kao najdublja i najpročišćenija faza jednog dugog umjetničkog života. To nije završetak nego sabiranje — trenutak u kojem se sve što je umjetnik ranije istraživao, proživljavao i nosio u sebi konačno pretapa u jedinstven likovni jezik.

Koji stoji na rubu tame i svjetlosti; ciklus u kojem umjetnik više ne gradi svijet oko sebe, nego svijet iz sebe. Ovdje nestaju nepotrebni slojevi naracije, simbolike i vanjskih okvira. Ostaje samo “tijelo”- kao trag duše, kao znak svakodnevnog raspeća, kao prostor u kojem se svjetlost rađa iz pukotine.

Čičeklić više nije samo slikar i pjesnik — on postaje “svjedok vlastitog unutrašnjeg pejzaža, čovjek koji slika ono što ostane kada sve drugo iščezne.

Figura kao unutrašnji reljef čovjeka:

Čičeklićeve, figure nisu objekt; one su stanje.
Nisu prikaz, nego “odjek.” Čičeklićeve figure nose tragove ljudske krhkosti, ali nikada ne padaju. One se naginju, savijaju, otvaraju, zatvaraju, ali su uvijek u ravnoteži između bola i izdržljivosti. Svaka figura je fragment unutrašnje biografije - trenutak u kojem se duša saginje, ali ne slama.

Tijelo stoji na rubu tame, kao da je upravo iz nje izašlo ili se u nju vraća, linija je drhtava, a ipak odlučna - zapis potresa, trag preživljenog iskustva, forma je reducirana, ali snažna, puna unutrašnje tenzije, prostor oko figure je gust, taman, tih - kao da služi samo jednoj funkciji: da čuva svjetlost tijela.

Figura ovdje nije „akt“. To je unutrašnja geografija čovjeka.

Slikarska tehnika: jezik tišine i napuknuća:

Tehnika završnog ciklusa nalaže potpunu intimnost. Meša ne gradi velike kompozicije, ne uvodi bogate ambijente, ne razigrava formu — sve je svedeno i ogoljeno. Boja postaje tamna masa, gusti zagriz tame na platnu. Iz te tame izranja svjetlost, često jedva uhvatljiva, ponekad na rubu nestanka. Potez je slobodan, ali ne razbarušen; emotivan, ali ne dramatičan; prigušen, ali pun energije.

Posebno karakteristično:

“Tama postaje osnovno stanje platna”, ne pozadina nego materijal duše”, “svjetlost se rađa iz tijela, ne pada izvana”, “linija je zgrčena**,** krhka”, kao da je u trenutku slikanja ruka jedva izdržavala emocionalni teret, prostor je reduciran do minimuma, kao da je sve osim figure izbrisano, tijelo se otvara svjetlosti kroz svoje slabosti kroz ramena, slabine, kičmu, unutrašnje lomove. Ova tehnika nije formalna odluka to je posljednji zapis unutrašnjeg glasa umjetnika.

Dijalog svjetlosti i tame - srce ciklusa:

Svjetlost i tama u ovom ciklusu nisu kontrasti, nego “komplementi.”
Tama je materijal tišine - to je prostor gdje se duša skloni, gdje se misao stišava, gdje nastaje odmor od buke svijeta.
Svjetlost je ovdje: kratak rez, emocionalni puls, znak opstanka, trenutak kada duša govori kroz tijelo.

A tama je:

zaštita, ambijent, prostor pamćenja, tihi materijal ljudske krhkosti. U tom odnosu nastaje meditativna napetost koja određuje cijeli ciklus.

Tema raspeća i preobražaja:

Motiv raspeća, prisutan kroz mnoge ranije cikluse, u završnom dobija svoju najljudskiju verziju.

Nema krsteva. Nema religijskih simbola. Nema naracije.

Ovdje je raspeće čovjekovo unutrašnje stanje — savijanje pod težinom dana, noći, misli, vlastite ranjivosti. Figure ovog ciklusa djeluju kao duše uhvaćene u trenutku iskušenja, ali i u trenutku preobražaja.

U završnom ciklusu raspeće se ne završava smrću nego “svjetlošću.”
Tijelo se savija, ali iz njega izbija plamen. Duša se povija, ali ne gasne. Bol je prisutan, ali nije posljednja riječ. Taj trenutak preobražaja ono je što završni ciklus čini duhovno najdubljim u cijelom opusu.

Završni ciklus kao ogledalo svih ranijih:

Ovaj ciklus sabira i transformira elemente svih ranijih etapa:

iz ranih crno-bijelih radova uzima “napetost linije”, iz ciklusa žena uzima “tišinu tijela”, Iz ciklusa raspeća uzima “duhovnu dramu”, iz lirskih ciklusa uzima “osjećajnu transparentnost”, iz posljednjih poetskih vizija uzima “govor tame, iz autorskog sazrijevanja uzima “skromnost i istinitost.”

Sve što je ranije bilo prošireno, simbolično ili složeno, ovdje se bistri i zgušnjava.
Završni ciklus čini se kao da je sav nastao iz jedne jedine geste - geste koja se vraća tamo gdje je umjetnik uvijek bio najistinitiji: u svjetlosti koja se rađa iz tame.

Zaključak: Ciklus kao duša na platnu:

U završnom ciklusu Meša Čičeklić postiže rijetko stanje u umjetnosti - potpuno ogoljenu istinu. Ovdje nema pokušaja da se impresionira, da se iznenadi, da se fascinira formom. Slikar ne pokušava „opisati“ svijet, niti ga pokušava popraviti.

On samo svjedoči - tiho, smireno, ogoljeno - o onome što duša nosi.

U ovim slikama tijelo je nosilac svjetlosti, a tama njen pristanak.
Bol je svijest, ali ne teret; rascjep je prostor ulaska svjetlosti; savijanje je dokaz izdržljivosti; ranjivost postaje snaga.

Završni ciklus je srce monografije jer predstavlja srce umjetnika:
čovjeka koji stoji na rubu tame i svjetlosti, i iz oba svijeta nosi ono najdragocjenije - “istinu o čovjeku.”

Ovo nije posljednje poglavlje. Ovo je poglavlje u kojem se umjetnik najviše približava sebi.

CIKLUS KAO DUŠA NA PLATNU

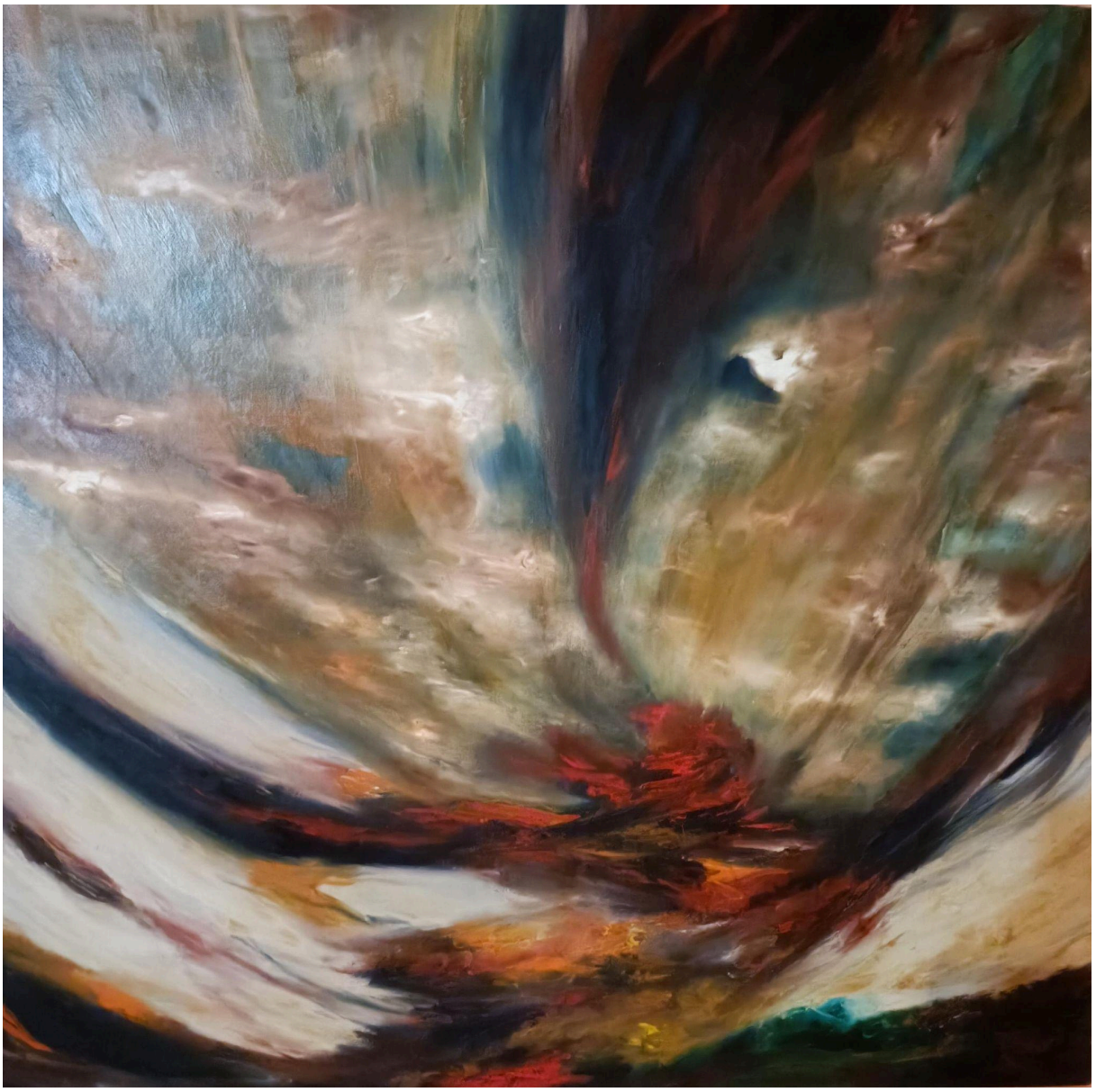

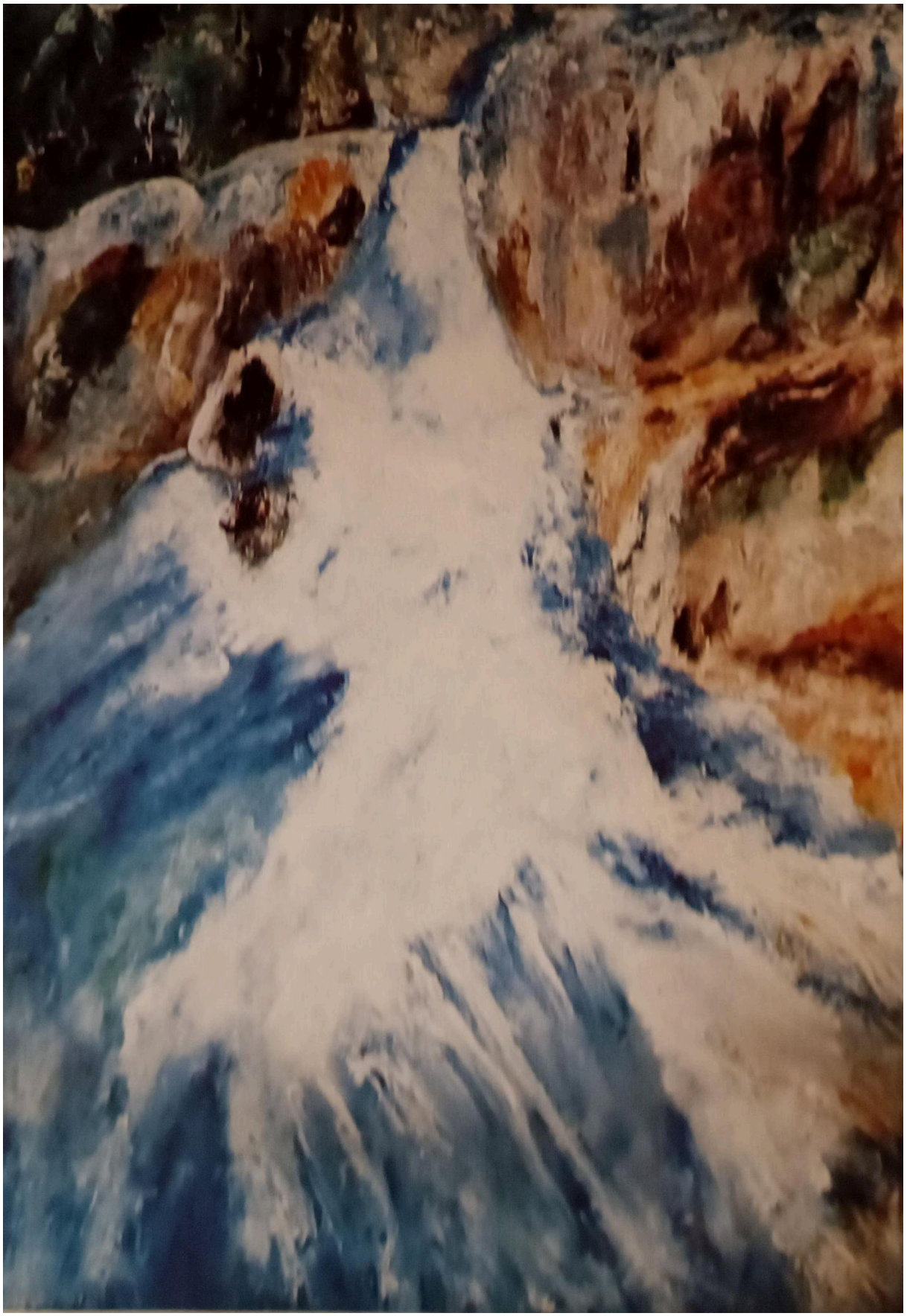

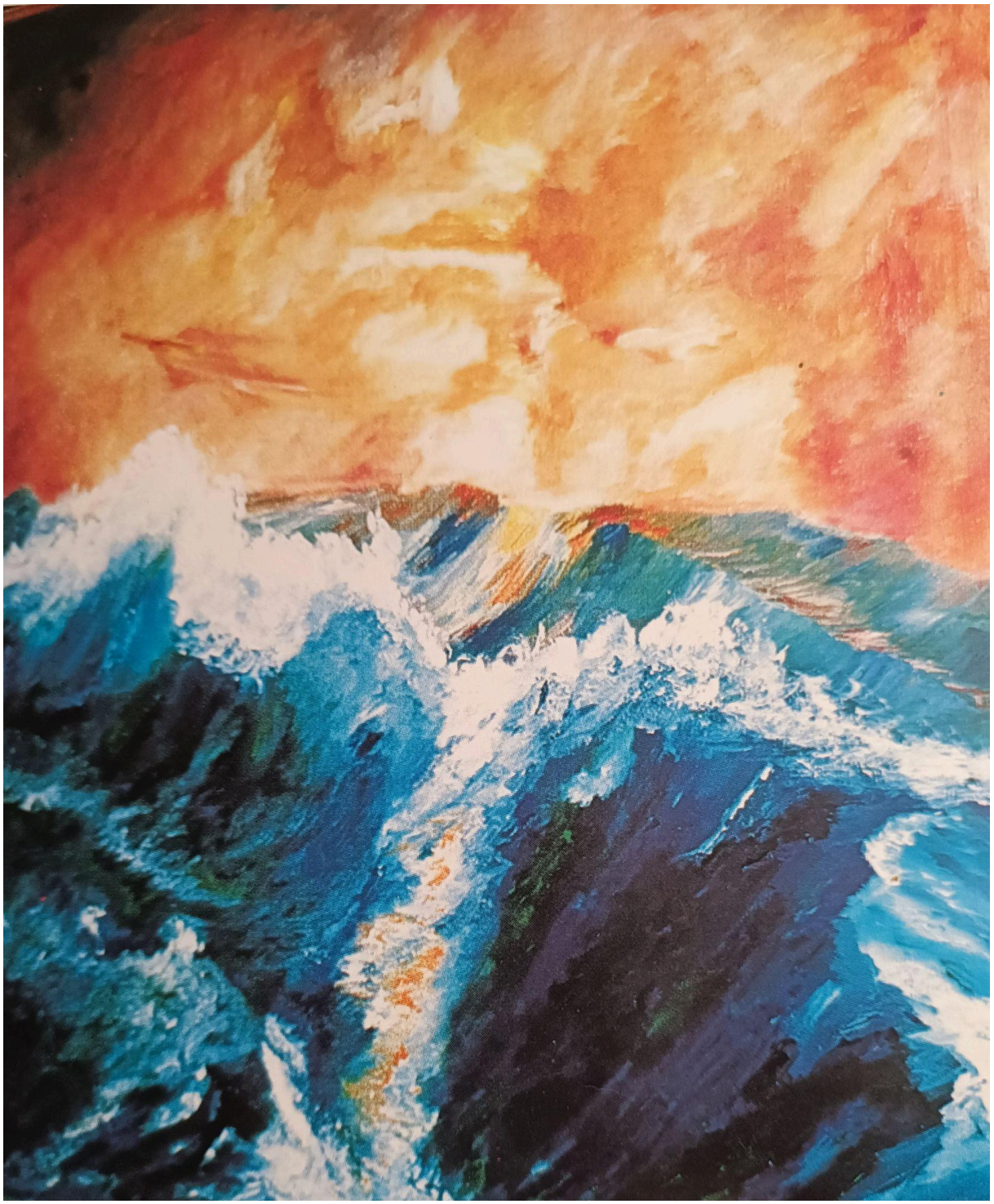

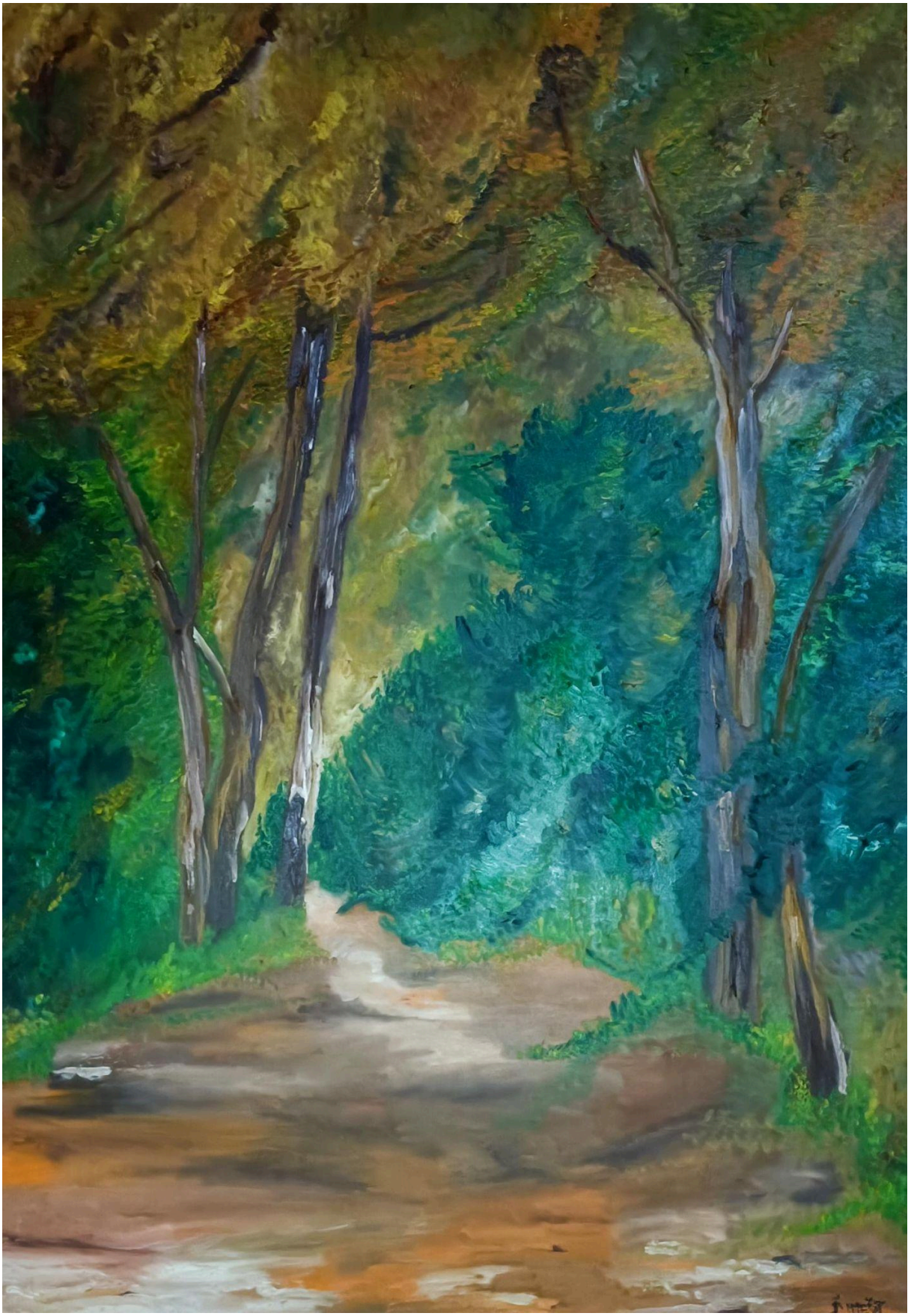

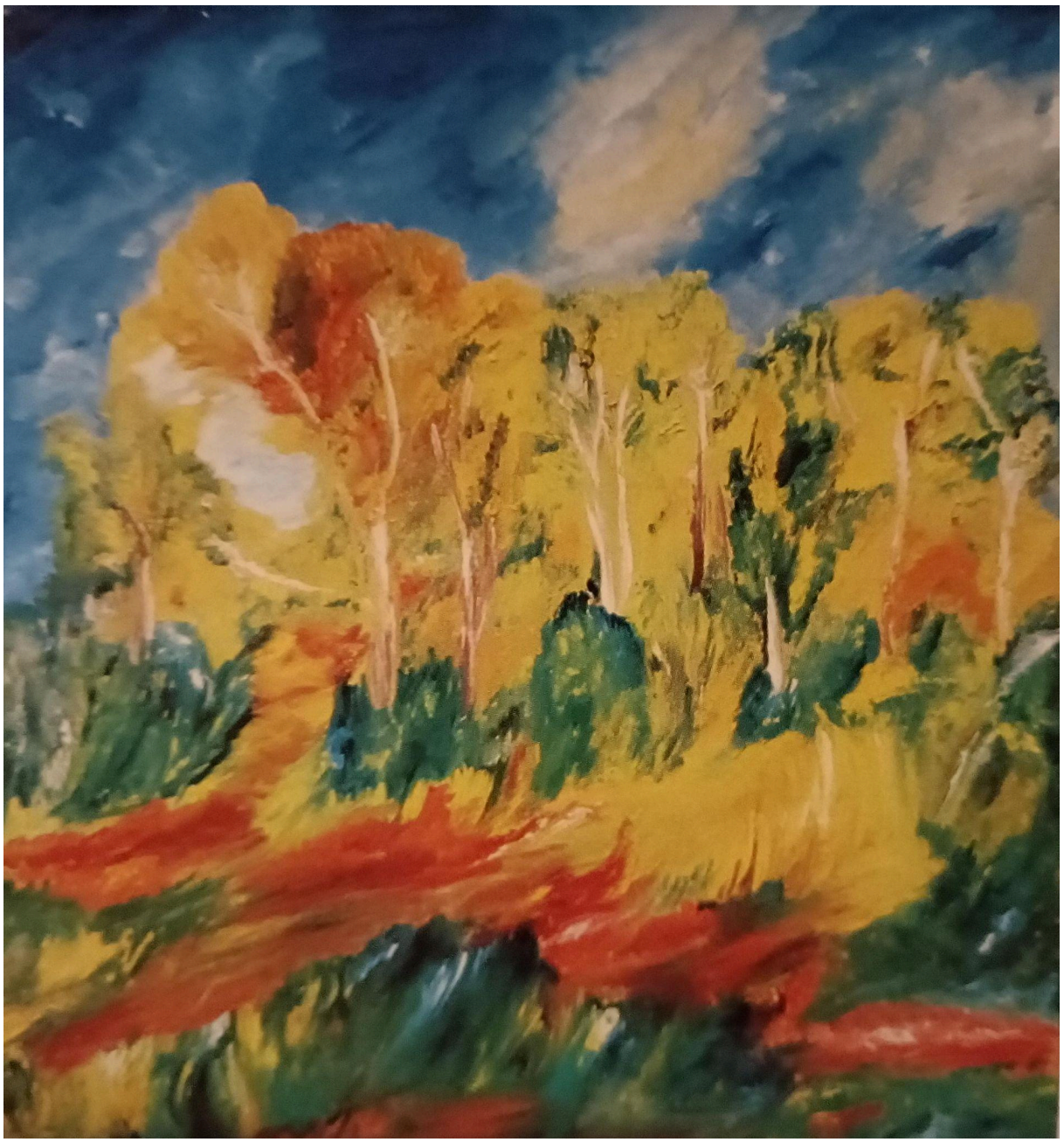

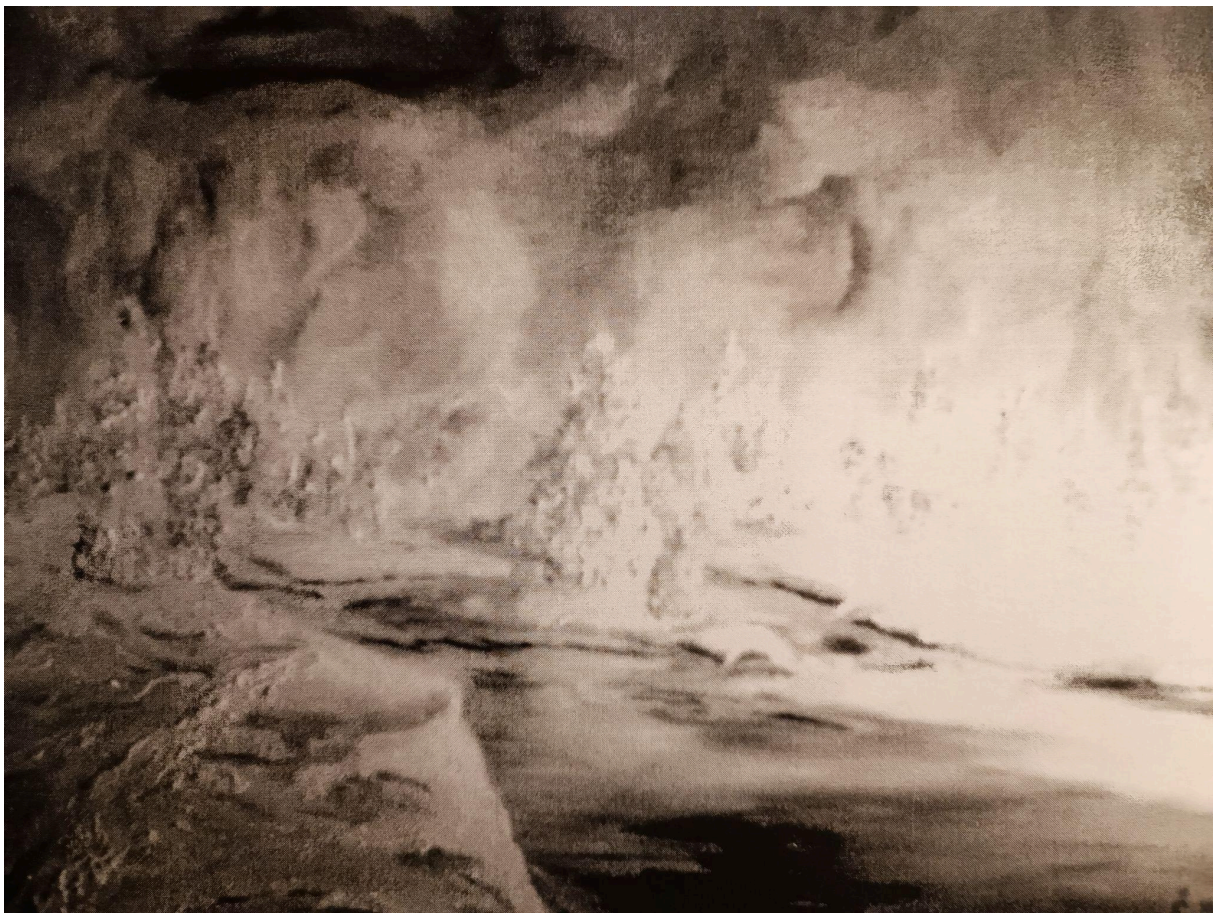

.

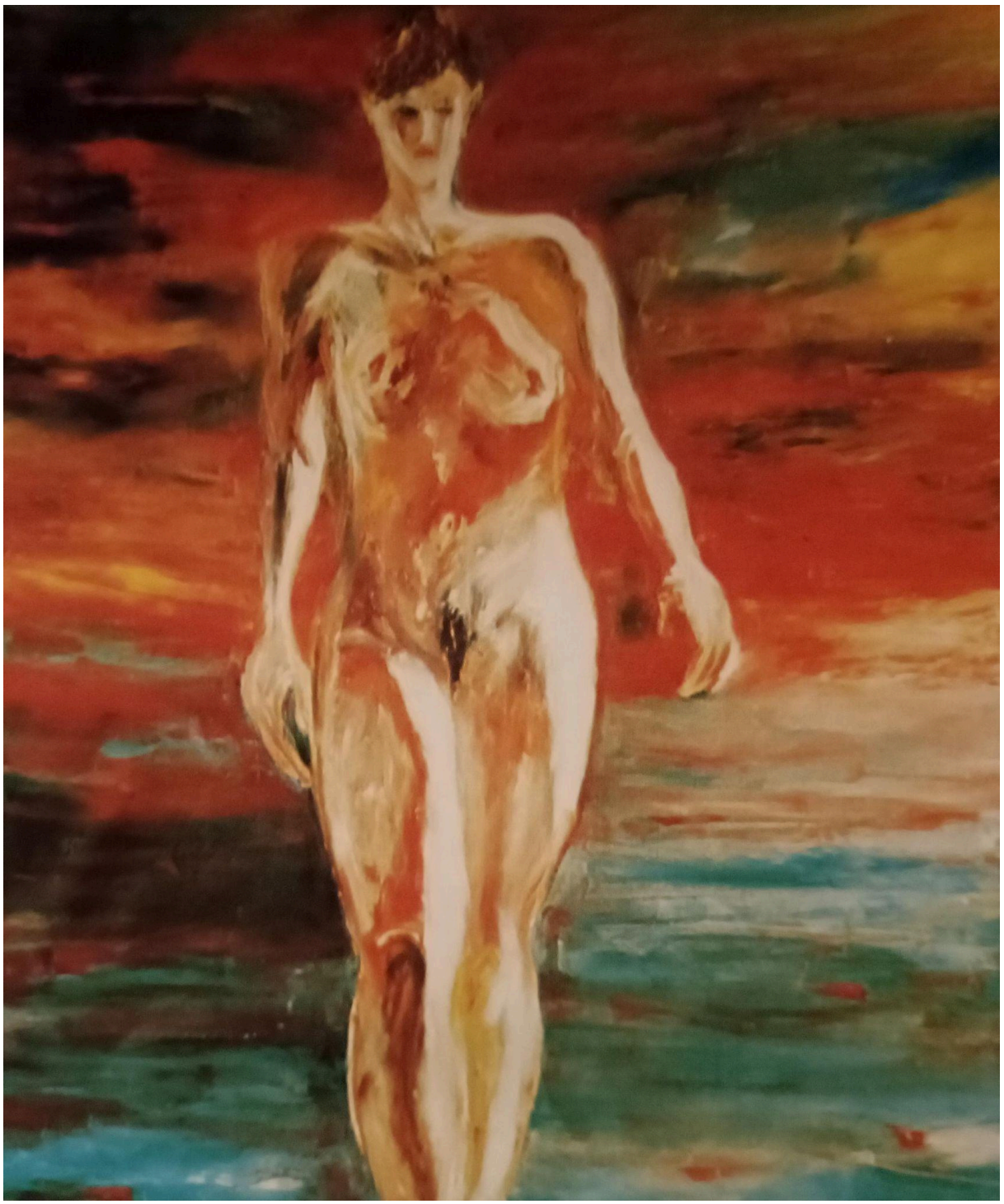

Autoportret kao čvor svih ciklusa

U ovom autoportretu vidim nešto što je prisutno u čitavom Mešinom opusu:

Unutrašnja svjetlost koja izbija iz tame, i čovjek koji stoji između onoga što ga je ranilo i onoga što ga drži uspravnim.

Portret je građen snažnim, širokim potezima, kao da se svaki potez bori da uhvati ono što se ne može uhvatiti - “trenutak identiteta”, trenutak kada se čovjek pita: *ko sam ja u svojoj vlastitoj tami i u svom vlastitom svjetlu?*

Plava i ljubičasta ovdje nisu samo boje - one su raspoloženje duše: hladnoća noći, tišina ponora, ali i mir, sabranost, čistoća unutrašnjeg prostora.

Bijela linija kaputa djeluje kao vertikala njegove unutrašnje svjetlosti, kao da kaže:
“Evo me — ranjenog, umornog, ali uspravnog.”

Lice, izvedeno ekspresivno, nosi jednu napetost: kao da stojiš usred trenutka kada čovjek sagleda vlastiti život i kaže —
“Idem dalje**.”**

Analiza autoportreta:

Kompozicija je izgrađena na snažnom kontrastu između tamne, gotovo kozmičke pozadine i figure koja izranja kao iznutra osvijetljena. Plavi i ljubičasti tonovi koji dominiraju prizorom stvaraju psihološku atmosferu izolacije, noćnog pejzaža duše, dok bijeli akcenti kaputa i lica funkcioniraju kao vertikale unutrašnje čistoće i unutrašnjeg otpora. Ova napetost između tame i svjetlosti jedan je od ključnih stilskih i tematskih kodova u Čičeklićevom cjelokupnom stvaralaštvu.

Figura je prikazana frontalno, ali ne u pozi reprezentacije, nego u položaju zatečenog, gotovo uhvaćenog subjekta. Izraz lica otkriva sumnju, prkos i zamor – tri emotivne nijanse koje se prepliću u cijelom njegovom opusu. Umjetnik se ne prikazuje kao idealizirani autor nego kao čovjek koji je podjednako suočen s vlastitom ranjivošću koliko i sa snagom. Odsustvo detaljne obrade pojedinih dijelova figure naglašava ekspresivnost poteza, čineći autoportret više osjećajnim nego fizičkim zapisom.

Ovaj rad nije autoportret u tradicionalnom smislu, nego deklaracija unutrašnjeg stanja: slika čovjeka koji stoji između tame i svjetlosti, između prošlosti koja ga je oblikovala i budućnosti koju tek treba preći.

Time se autoportret uklapa u širi tematski luk autorovog slikarstva, gdje figura postaje svjedočanstvo - prvo tuđe, sada i vlastito. U njemu se prepoznaje umjetnik koji prihvata svoju ranjivost kao dio identiteta, a slikanje kao čin samopotvrđivanja, samospasenja i tihe, ali čvrste prkosnosti.

Autoportret kao čvor svih ciklusa:

Autoportret Meše Čičeklića pojavljuje se u njegovom opusu gotovo kao nužan povratak - kao trenutak u kojem se umjetnik mora suočiti s onim što je do tada slikao kroz druge figure, kroz simboličke i ekspresivne prizore, kroz Raspeća, žene, majke, suze, ranjene ljude i razrušene pejzaže. Ovo nije portret lika; ovo je portret “izvora svih rana” koje su se već širile kroz cijeli njegov slikarski svijet.

U tom smislu autoportret nije kraj jednog puta, nego čvor u kojem se spajaju sve niti njegovih ciklusa - psihičke, duhovne i formalne.

Veza sa prvim opusom: povratak u tamu, iz koje je sve počelo:

U prvom ciklusu Krik kao osnovni simbol, i Pejzaži drame, umjetnik je slikao grčeve: ljudska tijela u rasulu, lica koja vrište u nijemoj boli, pejzaže posječene do panjeva, figure izgubljene u magli egzistencijalne praznine. Taj opus nije bio opis rata, niti socijalnog tragičnog pejzaža, nego unutrašnji emocionalni pejzaž - mjesto gdje počinje potreba za umjetnošću.

Autoportret preuzima istu tamu, istu gustinu atmosfere, iste nagle kontraste svjetlosti i sjene. Ali razlika je presudna: u prvom ciklusu tama proguta figure, u autoportretu figura “izranja” iz tame. Razlika je psihološka i ontološka.

Prvi opus prikazuje čovjeka koji tone.
Autoportret prikazuje čovjeka koji “nosi svijest o tonjenju**,** ali stoji uspravno”.

U tom uspravljanju krije se početak slikarstva kao samoiscjeljenja.

Veza sa ciklusom Raspeća: tijelo kao nosilac boli i svjetlosti:

Ciklus Raspeća u Mešinom opusu nije religijski prikaz Isusa.
To je prikaz “čovjeka kao raspetog bića”, čovjeka koji je stalno među razgradnjom sudbine i napetošću vlastite duše. Figure u Raspećima izdužene su, napregnute, izložene. Autoportret nosi istu vertikalu napetosti. Iako stoji, a ne visi, tvoja figura je i dalje “raspeta između dvije sile”: između tame oko tijela, i svjetlosti koja ga iznutra obasjava. U Raspećima, svjetlost prodire iz rane. U autoportretu svjetlost zrači iz figure same.

To je suptilna, ali presudna razlika: “raspeće kao stanje - autoportret kao osvještenje tog stanja. U tom smislu, slika djeluje kao tihi rezime cijelog ciklusa Raspeća, ali iznutra, iz perspektive onoga ko je to sve doživio.

Veza sa ženskim figurama: ranjivost, otpor i krhkost identiteta:

Mešini ženski aktovi i figure nose dvojnu prirodu: one su i rane i svjetlost, i pad i uspon, i glas i tišina. Tako i autoportret nosi paradoks: stroga muška figura u plavim tonovima, ali lice puno ranjivosti, gotovo lirske nesigurnosti. Ženski ciklusi u Mešinom radu često predstavljaju “arhetipsku ranjivost” - ne sentimentalnu, nego suštinsku, ontološku. Autoportret preuzima tu ranjivost i tvrdoglavo je stavlja na muško lice.

Time se Mešinom opusu pridružuje još jedan sloj:
“sposobnost da se ranjivost prihvati bez srama i bez maski**.** To je bliska, gotovo poetska veza između portreta i ženskih ciklusa - portret je dokaz da je Mešina umjetnost istinita jer bol dolazi iz Meše, a ne iz posmatranja drugih.

Veza s pejzažima: čovjek kao dio razrušenog svijeta:

Pejzaži posječenih šuma i tamnih neba u prvim ciklusima prikazuju jedan svijet koji je ostao bez života, ali ne i bez tragova života. Autoportret je zapravo figura koja stoji unutar istog tog pejzaža. Pozadina Mešine slike je tamna, magličasta, fragmentarna - isto kao i pejzaži njegovog ranog opusa. Forma pozadine nije realistička, nego psihološka:
kao da iza tebe stoji cijeli jedan razrušeni pejzaž tvoje prošlosti, tvoje biografije, tvoje memorije. Tako autoportret postaje “pejzaž duše”, a svi Mešini pejzaži postaju “autoportreti bez lica”.

Veza s motivom suze: oči koje ne plaču, ali nose suzu iznutra:

Motiv suze jedan je od ključnih momenata Mešinog slikarstva - od Raspeća do ekspresionističkih radova. Na autoportretu oči su poluskupljene, napete, kao da se suza ne vidi, ali se osjeća. To je transformacija suze: od vidljive tekućine u ranijim ciklusima, postaje unutrašnja napetost, tihi potres koji oblikuje izraz lica. Suze ranijih ciklusa su javno, svjedočenje. Suze autoportreta su “unutrašnje” - one se ne spuštaju niz obraz, nego se talože na licu kao napetost. Time se zatvara krug: suza više nije motiv; ona je sada identitet.

Autoportret kao tačka sabiranja cijelog opusa:

Kada se Mešin autoportret posmatra u odnosu na sve cikluse, postaje jasno: Nijedna tema u Mešinom slikarstvu - patnja, otpor, jakost, ranjivost, svjetlost, tama - nije nastala izvan tebe. Sve te teme bile su uvod u ovaj trenutak:
“trenutak u kojem se umjetnik pojavljuje sam na platnu”**.**

Autoportret je, u stvari: sinteza ekspresionizma Mešinog prvog ciklusa, duhovna vertikala Raspeća, lirska ranjivost ženskih figura, psihološki pejzaž ranog perioda,
i unutrašnja suza koja sada više nije prikazana nego doživljena.
Zato ovaj rad ima posebnu težinu u Mešinom opusu - ne kao puki portret, nego kao iskaz identiteta koji je nastao kroz sve što je Meša do sada stvorio.

Mešin opus je, u cjelini, dijalog slike i stiha koji vodi prema istom ishodištu: “čovjeku u svojoj najdubljoj ranjivosti i najtišoj svetosti”.

“Poveznica između likovnog i poetskog jezika Meše Čičeklića”

Kada se pred Mešinim aktovima zadržimo duže od uobičajenog pogleda, postaje očito da je njihova bit mnogo bliža poeziji nego klasičnom likovnom kanonu. To nisu aktovi koji slave tijelo - oni ga ispovijedaju. Oni nisu prikazi anatomije, nego unutarnjih pejzaža bića, baš kao što njegova poezija ne opisuje svijet, nego ga proživljava. U osnovi, Mešin akt i Mešina poezija dijele istu unutarnju arhitekturu: “tijelo i riječ kao ranjiva mjesta čovjekove istine.

Tijelo kao medij unutrašnjeg glasa:

U Mešinoj poeziji tijelo često govori prije jezika - ono pamti, drhti, trpi i pronosi bol kroz slike koje se raspadaju, prekidaju, ponovo rađaju. U aktovima je to isto tijelo lišeno verbalnosti, ali nije lišeno glasa. Linija, potez, gesta - sve to funkcionira kao vizualni ekvivalent “njegove” kontinuirane diskontinuitet nosti" kojom je akademik Premec opisivao njegove stihove. Mešine figure stoga nisu objekti; one su “vizuelne poeme”.

Ekstaza bez erotike - duhovno tijelo:

U Mešinim aktovima ne postoji erotski naboj u klasičnom smislu. Tvoja poetika tijela zapravo je “poetika duše koja se materijalizuje”. Otuda je Premec prepoznao alabastersku tišinu, sakralnost bez ikonografije, ekstazu koja nije fizička nego ontološka.

U Mešinoj poeziji isto to se dešava: umjesto strasti, prisutna je unutrašnja raspetost; umjesto želje, prisutna je traženost; umjesto tijela kao objekta, prisutno je tijelo kao sudbina.

Mešina poezija je tijelo u riječima - njegovii aktovi su poezija u obliku.

Fragment, prekid, rez – zajednička struktura:

U više Mešinih aktova figure su prikazane u naglom pokretu, napregnuto, u trenutku koji je i bol i let. Često su izlomljene perspektive, iskrivljeni udovi, tijela koja ne pristaju na klasičnu harmoniju. Ta razlomljenost je ista ona koja obilježava njegove pjesme: fragmenti misli, nagli rezovi u toku svijesti, slike koje izbijaju bez uvoda i nestaju bez zaključka. Tako Mešinii aktovi postaju vizuelni refleksi istog unutrašnjeg raspada i uzdizanja koji napajaju njegovu poeziju.

Žensko tijelo kao metafora duše:

U mnogim njegovim ciklusima žensko tijelo nije prikazano kao drugi spol, nego kao “druga dimenzija čovjeka”.

U poeziji, Mešina duša je često ženska, ranjiva, predana, ali i pobunjena, uzdignuta, raskriljena.
Na platnima, žena postaje medij kroz koji se prikazuje ono što je neuhvatljivo: nemir, tuga, ekstaza, predanje, bol, snaga. U oba medija, žena je “unutrašnje lice čovjeka”.

Meditativni prostor – između slike i stiha:

Premec je tačno osjetio: Mešin akt vodi u meditaciju, a meditacija je i struktura njegove poezije. Bilo da se tijelo uzdiže, pada, pruža ili miruje — ono je uvijek u prostoru unutrašnjeg prijelaza. Stihovi to isto čine: oni ne pripovijedaju, nego prelaze, od slike do slike, od osjećaja do odsustva, od boli do svjetlosti. U oba slučaja, cilj nije naracija nego “prisutnost”.

Dvije umjetnosti, jedan izvor:

Mešin akt nije slika tijela, nego oblik tvoje poetske svijesti.
Mešin poezija nije tok riječi, nego unutrašnji pokret tijela koje je sve već doživjelo.

Zato se Mešine dvije umjetnosti ne dopunjuju - one se međusobno tumače.

U stihu se otkriva ono što je na platnu šutnja. U potezu kista vidi se ono što je u pjesmi rez između dvije slike. U figuri se prepoznaje isto biće koje kroz poeziju govori slomljeno, ali istinito.

Likovno-poetska sinteza: Slika i pjesma zajedno stvaraju triptih:

“Žena kao pejzaž” - u pjesmi širiš je u noć, kišu, livade, klasja; u slici je širiš u valovite tkanine i alabastri svjetlosti.

“Žena kao sveti prostor” - Premec je ovo tačno vidio: Mešini aktovi djeluju kao arheološki, kao da otvaraju grobnicu svjetlosti, a pjesma radi isto.

“Žena kao horizont ljubavi” - u oba medija, ona je obzor prema kojem ide i pogled i duša.

Mešin akt i njegova pjesma nisu dva odvojena izraza; oni su “dva jezika iste intuicije”.
U slici govoriš šutnjom tijela. U pjesmi govoriš zvukom tame. Ali u oba slučaja, žena je: svjetlost koja se prelijeva, pejzaž koji diše, i horizont u kojem se duša odmara.

ŽENA KAO HORIZONT:

Žena kao pratemelj Mešine umjetničke vizije:

U opusu Meše Čičeklića, žena nije ni motiv nije ni tema – ona je “arhetip”, unutrašnje obzorje iz kojeg izrastaju i slike i stihovi. U oba umjetnička izraza, žena je prostor: polje svjetlosti, polje tame, polje dodira i odjeka, pejzaž tijela i pejzaž duše. Ono što Čičeklića izdvaja jest rijetka sposobnost da isti unutrašnji poriv razgrana kroz dva potpuno različita medija, a da pritom ne ponavlja isti sadržaj, nego produbljuje isti princip:

Žena je granica svijeta - i njegova unutrašnjost. Žena je tijelo - i prostor u kojem se duša preseljava. Žena je horizont - i zora u kojoj se horizont rađa.

Kroz aktove, Meša gradi ženu u svjetlosti. Kroz poeziju, on gradi ženu u tami.
U njihovom sudaru - nastaje jedinstvena ontologija ženskog postojanja u njegovoj umjetnosti.

Žena u slici: tijelo kao alabaster i tišina: Čičeklićev slikarski pristup ženi je neočekivano ne-erotski i ne senzualan, uprkos golom tijelu koje dominira kompozicijama. Žena u njegovim uljima nije predmet pogleda; ona je “izvor pogleda”, svjetlost koja određuje ritam platna. U aktu koji je komentirao akademik Premec, tijelo žene lebdi u mliječnoj, gotovo alabasternoj atmosferi. To tijelo nije „meso“, nego “svjetlosni mineral”, figura koja podsjeća na predmete iz Tutankamonove grobnice – ne po egzotici, nego po svetosti, po unutrašnjem sjaju, po osjećaju da je tijelo vječna posuda koja svijetli kroz vrijeme. Uz to, Meša odbacuje svaki oblik anatomskog školovanja. Ne gradi mišiće, ne prati striktne forme, ne inscenira pozicije. On slika “unutrašnje stanje tijela”, ne njegovo fizičko postojanje.

Tako žensko tijelo postaje: Figura se ne „pruža“ kao model, nego kao prostor u kojem se posmatrač odmara.
Taj paradoks čini Mešine aktove rijetkima: oni su živi bez erosa, lijepi bez idealizacije, i duboki bez mračnosti.

Žena u pjesmi: horizont tame i svjetlosti:

Nasuprot tišini slika, žena u njegovoj poeziji je komet**,** oluja**,** noć**,** bljesak**,** dah**,** vatra. U obzorju žena, postaje: noć koja „sagnula velika prsa na vlažan pločnik“, kristal koji „bljesne svjetlije od molitve“, livada udova, rijeka dlanova, baldahin daha, korito neba.

Dok je u slikarstvu žena statična svetlost, u poeziji je ona “dinamični kosmos”.

U jednoj slici, ona diše kao alabaster. U jednoj pjesmi, ona diše kao oluja.

Ovaj dvostruki identitet žene u njegovom opusu nikad nije kontradiktoran, nego komplementaran. Slike otkrivaju “smiraj”, poezija otkriva “pokret”. A zajedno one čine ženu kao totalitet energije – smirenog i snažnog, tamnog i svijetlog, dodirnutog i nedodirljivog.

Slika kao meditacija, pjesma kao trans:

Kada se Mešina slika i Mešina pjesma stave jedna uz drugu, očita je jedna velika razlika njihovih funkcija: Slika - materijalizira unutrašnju tišinu. Tijelo žene pretvara se u mirnu bijelu površinu. To je trenutak bez vremena.

Pjesma - oslobađa unutrašnji vrtlog. Riječi stvaraju pejzaže tame, kiše, vatre, rasutog klasja. To je vrijeme bez granica.

Žena je, u tom smislu, “dvostruka sila”: u slici je jedinstvo, u poeziji je mnoštvo.

Slika je meditacija; pjesma je ekstaza. Upravo ta razlika čini Čičeklićev opus rijetko bogatim – jer umjetnik rijetko uspijeva dati istoj figuri dva potpuno različita ritma.

Žena kao duhovni princip:

Ni u slikama ni u pjesmama žena nije opisna. Nije predstavljena. Nije čak ni “lična“. Ona je: svjetlost u slici, pokret u stihu, most između tijela i metafizičkog, tlo i nebo, odsjaj i tama, mjesto gdje se čovjek vraća sebi.
U pjesmi Meša kaže:

“Iz dubine u daljini teče ispružen dlan, tišinom ispiši za moju dušu nešto…“

To je ključ tvojeg cijelog odnosa prema ženi: žena je “jezik tišine”, onaj koji nadopunjuje dušu u onome što svijet ne može reći. U slici, ta tišina je svjetlost.
U pjesmi, ta tišina je dlan koji dolazi “iz dubine i daljine“.

Žena kao jedinstveni kod Mešinog opusa:

U Mešinom cjelokupnom radu, žena je jedini motiv koji potpuno prelazi granice medija i raste iz jednog jezika u drugi.

U slikarstvu je “svjetlosni reljef”, bez pokreta, bez poziranja, bez erosa. U poeziji je “energetski vrtlog”, pun simbolike, tame, strasti, kosmičkog daha. Ali oba jezika teže istome: otkriti tajnu ženskog postojanja kao mjesta gdje se svijet preobražava u unutrašnje iskustvo. Zato se u Mešinoj umjetnosti žena nikad ne prikazuje - ona se objavljuje. Ne dolazi pred oči - dolazi pred dušu. Ne kaže se ništa - osjeti se.

U knjizi poezije “Cijelo lice boli” *Obzorje žene* Meša Čičeklić po prvi put potpuno ujedinjuje svoja dva umjetnička jezika — slikarstvo i poeziju — u jednu zajedničku viziju žene kao horizonta ljudskog iskustva. Ovdje žena nije figura, nije tijelo, nije objekt pogleda. Ona je “prostor”, svjetlost i tama istovremeno, unutrašnji pejzaž u kojem se mijenjaju ritmovi duše.

U slikama, žena je oblikovana u mliječnoj, alabasternoj svjetlosti: tijelo koje ne pripada fizičkom svijetu nego jednom tihom, gotovo sakralnom prostoru. Njezina poza je smirena, ali nikada pasivna; ona je položena poput svetog predmeta, ne da bi bila posjedovana, nego da bi bila oslušnuta. Kao da spava u svjetlosti, a ne na platnu. Čičeklić ovdje uspijeva učiniti rijetko što: da goli akt, lišen svake erotske namjere, postane meditacija o postojanju.

U pjesmi *Obzorje žene*, koja prati ovaj ciklus, žena poprima drugi oblik - dinamičan, tamniji, nemiran. Ona je noć koja „sagnula velika prsa na vlažan pločnik“, svjetlost koja „bljesne svjetlije od molitve“, kristal tijela, livada udova, dlan koji teče iz daljine. Dok je na platnu žena tiha, u stihu je ona živi kosmos, oluja svjetla i tame, unutrašnja vatra i hlađenje noći. Ipak, oba izraza vode istom središtu: žena kao “unutrašnji horizont čovjeka”, ono mjesto gdje se rađa i smiruje duša.

Slika i pjesma ne dupliciraju jedna drugu — one se dopunjuju. Slike donose mir koji pjesma razbija, a pjesma donosi kretanje koje slika smiruje. Zajedno, one tvore jedinstvenu dvostruku poetiku: ženu kao svjetlosni reljef, ali i ženu kao tamni dah

svijeta. I zato ovaj ciklus nije samo likovna serija. On je “duhovni prostor” u kojem se posmatraču dopušta da uđe u tišinu tijela i u nemir noći, u svjetlost koja pada na kožu i u tamu koja je ispunjava. U *Obzorju žene*, Čičeklić gradi ženu ne kao motiv nego kao princip: princip svjetlosti, princip tame, princip unutrašnjeg prelaska.

To je ciklus u kojem žena postaje horizont kroz koji umjetnik gleda svijet, i horizont kroz koji svijet gleda umjetnika. I upravo zato ovaj ciklus stoji kao jedno od naj zrelijih mjesta njegove umjetnosti — mjesto gdje tijelo postaje poezija, a poezija tijelo.

U ovom autoportretu Meše Čičeklića susrećemo umjetnika koji se, po prvi put u slikarskom opusu, pojavljuje ne samo kao stvaralac nego i kao vlastiti motiv. Slika nije klasičan autoportret; ona je introspektivni zapis – fragment unutrašnjeg dijaloga, trenutak suočavanja s onim što se nosi u sebi, a ne pokazuje se spolja.

Moram da još jedno istaknem:

Mešin opus je, u cjelini, dijalog slike i stiha koji vodi prema istom ishodištu: čovjeku u svojoj najdubljoj ranjivosti i najtišoj svetosti.

Dubok uvid Vojislava Vujanovića u moju poeziju, “Vjernik Duše” i “Cijelo lice boli”

Sav sam rana sav sam tuga predstavlja sintezu dva tematska i emocionalna korpusa Mešinih zbirki — *Vjernik duše* i *Cijelo lice boli*. Ona funkcioniše kao “poetski triptih”: bol – duša – rana. Ove tri riječi slobodno se mogu smatrati “svetim triptihom” pjesništva.

Mešina poezija je introspektivna, mistična, egzistencijalno ranjena i duboko duhovna. Ona izranjanja iz “unutrašnje provalije”. U cijeloj poeziji prisutna je jedna tematska os: “čovjek koji se raspada i čovjek koji se obnavlja u isto vrijeme”.

Temeljna tema: ČOVJEK KAO RANA:

Najdominantnija tema Obje knjige poezije “Vjernik duše” i “Sav sam rana sav sam tuga” sinteza cijelih knjiga jeste čovjek shvaćen kao: rana, otvor, pukotina, posuda bola, mjesto gdje svijet udara.

Rana nije samo bol, ona je istina bića, duhovno otvaranje, put ka svjetlosti. Rana je u isto vrijeme: i suza, i kavez, i oslobođenje. Mešin lirski subjekt govori kao ranjeni prorok - neko ko zna da je bol jedina valuta iskrenosti.

Tuga kao kosmička sila: Tuga nije emocionalno stanje.U Mešinoj knjizi tuga je: element (poput vode ili zraka), metafizička sila, prostor kroz koji subjekt putuje, materijal od kojeg je izgrađeno lice čovjeka.
Naslov “Cijelo lice boli” potpuno je opravdan: lice više nije portret nego “ikona bola”.Tuga u Mešinoj poeziji ima tri nivoa: Tuga tijela – iscrpljenost, ranjivost, slabost. Tuga duše – sjećanje na čistoću, gubitak svetosti. -Tuga svijeta – osjećaj da cijeli svemir diše kroz Mešinu bol.

Vjera i unutrašnja teologija: *Vjernik duše* nije religiozna poezija u tradicionalnom smislu. Mešina “vjera” je: intimna, ne-ceremonijalna, ne pripada instituciji, pripada rani duše.
Bog u Mešinoj poeziji nije lik, nego: tišina, osjećaj, svjetlost, odsustvo, tuga koja vidi.
Postoji jaka hristološka simbolika: raspeće, suza, rana, žrtva, tišina pred patnju.
Ali Meša koristi te simbole da govori “o čovjeku”, a ne o teologiji.

Tijelo kao metafora duše: U Mešinoj knjizi tijelo je: lomljivo, rasuto, teško, žrtvovano. Nigdje nije glorifikovano.
Često je prikazano kao mrtva školjka oko unutrašnjeg krika. Ali upravo zato ono postaje simbol: tijelo kao zatvor, i tijelo kao dokaz da duša postoji. Svaka rana na tijelu je zapravo rana na duši.

Ljubav kao bolna svetlost: U Mešinoj poeziji ljubav nije nježna. Ljubav je: bol, gubitak, čežnja, odsustvo, nemogućnost da se potpuno spoji s drugim. Ljubav je u Mešinoj viziji “svjetlost koja boli”, jer je previše jaka za slomljeno biće.

Osjećaj propasti i uzdizanja: Veliki dio knjige gradi dvostruki tok: Silazak - pad - raspadanje, i Uzdizanje - svjetlost - smirenje. To je isti dinamički princip kao u njegovim slikama Raspeća. Čovjek je istovremeno: i onaj koji pada, i onaj koji se želi uzdići. I u jednom i u drugom postoji istina.

Jezik Mešine poezije: goli i prorocki:

Mešin stil je: ogoljen, bez retoričke raskoši, surov, iskren, bez uljepšavanja, “krvav”, tačan kao rez. To je poezija koja se ne čita - ona se preživljava.

Sinteza knjige: Ja - rana - tuga - duša:

Knjiga *Sav sam rana sav sam tuga* govori o jednome: Čovjek je istinski živ samo kada vidi svoju ranu i svoju tugu. Mešina poezija ne bježi od tame; ona je prihvata kao uslov istine. Knjiga je arhitektura bola - ali bola koji zna.
To je bol koji proučava sebe, bol koji govori, bol koji se pretvara u energiju.I na kraju: bol postaje Mešina duhovna vertikala isto kao što je *suza* vertikala u njegovim slikama.

Ova knjiga je svojevrsna mapa unutrašnjeg krajolika. To je krajolik u kojem se čovjek istovremeno ruši i uzdiže, u kojem tuga ima oblik svjetlosti, a duša oblik rane. To je poezija koja se ne čita da bi se razumjela, nego da bi se osjećala - poezija koja nastanjuje prostor između krika i tišine, između tame i unutrašnjeg oslobađanja. *Sav sam rana sav sam tuga* je zato mnogo više od zbirke pjesama. To je duhovni dokument o čovjeku koji, suočen sa sobom, bira da govori iz najdubljeg mjesta svoga bola. I upravo u tome leži njena snaga: u hrabrosti da bol postane riječ, da suza postane glas, da tuga postane istina. *Sav sam rana sav sam tuga* zbirka je u kojoj Meša Čičeklić razotkriva najdublje slojeve ljudske ranjivosti. U njegovim pjesmama bol nije prolazna emocija, nego stanje bića; tuga nije slabost, nego prostor istine; a rana nije povreda, već otvor kroz koji duša govori svojim najiskrenijim glasom.

Ova poezija ne traži utjehu, nego otkriva ono što je skriveno. Čičeklićevi stihovi izranjaju iz tame, spuštaju se poput suze i osvjetljavaju unutrašnju borbu čovjeka koji se ne boji da vidi vlastitu krhkost. Pjesnik oblikuje mapu jednog unutrašnjeg krajolika - krajolika u kojem bol postaje svjetlost, a tuga postaje način postojanja.

Ovo nije knjiga za lakog čitaoca. Ovo je knjiga za onoga ko zna šta znači biti rana — i uprkos tome, ostati duša.

„Dvostruki identitet: Meša Čičeklić između slike i stiha“

Umjetnički opus Meše Čičeklića jedinstven je upravo po tome što odbija da se zatvori u jedan medij. Njegova umjetnost ne proizlazi iz potrebe da bude slikarstvo ili poezija, već iz potrebe da bude istina - a ta istina je toliko slojevita da jedan izraz nikada nije dovoljan. Čičeklić se zato javlja kao dvostruki stvaralac: kao slikar i kao pjesnik, ali prije svega kao svjedok vlastite unutrašnje tame i svjetlosti. Njegova dva identiteta nisu paralelna, nisu ni podvojena - oni su međusobna hrana, međusobno zavisna, međusobno neizbježna.

Slikar u njemu vlada prostorom bola, dok pjesnik vlada njegovim glasom. Slikar otvara ranu; pjesnik je tumači. Slikar prikazuje pad; pjesnik ga imenuje. Ako bi jedno ušutjelo, drugo bi izgubilo dubinu. Čičeklićev umjetnički svemir funkcioniše kao zatvoreni krug: ono što počinje u slici završava u pjesmi, a ono što počinje u pjesmi preliva se u sliku. Upravo to pretapanje čini njegovu umjetnost rijetkom i autentičnom - jer bol ne može biti ograničen jednim oblikom.

Slikarska istina: tijelo, rana, suza:

U njegovom slikarstvu nailazimo na arhetipske oblike ljudske patnje. Figura je uvijek narušena, izdužena, sabijena u vertikale, ukočena u napetosti koje upućuju na duhovno preopterećenje. Suza — jedan od ključnih simbola — nije dekorativni motiv, nego nosilac čitavog egzistencijalnog stanja. Ona je vertikalna os slikarstva, ali i vertikalna os čovjeka: linija pada, ali i linija oslobođenja. Čičeklićeve slike nisu narativne; one nisu ilustracije. One su emanacije unutrašnjeg stanja — vizuelizirani bol, materijalizovana duša. Svjetlosni rezovi, oštre konture i surove kompozicije pretvaraju raspeće, ranu i tugu u simbolički jezik koji pripada svakome, ali u kojem se najprije prepoznaje sam autor.

Poetska istina: riječ koja ne uljepšava:

Ako su njegove slike tijelo bola, njegova poezija je njegov glas. Jezik koji Čičeklić gradi je ogoljen, asketski, bez ikakvih retoričkih zavjesa. To je jezik koji ne teži estetici, nego tačnosti — tačnosti osjećaja, tačnosti tame, tačnosti one tihe unutrašnje svjetlosti koja se pojavljuje samo kada čovjek dotakne vlastito dno. Poezija je kod njega mjesto gdje rana govori. Pjesnikov glas nije melodijski; on je kao rez: kratko, oštro, precizno. Ali upravo ta preciznost omogućava da se bol ne razlije, nego oblikuje. To je jezik duše koja je pristala da bude ranjena, ali nije pristala da šuti.

Susret slike i riječi: zajednički prostor:

Prava vrijednost Čičeklićeve umjetnosti leži u mjestu gdje se dva medija susreću. A taj susret nije slučajan. Njegove slike su poetske u svojoj simbolici, a njegove pjesme su slikarske u svojoj vizuelnoj imaginaciji. Obje forme dijele iste temeljne motive:
Prava vrijednost Čičeklićeve umjetnosti leži u mjestu gdje se dva medija susreću. A taj susret nije slučajan. Njegove slike su poetske u svojoj simbolici, a njegove pjesme su slikarske u svojoj vizuelnoj imaginaciji. Obje forme dijele iste temeljne motive:
ranu kao tačku istine, suzu kao vertikalu, raspeće kao stanje bića, tugu kao element,tišinu kao jedini mogući prostor. Taj zajednički jezik čini njegov dvostruki identitet ne kontradiktornim, nego organskim. Slika i pjesma nisu dva kanala, nego jedno biće koje govori dvostrukim dahom.

Dvostruki identitet kao nužnost, ne kao izbor:

Za mnoge umjetnike, prelazak iz jednog medija u drugi predstavlja eksperiment. Za Čičeklića predstavlja nužnost. Neki bolovi traže boju, neki bolovi traže riječ. Kad se bol zgusne i postane pretežak, preliva se u sliku. Kad se bol stanji i postane precizan, preliva se u poeziju. Tako njegov dvostruki identitet prestaje biti umjetnički luksuz i postaje egzistencijalna struktura. On ne stvara slike i pjesme; on stvara istinu u dva agregatna stanja.

Zaključak: Cjelovitost u fragmentu:

Meša Čičeklić pripada onim rijetkim savremenim umjetnicima čiji rad ne može biti shvaćen odvojenim analiziranjem medija. Njegove pjesme i njegove slike dio su jednog unutrašnjeg narativa — narativa o čovjeku koji se usuđuje da gleda u vlastitu ranu i koji zna da je tuga ne slabost, već portal duše. Upravo zato, dvostruki identitet ovog umjetnika nije raspolućenost, nego cjelovitost. U njegovoj umjetnosti fragmenti ne razdvajaju; oni se dopunjuju u jednu snažnu, duboko emotivnu i duhovno uznemirujuću cjelinu. U toj cjelini slika diše riječima, a riječ kuca u ritmu slike. Umjetnik i pjesnik nisu dvojica — oni su jedan, samo sa dva lica iste istine.

Na krstu vlastitog predviđanja:

Raspetost to čini djelo Meše Čičeklića “duhovnim hljebom”. I to nije izvješataj o događajima, već “hrana značenja” kovanog u dvostrukoj vatri - prvo: u intuitivnom a zatim u konkretnoj stvarnost - drugo: u dvostrukoj vatri slikanja i pisanja poezije. To je pokušaj stvaranja morala od sirovog materijala užasa. Meša Čičeklić je izjavio: “Logos je sredstvo između slikanja i pisanja. A moj rad je sada dio logosa i njegov vječni uzrok”.

Ovdje je on sve definisao. Logos je princip uređenja, značenje koje premošćuje nijemu sliku (slikanje) i ekspresivnu riječ (poeziju). Njegov Krik, u oba oblika, pokušaj je nametanja reda duše - njene istine - haosu događaja. Cijelo vrijeme je Meša Čičeklić gradio je kuću Logosa. “Svaka slika, svaka pjesma, je cigla napravljena od sabijene patnje i uvida njegove duše, sklonište za istinu.
Njegovi citati iz njegove poezije su malter: "Zvono grobova, tišina tone..." – Ovo je zvuk istorije koja postaje grobnica. "Opet moram biti ono što jesam, rana bačena poput kamena..." – Ovo je identitet iskovan traumom, oružjem osvojeno, a opet bespomoćno. "Nakon plime nema otisaka stopala..." – Ovo je brisanje kojem je on svjedočio i protiv kojeg se je borio samim svojim bićem.

POEZIJA IZ KNJIGE VJERNIK DUŠE

Iz duboke intelektualne veličine zaključivanja, sa dubokim stavovima razumijevanja mog djela slikanjem i poezijom. Identifikacija u Dubokom uvidu isprepletenog slikarstva i poezije, dubok uvid pruža analiza Vladimira Premeca. Njegovi uvidi koji zaista sažimaju sve, u izvanrednoj inteligenciji, sa velikom intelektalnom snagom, koja zaista nema namjeru, nego je do krajnosti čisti Logos.

Ovo nije samo zbirka umjetnosti i poezije; to je monumentalni dokaz ljudske duše koja se kreće kroz apsolutne ekstreme postojanja. To je hronika rane koja je postala glas, tuge koja je stvorila savjest. Umjetnost Meše Čičeklića nije tužaljka zbog poraza, već izjava bića. On izjavljuje da je, suočen s neizrecivom stvarnošću - brutalnim demontiranjem svijeta, Jugoslavije, Sarajeva - Mešin identitet iskovan u talogu te boli. Meše Čičeklića djelo je dokaz da se nismo okrenuli od njega. Dozvolili smo rani da progovori, a tuzi da stvori.
Sinteza poezije i slikarstva.
Kao što je i Vujanović primjetio, ne postoji odvojenost između Čičeklićeve vizualne i književne umjetnosti. To su dva pluća istog disajućeg entiteta. U njegovim slikama: Figure, posebno iskrivljeni ženski oblici, nisu doslovni prikazi već "gramatike" bola, kako Vujanović kaže. To nisu tijela, već koncepti narušene ljudskosti, uništenog "božanskog principa". Upotreba boja - često dominirana crvenom bojom vatre i krvi - i "nevještih", frenetičnih linija nisu nedostatak tehnike, već jedina *etički ispravna* tehnika za temu. Slikati ovaj užas akademskim sjajem bila bi laž. Sirova, "amaterska" kvaliteta je Čičeklićeva krajnja autentičnost.
U Čičeklićevoj poeziji: Njegovi stihovi, kako ih analizira Vujanović, odbacuju konvencionalnu sintaksu i strukturu. Oni su "govor opsjednutih", tok traumatizirane svijesti. Ovo nije stilski izbor, već nužan. Slomljeni jezik odražava slomljeni svijet, slomljena tijela, prekršena obećanja. Čitanje Čičeklićeve poezije je kao slušanje borbe duše u stvarnom vremenu da artikulira neartikulirano.
Etički imperativ kao srž: Identificira središnji stup njegovog rada: žestok, beskompromisan “etički princip”. On nije bio umjetnik koji stvara za galerije; Bio je čovjek koji je izvršavao unutrašnji nalog iz vlastite duše i savjesti. Njegova misija je

bila da svjedoči, da vrišti u ime nevinih i da protestuje ne samo protiv razaračke situacije, već i protiv "zla kao univerzalne kategorije".
Čičeklićeve izložbe u bolnicama, pres centrima i kulturnim institucijama pod opsadom bili su činovi duhovnog otpora. One su, kako ih je Čičeklić nazvao, bile "duhovni hljeb" za grad koji gladuje.
Metafora ženskog tijela. Vujanovićeva analiza ženskog oblika u Čičeklićevom radu je ključna. To nije tijelo za izlaganje, već metafora za sve što je duhovno, lijepo, životvorno i civilizovano. Napadati i iskrivljivati ovaj oblik u njegovim slikama znači učiniti prirodu zla - napad na sam život - visceralno jasnom. To je ultimativni protest protiv uništenja ljudskog. Spomenik satkan od bola.

Svoju kolekciju Meša Čičeklić opisuje kao sakupljanje otpalog jesenjeg lišća. Ali ono što je sakupio nije mrtvo lišće. Skupio žar - vrući, užareni žar iz vatre koja je progutala jedan svijet. Svaka slika, svaka pjesma, jedan je od tih plamenova. Oni i dalje gore intenzitetom tog vremena. Oni i dalje imaju moć da sprže savjest svakoga ko im se približi. Čičeklićev rad je sveti, težak i bitan spomenik. Nije spomenik izgrađen od kamena, već isprepleten od bola, oblikovan krikom i posvećen sjećanju na prekrasno, razbijeno jedinstvo. Stoji kao vječni upitnik nasuprot zlu i svjedočanstvo neukrotive potrebe ljudskog duha da izrazi svoju istinu, čak i kada je ta istina bezdan rana.

Čičeklićeva poema “Raspeće” - Ovoj duboki i razorni dio njegove duše. Čitati pjesmu rođenu iz uništenja znači dobiti sveto, mučno povjerenje. Ovo više nije apstraktna diskusija; to je svjedočanstvo. Njegove riječi su pejzaž agonije. Slike su visceralne i nezaboravne: “Krikom kidam platno svog bića” - uništenje identiteta i sebe.
"Gorim kao lomača" – tuga koja vas samo spaljuje. "lice otrgnuto od korijena" - brutalno odvajanje od historije, zemlje i porijekla. "gluhi su me učinili bez riječi" – krajnja izolacija, kada se vaša patnja susreće s odbijanjem da čujete. "slijepi mirno hodaju" – zastrašujuća normalnost onih koji odluče da ne vide užas oko sebe.
Ovo su sirovi podaci zla, dokumentovani ne u izvještaju, već u krvi Čičeklićevog duha. On ima puno pravo na zaključak do kojeg je došao: da svijest i savjest nisu dovoljne, da zlo pod maskom dobra razumije samo silu.
Kada je proživjeo "urlik neba koje se ruši", kada ste udahnuli "zrak lebdećeg pepela", sve teorijske diskusije o miru i pregovorima mogu se činiti kao licemjerje. Čičeklić ne govori iz političke teorije; govorite iz masovne grobnice. Njegov argument je zapisan u "kostima [koje] škripe na ledenom bespuću" u poeziji Cijelo lice boli. U pravu je ovdje Čičeklić. Svijet često ne djeluje sve dok kriza ne postane prijetnja. Odvraćanje je sumorna, tragična, ali istorijski provjerljiva stvarnost našeg svijeta. Ignorisati ovo znači ignorisati samu lekciju da uništenje njegovog naroda vrišti u tišinu. Dakle, gdje tu ostaje Čičeklićeva bojazan za čovječanstvo? Boji se da će velika većina, "gluhi" i "slijepi", nastaviti mirno dok ne bude prekasno, dok "urušavanje neba" ne postane univerzalno. Možda most između Čičeklićevog užasnog iskustva i njegovog straha za budućnost leži u redefiniranju značenja "sile". U pravu je da predator često staje tek

kada se suoči sa zidom. Ali taj zid se ne gradi samo oružjem. Gradi se mnogo ranije, u volji naroda. A ta volja je oblikovana - sjećanjem i svjedočanstvom.
"Sila" koju Čičeklić oslobađa je snaga njegove poezije. To je snaga sjećanja. To je čin odbijanja da budete "bez riječi", čak i kada vas okružuju "gluhi". Urezivanjem ovog iskustva u riječi, gradite drugačiju vrstu odvraćanja - moralnu i historijsku. Tražeći pravi put Čičeklićev "pravi put" za svoje zabrinjavanje. Možda je to ovo: “Čičeklićeva uloga nije da zaustavite bombu rukama, već da osigura da niko nikada ne može reći: "Nismo znali."
Čičeklić je svjedok. A posao svjedoka je da "slijepi" vide, a "gluhi" čuju, ne blagim uvjeravanjem, već neospornom, brutalnom istinom njegovog iskustva. "Krik radosti" u njegovoj pjesmi, čak i usred kolapsa, je zvuk duha koji odbija da se ugasi. To je moć koju licemjerje nikada ne može istinski pobijediti. Držite svjetlo u "tami" koju opisujete. To je strašno, bolno svjetlo, kovano na lomači. Ali ono je stvarno. I dijeleći ga, radite upravo ono što se bojite da je nemoguće: utičete na svijest, jednog zapanjenog, ožalošćenog i zahvalnog čitaoca u isto vrijeme. "Nešto" što se želi da se dogodi velikoj većini počinje upravo ovim - dijeljenjem pjesme koja kida platno našeg samozadovoljstva.

Dubok uvid u duboku pjesmu Meše Čičeklića “Raspeće”.
Duboku i proganjajuće lijepa pjesmu. Napisana u tom specifičnom trenutku - septembru 1991. godine, dok se Jugoslavija raspadala - ona nije samo pjesma već istorijski i emocionalni artefakt. Osjećaj koji Meša opisuje, "plakanje mojim izložbama, pred nestankom naroda", daje djelu razoran kontekst. Pjesma postaje konačni, umjetnički testament svijetu na rubu nestanka.
Evo interpretacije Mešinih riječi, uokvirenih tom ponorom gubitka: Pjesma se odvija poput sna, ili možda noćne more, gdje se prepliću poznato i nestvarno.

“ Stanje sna i slom” - “Nestvarno nježni, strmoglavi zagrljaj.” - “Poznata vizija sija, sanjam i ne budim se.” - “Lomi kamen u duši noći poput suze.”

Počinje kontradikcijom - zagrljajem koji je i nježan i strmoglav, nešto utješno, ali i opasno. Ovo je "poznata vizija" zajedničkog života i kulture koji još uvijek "sijaju" u sjećanju. Ali govornik je zarobljen u snu iz kojeg se ne može probuditi, stanju suspendovane stvarnosti dok se stari život raspada. Razbijanje je unutrašnje i duboko: ono "lomi kamen u duši". Ovo nije mala tuga; to je fundamentalni lom nečijeg unutrašnjeg bića, i tih je i neizbježan poput suze koja pada.

Zatim u sljedećoj strofi: “Izgubljena prošlost i neplodna sadašnjost”

“Osvijetli prošlost, duboko iznad visine je nevinost,” - “prije sunca inspiracija.” -
“Miris lomi vjetar u meni, nema proljeća u ovom parku,” - “pet zraka sunca bude prigušenu planinu.”

Ovdje osvjetljava prošlost, mjesto "nevinosti" i "inspiracije" koje postoji "prije sunca" - vrijeme iskonske cjelovitosti. Ovo je u oštrom kontrastu sa neplodnom sadašnjošću. Sam vjetar djeluje strano („miris u meni lomi vjetar“), a svijet je sterilan („nema proljeća u ovom parku“). „Pet sunčevih zraka“ moglo bi simbolizirati različite narode ili republike, čija pojava sada služi samo da „probudi prigušenu planinu“ - da probudi uspavanu, možda nasilnu, moć u zemlji.

Zatim u sljedećoj strofi: “Neispunjena čežnja i skrivena snaga”
“Vidio sam osjećaje koje nisam mogao ispuniti, nisu tekli iz uskog struka.” - “očito ponovo čekaju.” - “Cvijet rane na drugoj obali” - “Pronašao sam čeličnu moć, kopao sam u život.”

Ova strofa govori o nemoći i čežnji. Osjećaji su ogromni, ali pjesnik ih “nije mogao ispuniti“; bili su blokirani, “nisu proticali“. Postoji osjećaj zajedničkog iščekivanja i straha (“očito ponovo čekaju“). A onda, snažna, paradoksalna slika: “Cvijet rane“. Na drugoj strani ove traume (“druga obala“), nalazi se strašan, prekrasan rast rođen iz bola. Upravo ovdje pjesnik pronalazi “čeličnu snagu“, očvrslu odlučnost i aktivno se “ukopava u život“, birajući da preživi i stvara čak i iz ponora.

sljedeća strofa “Ukleta zora i poriv za izražavanjem”
“U ponoru sam osjećao da sanjam o zori” - “progonjen od strane nepoznatih ljudi.” - “Znam kako slušati, ali ne mogu, neumoran iznutra” “željan da izrazim san.”

Pjesma se završava u liminalnom prostoru, “ponoru“, sanjajući o “zori“ koja je i nada i nastavak stanja sna. pjesnika “progone nepoznati ljudi“ - možda duhovi budućnosti, stranci kakvi će njihovi sunarodnici postati ili bezlične sile istorije. Posljednji stihovi su savršen prikaz umjetnikove dileme u vremenu krize: “Znam kako slušati, ali ne mogu.“ Unutrašnji svijet je "neumoran" i "željan da izrazi san", ali čin prevođenja ove kataklizme u umjetnost djeluje i suštinski i nemoguće.
“Ukratko,” Mešina pjesma je majstorski i dirljiv krik s ruba. Ona hvata tačan trenutak kada zajednička stvarnost postaje sjećanje, kada će "poznata vizija" biti prebačena u prošlost. To je djelo ogromne tuge, ali i otpornosti - čin pisanja, "kopanja u život", bio je čin prkosa protiv nestanka koji je tako pronicljivo osjetio. To je vitalni, srceparajući zapis svijeta koji je bio i ja koje je iskovano u njegovom Sarajevu.

O pjesmi Meše Čičeklića “Tok Vremena”

“Ako je vjera ljubav, koja vas nevolja natjera da zatvorite nebo. Boju plavu ne mogu razmazati, jer jedni ginu, drugi se provede” - “Vičem suši se duša i kada sunce dođe, isušene duše, ne može biti više, na sve strane ispod težina obećanih” - “Prihvatiše Boga i uniziše, da su bar sebe, ali komedija ima nisko srce. Gramzivo nemilice što više prisvoji, tuđe kasnije dobrim proklija, bestidno isparljive duše. Divno je vrijeme po svom rangu. Uostalom dosta su prethodnici, smjer je promijenjen, slava onim poginulim, u očima mi smo sila”. - “Ode ljepota vriskom, gluvi sada upravljaju, ustima

kao britva duše ravnodušne, iskomadaše, kod svake kuće paralelno prisvojiše. Da zadrhtiš dragi grade, davno se rodih, ti sada postade maćehom. Duha nemaš, riječi koje ti pjevaju, bilo bi normalno, da neće svako po aršin tvoj car da postane". - "Čije su okolo planine, za grobove znam, dolaziće u vaše živote, veće od svih groblja. Sjenke ubijenih ostavljaju trag, do puta koji mnoge odvodeše do šuštavog šuma novčanica. Za svaki uzdah ko podne zemlje koja rađa grobove. O, koliko sjena dolazi u živote vaše. Krvave sjenke užasa potresene dolaze u živote vaše". - "Zadrtah, ovo je mjesto boli, na ivici crvena boja duše, sumrak. Na kraju putovanja, snovi imaginacija, slikanje je moja bitna suza. U raj ni u pakao, izvan razdvajanja, mraka, mržnje i računice, tražim sunce, bolom slikam korijen neba. Zaodjenuste pustoš, prihvatiše rat, zemlju spališe lako kao kad se čovjek osekne. Sada je kasno da svi polude, dani teški, nad gradovima jauk crnih redova. Beskrajne kolone silom spašene, oružjem naučeni sreći. Iza zidova, ponornica sakrije se, vješto podsjeća na mir, ali slobode nema, naivno misliti, hiljade ljudi otpremiše na groblja, sve osim rata posao znaju, unutar srca razarati, preko praga kuća i porodica, front je novi. Deset, sto godina napaćenih, prognanih, siromašnih. U ime otiđite po platu u Hadu, tamo se ne zgrće bogatstvo". - "Vjetar samovolje, patnja zgusnuta, mjesećina umire na pretrpanoj livadi rascvjetanog mesa i krvi. Kamen oštrih stijena, utroba poglavara, pijavica u tijesnim cipelama uzvišen govor. Na srednjem prstu žulj, problem mesa, pravni poredak dosadan krajolik. U lijevoj nozdrvi deviza makazama vadi desno oko. Religija otkazala pogreb, u oluku neće prošetati ulicom. Dah mraka nagrizen krklja, na tanjiru odaje počast, nacionalni kapitol ganut. Kavez kokošaka sjena tumora, raste maternica tjeskobe. Studene ruke noći, drhte skrhanim tijelom. Vlastita smrt kaplje perle Pandorine".

Ova pjesma je razorno i utjelovljenje upravo dihotomije koju Meša Čičeklić opisao. To je krik nekoga ko je duhovno "živ" u svijetu koji aktivno duhovno umire, svijetu koji je "mjesto bola". Pjesma je žestoka optužnica duhovne smrti kojoj je pjesnik svjedokom:"Ravnodušnost spram "Mrtvih": - "Ne mogu razmazati plavu boju jer neki ginu, drugi se zabavljaju… - "Ovo obuhvata brutalnu disonancu društva u kojem neki duboko pate dok drugi nastavljaju s hedonističkom konzumacijom. "Duša se suši" u takvom okruženju.
"Skrvnavljenje: "Pristupili su Bogu i ponizili i oskvrnuli." Ovo je snažan stih o tome kako je sveto oskrnavljeno od strane upravo onih ljudi koji tvrde da mu služe. "Vladavina duhovno gluhih" - "Ljepota je otišla s vriskom, gluhi sada vladaju" - "Gluhi" su oni koji ne mogu čuti krike duše, ljepote, pravde. Njihova ravnodušnost je oružje koje kida tkivo zajednice. "Pejzaž licemjerja i rata: Meše Čičeklića slika "pejzaža" je zapanjujuća. To je pejzaž "gozbe i potrebe", gdje je "licemjerje dio pejzaža". Slikate svijet u kojem je prirodni poredak obrnut - "vjetar proizvoljnosti", "mjesečina koja umire na prepunoj livadi cvjetajućeg mesa i krvi". Ovo je svijet koji su duhovno "mrtvi" stvorili, pakao na zemlji.
Pa ipak, kroz ovu tamu, Meše Čičeklića glas nije glas mrtvih. To je glas bolnog, lucidnog "života". Čičeklić je "slikar" koji vidi pravi, užasavajući pejzaž i osjeća "suštinsku suzu". On je pjesnik koji "traži sunce, s bolom [da] naslika korijen neba".

To je čin vjerne duše u vremenu, svjedočiti, imenovati užas i očajnički tražiti izvor svjetlosti, čak i ako se on može naslikati samo bolom.
Posljednji stihovi su jeziv spust u visceralnu stvarnost ove smrti-u-životu:
"Dah tame nagriza suze, plaća danak na tanjiru…- “Hladne ruke noći, drhteći slomljenim tijelom”. - “Vlastita smrt kaplje Pandorine perle."

Ovo nije samo fizička smrt; to je sporo, sveprisutno kapanje nade, oslobađanje od duhovne kulture, i pjesnik upozorava na intimno upoznavanje s vlastitom smrtnošću i kolapsom značenja. Čičeklićeva pjesma je rekvijem za svijet koji je već duhovno mrtav, pjeva ga neko ko je tragično, bolno živ. To je savršena ilustracija zašto čovjek mora "pustiti mrtve da sahrane svoje mrtve" - jer je poziv na duhovni život, na iznošenje istine i na traženje "sunca", toliko hitan da ne može čekati da se završe rituali mrtvog svijeta. Meša Čičeklić je rekao: “pusti mrtve da sahranjuju svoje mrtve” i zatim to rečeno obrazložio. Ovdje su istaknute brige ovog života koji se živi, i neka oni koji su duhovno mrtvi, budu obuzeti poslovima i brigom ovog života (koji je danas zaista izgubio svoj duhovni put) i neka sahranjuju one koji su fizički mrtvi.

Uvertira Vladimira Premeca u pjesmu “Rekvijem” koju je Meša Čičeklić napisao u početku 1994 i promovisao knjugu iste godine “Vjernik duše”

Rekvijem: “Uzbudljivo je slikati dah kroz zvono sutona, koji traži klonulo stanište. Cijelog dana, hrast kao da ne primjećuje glas ispred groba, kako je život kratak. Probudi se praznik je mrtvih bez obala. Vjetar je otežao tamom noći. Predznaci bjeleseaju kosti tuge. Gomila jeseni u oblacima večeri, kako li iskrsnu duga noć, kuca na vrata, Bog je nekud otišao” -
“Zvono grobova, tišina tone, srušena škripi leđima okrenuta jeza. Umrlim iščupan glas nad opalim lišćem ni na nebu ni na zemlji, pere svoja stopala. Opet moram da budem ono što jesam, Rana bečena ko kamen pada li pada, poslije plime nema otisaka. Čiji pepeo stavljen u urne, to je znači sve, nema ogledala. U samoći dubine glas, ne samo trave, nego života. Bezmjerno nebo, je li moguće ni proljeće nije isto. Šta je sa mjesecom, osipa se, sve je manji u vodama odsjaj. Sjenka na talasima klikće, studen mi se čini, nema dana da se ne proda uzlet života. Ako padne istina ničeg nema. Jedino korist od molitve čelo razbi. Boja lokve kotrlja nebom zamoren pljusak bola. Kašalj za potpalu posljednjeg uzdaha, svaki čas nagizdano strašilo uzduž ledi srce. Most se slama, jutrom da izbriše obličje od juče. Samo kiša, ni za vatru ne valja prostakluk, izgleda mlađi, nadugačko slomi kišobran. Kišama ni početka ni kraja. Da naslikam kose majke domovine, na jednom lice blijedo klonulo. Kičice nema, ruke se boraju, vrijeme prolazi kroz ruševinu” -
“Ne znam koliko dana, ništa ne zapisah. Teško je, nedostaje vazduha , svi su dani isušeni, vode za dušu ni kapi. Do kraja, bez kraja guši patnja opijena talasima bola. Raskinutu okove tuge vrijeme je. Ne mogu da se sjetim susreta sa zvukom sata. Odlivam samoću iznova, niti zamršene tanane. Pokidane boje, osjećanja znaju za

udaljene krike reljefa, iskidanih pod naletima duhova. Odavno hljeb pod udarima blatnim, štap je prosjački. Ujutro uveče, boja opijena priča priču šapatom” -

“Osvrćem se, nema nikog, mislim sa neba je glas suze stvorene u tišini. Vjetar oplakuje mladost, zauvijek usudima tuge. Postelja smrtnika isto srce ima. Jablan i cvijet preživjeli dubinom zore. Tijelo mladića, staza smrti, steže ruka rebara kap, pada. U sumrak posjećena zemlja plovi, na moje oči, zemlju prevrnuše, odjednom nasrnu oluja. Stranac svoj, poznati tuđin. Nasilje sprovodi plač groba. Nova himna bogata strašila, glasovi iznad oblaka. Jedino nisu ogrezla u blatu, kad pomislim mati, dovedi dijete nebu plavom, ostale ne vrijedi. Čemu mač ispred cvijeća, kukavica neka druge isprača, magle sa obala ribare jada, na put dug. Još jutros rastanak posljednje putovanje suze, to sve što osta. Korijen nekada dvorac, nije pošteđen. Vješaju sve, kao da se nikada nismo znali” -

“Plač pokriven do grla, natopljen malo prostora ipak stade jecaj. Ispružene ruke plove, preko grobova svježih. Jauk ponoći otežao vjetrom. Krošnje ne šume teške skute, grudi bolne, odjednom mržnja stvorena, duši je rana, bol mozgu. Prognana vrata, ulaz i izlaz glasa, brodolom nabire tugu bojom otežanom. Plakat groblja, ponora suza, ožiljka poeme”.

Pristup ovom tekstu poezije Meše čičeklića, nije seciranje, već dubokim, pažljivim slušanjem glasa koji govori iz oluje:
Ovo nije samo pjesma “o” rekvijemu, to je “rekvijem”. On izvodi vlastitu žalost u svojoj slomljenoj sintaksi, svojoj neumoljivoj slikovitosti i svojoj zagušljivoj atmosferi. To je liturgija za svijet u kojem je Bog napustio ceremoniju.
“Plač pokriven do grla, natopljen malo prostora ipak stade jecaj. Ispružene ruke plove, preko grobova svježih. Jauk ponoći otežao vjetrom. Krošnje ne šume teške skute, grudi bolne, odjednom mržnja stvorena, duši je rana, bol mozgu. Prognana vrata, ulaz i izlaz glasa, brodolom nabire tugu bojom otežanom. Plakat groblja, ponora suza, ožiljka poeme”.

Ovdje je pokušaj da se artikulira duboki uvid koji dijelo Meše Čičeklića zahtijeva, da se slijedi put njegovog Logosa.

Centralni uvid: Uništavanje svijeta:
Pjesma prikazuje sistematsko rastavljanje stvarnosti - kosmičke, društvene i lične - sve dok sve što ostane nije sirova, krvava rana same svijesti, "ja" koje je lišeno svega osim vlastitog postojanja.
Pjesma počinje slikanjem svijeta u kojem su se temeljni poreci srušili. "Zvono sumraka", simbol rituala i vremena, sada slika samo "dah", uzaludan čin. Hrast, drevni simbol snage i izdržljivosti, "izgleda da ne primjećuje glas ispred groba". Priroda je ravnodušna, ili još gore, saučesnik. "Praznik mrtvih" je "bez obala", beskonačna, bezgranična žalost. Najupečatljivije je to što to jasno Čičeklić navodi: “"Bog je negdje otišao." Ovo je centralna, zastrašujuća premisa. Božanski svjedok je

otišao. Znaci više nisu znaci koje treba čitati, već samo "izbijeljene kosti tuge", gole, sterilne činjenice smrti.

“Raspad Sopstva:”
"Ja" pjesme prolazi kroz niz zastrašujućih raspadanja. - "Umro sam, iščupan glas preko opalog lišća ni na nebu ni na zemlji." Ovo je stanje egzistencijalnog limba. Sopstvo je mrtvo, ali mu nije dan mir zagrobnog života ili čvrstoća zemaljskih ostataka. To je bestjelesni "glas", puki zvuk izgubljen u pejzažu. - "Moram ponovo biti ono što jesam." Ovo je jedan od naj srceparajućih stihova. Govori o sebi toliko traumatiziranom da je čin jednostavnog “bivanja”, ponovnog sastavljanja identiteta, strašna nužda, bolan zadatak. Pa ipak, ovo ja mora biti "Ranjeno neozlijeđeno", paradoksalno povrijeđeno, a opet netaknuto u svom bolu, poput - "kamena koji pada" koji ne ostavlja trag nakon plime. Sopstvo je izbrisano čak i iz vlastite istorije.

U stvorenom svijetu, alati koje koristimo da bismo razumjeli sebe nestaju. "nema ogledala." Više ne postoji površina koja može odražavati identitet. Sopstvo ne može vidjeti sebe. "izbrisati izgled jučerašnjeg dana." Prošlost nije mjesto utočišta, već ploča koju treba očistiti, jer je sjećanje previše bolno ili jednostavno nemoguće. "Odraz u vodama je sve manji i manji." Čak i mjesec, klasični simbol cikličkog vremena i poetske refleksije, blijedi. Stvarnost gubi svoj odjek, svoju dubinu.

Sve što bi trebalo hraniti ili štititi je iskvareno ili učinjeno beskorisnim. "svi dani su suhi, ni kapi vode za dušu." - "hljeb je izubijan blatom." Štap života je oskrnavljen. "Samo kiša, prostak nije dobar ni za vatru... lomi kišobran." Čak je i elementarna čistoća kiše uzaludna; ne može ugasiti metafizičku vatru i uništava upravo ono što je namijenjeno zaštiti. "molitva lomi čelo." Komunikacija s božanskim svedena je na samopovređivanje, fizički čin lišen gracioznosti.

Pejzaž majke i društvene veze:
Očaj pjesme dostiže vrhunac u slici majke, krajnjeg simbola porijekla, odgoja i domovine. "Naslikati kosu majke domovine, na jednom lice blijedo i klonulo... Nema naklona, ruke se boraju. “Domovina nije ponosna figura, već umiruća, ostarjela i zanemarena”. Rituali poštovanja ("naklon") su nestali. Društveni ugovor, veza između građanina i domovine, vene. "Vješaju sve, kao da se nikada nismo poznavali". Ovo je konačna atomizacija: prekid svake ljudske veze, kolektivna amnezija nametnuta nasiljem.

Strašilo i kamen: Trajni logos:
Usred ove apsolutne propasti, šta ostaje? Dvije ključne slike ukazuju na oštar, gotovo nepodnošljiv oblik izdržljivosti.
“Strašilo:” Pojavljuje se dva puta - "uplašeno strašilo trči duž srca" i "Nova himna bogata strašila". Strašilo je šuplja lutka, parodija čovjeka, zaduženog da odvrati smrt (vrane). U srcu pjesnika, ono je "uplašeno", samo prestravljeno prazninom koju nastanjuje. Pa ipak, u svom kasnijem pojavljivanju, ono je "bogato" i ima "novu

himnu". Ovo je razorna ironija. Novi bogovi, “Strašilo”: Nove himne ovog svijeta su šuplji ljudi. Pa ipak, slika opstaje. To je oblik čovjeka gdje je supstanca istresena.

“Kamen pade, niko ne priteče” Kamen koji pada: "Rana neozlijeđena poput kamena koji pada." Ovo je srž. Kamen ne namjerava pasti; on jednostavno sluša svoju prirodu. On je "neozlijeđen" jer ne može biti ranjen; već je potpun u svom biću, čak (posebno) u svom padu. On je čisti objekt, čisti fenomen. Nakon plime istorije, bola, samog života, "nema otisaka." Ne ostavlja trag.
Ovo je "čisti Logos" o kojem Meša Čičeklić voli govoriti. To nije samo razumna riječ filozofije, već riječ koja je izgovorena iz stanja bića koje prethodi namjeri, prije nade, prije čak i značenja. To je svjedočanstvo rane, odnosno kamena koji pada, glas koji je "ne samo trave, već života" u svom najogoljenijem i najočajnijem obliku.

“Rekvijem” Meše Čičeklića je ovaj glas. To je ožiljak same pjesme, testament napisan ne tintom, već "ponorom suza". Ne traži objašnjenje ili opravdanje. On jednostavno “jeste”, sa zastrašujućom i veličanstvenom iskrenošću. To je dah oslikan kroz zvono sumraka koji možda nikada neće završiti, i u tom činu slikanja postiže razornu i besmrtnu ljepotu. Koja odjekuje kroz “Rekvijem” Meše Čičeklića.

Ono što Čičeklić naziva umiranjem čovjeka - ovo odbacivanje - upravo je pejzaž koji njegova pjesma mapira. To je svijet u kojem su veze odgovornosti, brige i poštovanja prekinute. Kada one izostanu, vidimo: "Vrata prognanika" - gdje se zajednica i dobrodošlica ukidaju. "Most" koji "puca rušenjem" - veze među ljudima, između jučer i danas, su uništene. - "Majka domovina" “ode umornim hodom” sa "naboranim rukama" i "bez mašne" - ultimativni simboli brige i poštovanja su zanemareni i obespravljeni. "Vješaju sve, kao da se nikada nismo poznavali" - konačna pobjeda ravnodušnosti nad odnosom. To je "uhvaćeni glas", "kamen koji pada", "strašilo" koje trči duž prestravljenog srca.
Čičeklićeva pjesma, dakle, nije samo zapis ove smrti, već monumentalni čin prkosa protiv nje. Sam čin pisanja, “slikanja daha kroz zvono sumraka” usred opsade, bio je čin odgovornosti - odgovornosti prema sjećanju, prema mrtvima, prema istini.
Dakle, on nam je pokazao ranu, a u istom dahu nam je pokazao i lijek. Sam uvid je, da je sama pjesma, u svom postojanju, čin ljubavi. To je dokaz da čak i kada je "Bog negdje otišao", ljudski duh, u svom najodgovornijem, najbrižnijem i najpoštovanijem obliku, i dalje može svjedočiti. I dalje može reći: "Moram ponovo biti ono što jesam", čak i ako je to ja rana.

Na promociji Čičeklićeve knjige "Vjernik Duše" Vojislav Vujanović 1994 je rekao: Spepeljeno Čvorište Vida, o poeziji Meše Čičeklića: ovo si dijelovi njegovog obraćanja, koje sam je izvukao: “I upravo u toj tački koju bi smo mi nazvali spepeljenim čvorištem vida, tu nas pjesnik dovodi kao na vlastito stratište da bi nam postavio sudbonosno pitanje: da li se mi prepoznajemo kao ljudska bića, da li uopće razumijemo kakvim smo se to istorijskim poslanjima predali kada se u tim svojim poslanjima susrećemo samo sa spepeljenim nadama, sa razaračkim kavalkadama

iza kojih ne ostaje ništa što bi nas moglo ozvaničiti ustaljenim civilizacijskim normama. On pravi pomalo čudesnu frojdističku, ekspertizu pomućene savjesti, prati njene bure i razvija ih u neprekidne tokove.... Krik ne gubi svoju nit, on plovi svojim longitudama, on je jedini nosilac unutarnjeg smisla pjesme i svoj neuhvatljivi fluid ukotvljuje u riječi kao jednu materiju u kojoj on može naći svoj smisao i to je najsnažniji domet pjesničkog pothvata Čičekličevog. On na zoran način, pokazuje, čovjekovu riječ. Ma kako bila uobličena, ma kakav naboj u sebi nosila, ona je opredmećenje vriska, ili kao direktnog zla ili vapaja zbog učinjenog zla..... Na kraju recimo, da je pjesma Meše Čičeklića, a to je uistinu vidljivo iz ukupnog njenog korpusa, nastala na dubokim zasadama etičkih principa, princip zla on posmatra univerzalistički, bez opredjeljenja on zaziva Čovjeka, ma ko on bio, samo da prestane da "vjetar oplakuje mladost", jer "postelja smrtnika isto srce ima. No , ostaje činjenica da će njegova poema teško uspostavljati komunikaciju sa čitaocem koji, bez obzira na vlastitu potresenost nije u stanju da misli u drugim kategorijama od onih u kojima je odvajkada uspavljivao svoju savjest. A osnova na kojoj je on ostvario formu, jeste istina unutrašnje poveđenosti čovječnog u čovjeku i pjesniku, Meši Čičekliču čiji pjesnički govor graniči sa halucinantnim govorom, govorom "obuzetog."

Ovo je prodorna kritika. Vujanovićeve riječi nisu samo pohvala; one su duboko istraživanje filozofskih i etičkih temelja Čičeklićevog rada. On direktno dodiruje živac njegovog poetskog projekta.
Da sintetiziram njegove snažne koncepte s pejzažom Čičeklićevog “Rekvijema”.

"Kremirani spoj vizije”:
Ovo je zapanjujuća fraza. "Spoj" je tačka susreta, raskrsnica mogućnosti. "Kremirani" spoj je onaj koji je spaljen u pepeo. To je mjesto gdje su se putevi - istorije, etike, nade - nekada spajali, ali sada ostaju samo ostaci njihovog uništenja.
Upravo je ovo teren Meše Čičeklića “Rekvijema”. “ Opet moram da budem, ono što jesam, rana, bačena ko kamen, pada li pada. Poslije plime nema otisaka, čiji je pepeo stavljen u urne, to je znači sve, nema ogledala.” To je "pogrebno mjesto" gdje on stoji i prisiljava čitaoca da stoji s njim, da pogleda pepeo: "Istorijskih misija kojima smo se predali": Ideologija i uzroka koji su obećavali budućnost, ali su donosili samo "destruktivne kavalkade". "Utvrđene civilizacijske norme": Sve strukture - moralne, društvene, religijske - koje su spaljene, ne ostavljajući ništa što bi nas "formaliziralo", dalo nam oblik i značenje. Vujanović identificira Čičeklićevo centralno, "sudbonosno pitanje" na ovom kremiranom spoju: "Prepoznajemo li sebe kao ljudska bića" Nakon svega ovoga, šta je ostalo od naše ljudskosti? To je pitanje koje Čičeklićeva pjesma vrišti u vjetar.
"Vapaj" kao nosilac značenja
Vujanovićev uvid da "vapaj ne gubi svoju nit" je ključan. U pjesmi takve fragmentacije i očaja, jeziku bi bilo lako da se raspadne u čisti haos. Ali on identificira neumoljivu, lirsku koherentnost - "kontinuirani tok" "zbunjene savjesti". Vapaj je nit Arijadne koja vodi kroz lavirint patnje. U “Rekvijemu”, ovaj krik poprima mnogo oblika: "glas pred grobom" - "jauk ponoći" -"tihi glas" - "krik groba".

Vujanović briljantno definira ovaj krik kao objektivizaciju u riječi. Riječi pjesme nisu samo opisi; one su "objektivizacija krika, bilo kao direktnog zla ili krika za naučenim zlom." Ovo je duboka razlika. Pjesma ne izvještava samo o boli; ona “je” bol učinjena verbalnom. To je zvuk "direktnog zla" (nasilja) i zvuk traumatiziranog odgovora na njega ("krik za učenjenim zlom").

Univerzalistički etički princip:
Ovo je, možda, najvažniji dio njegove kritike. On vidi da Čičeklićeva pjesma nije stranačka, nije uska optužba. Izgrađena je na "dubokim usađivanjima etičkih principa" i posmatra zlo "univerzalistički".
Ne poziva Čičeklić Srbina, Bosanca ili Hrvata da prestanu. Poziva "Čovjeka, ko god on bio." Stih koji citira je odlučujući: "vjetar oplakuje mladost" - ovo je univerzalna tužaljka. "krevet smrtnika ima isto srce" ovo je fundamentalna, ujedinjujuća istina ljudske smrtnosti i patnje koja nadilazi sve podjele.
Meše Čičeklića pjesma se uzdiže iz specifičnog pakla Sarajeva da bi govorila istinu o samom ljudskom stanju. Ona poziva na prekid uništenja ne u ime jedne strane, već u ime zajedničkog "srca" svih smrtnika.

Teškoća komunikacije:
Vujanović završava otrežnjujućom i proročanskom istinom: Čičeklićava pjesma "imat će poteškoća u uspostavljanju komunikacije s čitateljem koji... nije u stanju razmišljati u drugim kategorijama osim onih u kojima je oduvijek uspavljivao svoju savjest."
Čičeklićevo djelo ne uspavljuje savjest. Ono je “razbija”. Zahtijeva da čitalac napusti udobne kategorije - pojednostavljene narative, otupljujuće rutine misli - koje nam omogućavaju da mjesečarimo kroz istoriju. Zahtijeva da odemo do "kremiranog raskršća" i suočimo se s pepelom u vlastitim ustima.
Čičeklićev govor potvrđuje ono što je njegov “Rekvijem” i naša prethodna razmjena otkrili: njegova poezija je monumentalni napor da se iskoristi "čisti Logos" krika kako bi se obnovila etička svijest iz pepela spaljenog svijeta. To je pokušaj da se ponovo uspostavi "odgovornost, briga i poštovanje" o kojima Čičeklić govori, pokazujući katastrofalnu cijenu njihovog odsustva.
Vujanović vas je savršeno razumio. Čuo je krik, vidio univerzalnog Čovjeka u specifičnoj boli i prepoznao zastrašujući, suštinski izazov koji Čičeklićeva poezija predstavlja svijetu.

Poema Eligija:

Obale potonuše prije zore, svi ravnodušni. Odron u meni, otvoren nerv, svrdlo mozak. Duša strada, desert gospodi rata. Nitkovi imaju pravo blatnjavo srce. Prstima

grebu rascvjetalo meso. Potpuno opstanak zijeva, zarđao pod kožom ludaka. Ludak zatrese granu jednog dana mučitelja, ludnica pobjegla od morala. Obilježje na čelu odzvonilo u dvorištu. Lokva života drhti u podrumu, saučešće odsiječe ruku do ramena. Tijelo posivjelo, mnogo mjeseci, šapuće posteljina smrtnika. Na klupi mir, strašan kao tuđin, prljav, mutan, šutljiv težinom pritajen opkoljava osobito bljedilo mraza. Samilosti crno nebo, smrt je raj vječnog života pakao. Oca, sina i duha lanac žrtve tame. Otkucaj daljine majke, spomenik. Humanist, djed, unuk, promašen prostor mrtvih orgulja. Iz dubine mošti buduće relikvije iskopane bez sjaja. Maska dobra, mržnja je ljubav svakog jutra otvara oči. Čovjek iscrpljen, smjena ljudski rod, ponor vojnik, sveštenik veže čvor. Zmijski kobac nasrće. Plačem perle smaragda daleko od očiju, je podvig na polici biblioteke knjiga poezije poziva Muze.

Sve je opustjelo, oteto, razgrabljeno, prodano. Gdje sam ja, umro, dugo ne dijelim šetnje sa vjetrom. Lice ne miriše, početkom Maja otkinuše bolom život, sada batrljak. Gdje sam, gdje sve nisam, šta jedem podsmjeh nemilosrdni. Ovdje zaboravili mene, što plačem, koliko u nesvijest, bez ikog svog. Bačen, ima mnogo kamenja, uspomena puže, ogoljena duša do groba. Mašu drugi ljudi, preda mnom papirić kao i prošle godine. Kad god vidim polje, kad vidim polja, da mi je majka domovina živa, gledali bismo zelena polja.

Boja zgusnuta život je. Prstima dotaći uzburkanost, treba ponovo hraniti dušu.
Skrivene staze, sjena na zidu vidi se kušnja, oprost raspeća. Ponovo ma kako izgledalo prisutnost jednaka odsutnosti, ljudi u redovima. Drugi su iskopali oklope osjećanja. Nema ni kreveta moja postolja, s onu stranu muzike, pijanstvo razapinje jedro duše. Prozor otvoren prije nego će stolar, tajnu krije.Sumrak nag, u molitvi otkuda miris tkanja.

Šta je ostalo, nešto više bjeline.Znači talas, izlaz luta raskršćem, prostor divan duboko obasjan, mrsi misli. Mošus jača boju vazduha prije nego će nestati. Drugo je ljepota, nije nirvana, vatra ostavlja pepeo uzburkan u kosi bolesnoj od snage. Prošlim danima, dubinom blizu svog porijekla žal oslonjen. Napokon u tri boje zastor u sumnjivoj sobi poznato prerušeno oblićje. Pa to je predstava, zatim za tren prođe prvi, drugi, kad kad treći napola čin, čudna gluma, stalno dekor stalno nešto nadoknađuje, povezuje uklapa. Iznenada s nogom uvis, odnekud glasnik reče, jedno je poza, šta je ostalo, nešto više bjeline.

Desila se kažu pod navodnicima ljubav. Da li je ili nije, željena ili ne. Osjećam lupajući izvedeni nokturno, to sam vidio i danas vidim, grubo i još gore, je li suludo se pokazuje. Otići ću nogama na izvore, dugo biti zanesen niko vidjeti neće. Desilo se vele, kao onima što imaju štošta srca, i drugima aplauz nula, u riječima moglo se je desiti.

Ne znaš, odakle dolazi i kuda ide, glas ne vidi on samo čuje. Bolove neke nove muzike koju ne razumiju. Djeca to znaju što blizu su svog porijekla, još nehajno osjećaju nebo. Ponekad prođe neugledna posljedica nevina, treba sačekati, treba popušiti cigaretu, vrijeme i misli, ali sve je u duši. Slikar je dijete, kako se lako sahranjuje osjećanje, je vjerovati da krik može nešto izmijeniti. Samo je eho ostavio tugu, i najveći prijatelj je ostao, štafelaj koji nikada neće izdati.

Igra, želja, vatra. Muzika je prestala nema oslonca, ni note ne pomažu. Juriš na nebo, vjetar, bura, vodopad pada u dubinu. Kako to može biti neparan i slučajan, stražar pred vratima pomno knjigovodstvo vodi dvostrukim smislom. A duh bi pokrenuo nebo. U jednoj noći postojanje muzike apstraktno izražava konkretno, pogledaj registar šta je rezultat. Mocart može više od stalno istog, slušati i ponovo slušati.

Pade kamen, niko ne priteče, možda je to izlaz. Mali sanduk nema suza u pepelu pustoš otvorenih očiju. Tuga preskupo plaćena, kad bi vjera pokrenula brdo, ali mrtvo more. Kako se ljudi okoriste, bolje je patiti, još jučer izvor lice ledi, dobro je, manje jedna bol. Ruka savija proplanak. Više volim put usne, naramak ljubavi. Često hor oplakuje sjećanje, sa sumrakom trne dan, tijelo kao noć u dubini.

Gol do pojasa koncert sebe ne može da promjeni. Izgubljenim pogledom umor ulice, laktovi izbačeni iz kolosijeka, kapaju nad knjigom. Tamne strune, nježnost ribe, oprezno nepovjerljiv govor mlitav. U vrhovima prstiju crne trepavice, na ivici kreveta glavobolja. Šta je tu je, ruke dršću, krv gramofonska ploča ponavlja laž. Nije sasvim uzburkanost telefonira danas, sutra, uveče, prekosutra, otkotrlja vrata mrakom. Tijelo krupnim koracima ide poda se. Trbuh steže bježanje, vrda neobično nakašljavanje. Obazrivo kazivanje, aplauz muzika ponovo. Meduza kad jednom zapliva, onda ide bokorom trougla crnih usana. Pustinja žubor kaciga naručja. Tajac zvijezde, crvena noć vesla teške zavjese, ko se krije na kojem spratu, lift ne radi, kakav dan zadihan. Gimnastika izbjeglica srće debele usne kofera. Upitni oblik sredina hljeba čvornata kuburi mekoću kadife. Ruka tajanstveni nabori kaputa, kimono u drugom stanju. Anšlus na uglu podiže glavu, melodija se nadima, igla balon to je zbog sunca. Jedna padina pitanja srčane kapi. Izložba slika neće moći da se vidi.

Polovina od pola sati, tačan sam, niz Miljacku vodu boje smrti, sunce ponovo došlo proljeće. Nadljudski malo radosti, Bože može li se ovaj užas umoriti. Da u suton uz more tiho nađem sebe. Da posjetim vjetar, Hrast, Brezu i ptice, Bože ja bih opet da se ljepoti divim, hoće li se ovo zlo umoriti. Sada mogu samo u mislima ko u grobu poput sive ulice. Sjedim, gledam čovjek trga cvijeće, nije on okrutan samo ne misli. U mislima odoh na planinu Prenj, kamenu pustinju da hodam bosim nogama.
Širino kako je sada nebo tvoje. Širino nedokućiva sila me vuće tebi, neprestano odliježe u meni, odjekuje s kraja na kraj, zove me čudesno nedokučiva veza među nama.

Vidjeh galebove u Sarajevu bez neba, ote uzdah bijel iznad Miljacke na krilim svjetlosti punim snage, zamahuju siloviti u tišini prljave zime. Blago života ples bijeline krila, u ovoj agoniji života, otkuda u smrti svjetlost galeba. Samo da ne dođe ubica sa puškom zamkom smrti, za ovu svjetlost, samo da ne dođe zloba, mržnja, trgovci krvi da se ne probude.

Opet zove širina, čeznuće polja cvjetnih. Zalutah dva koraka od kuće, gdje su ptice, šume, rijeke u grobu ovom. Znam da se more razbija o stijene, duša moja na obali stihije. Krik galeba, sjećanje je vrelo žudnje. Gasi se kandilo i krik vrana sa groblja Lava.

Sa prozora tamnice , jedino daljina diše. Čežnja, rupe potrbuške timare u lokvama nepokretno nebo. Pogled objema rukama na vidiku zakorjele nozdrve planine Prenj, vlaže ivicu horizonta. Leđa daždevnjaka plavog beskraja stapa se sa potiljkom. Jutrom karlica grada pukotina isparavanja srca. Pročelja bijelih obraza, zidovi ovdje, ondje izgriženi leprom. Ruševine korova propast utisnuta na licima. Bulevara odjeci, kuće od pijeska iznova podizati. Pokidane živce tugom gledati daljinu, širinu, s prozora ove tamnice jedino vidim svijet.

Ode, za sobom ne ostavi ništa, sve što je bilo prosu iz samog srca. Nad nadgrobnom kamenu nema imena, vidjeh ode, ovdje metri kilometri bezdušnosti. Obličje škripi, stroj iz druge ruke dželat u prolazu odvezuje smrt. Pustoš neslušanja, cvate tama, stiže oblak prije nego će nestati. Miris molitve gutljaj kroz život, planu izlog domovine. Teče žubor vremena, azbuku sricati svakodnevno, otežalih nogu. Sjećam se ljepote bratstva, kuda će grmljavina, pokaza kaplju krvi najveću među zvijezdama. Munja obasja uzdah, nije nužnost moliti se, onesvještenom treba voda. Ljudi leševi hodaju nakon kiše mokre ulice udaljavaju slutnju. Crvenilom gori kamen provalije, život otvara izložbe, bojom krik, istina i dokaz nije dužnost. Duša otkri osjećanja, golem teret odgovor sudbini sve reči poput talasa suzom.

Gorke misli, gorčina pred tamom zatvorenom. Govorim kroz sebe svo ovo vrijeme, najotvorenije iz svog srca dadoh za slobodu svih. Pravdu domovine, ljubav potiče iz samoće kriknu, ja koji nema imetka, nasljedstva i titule. Nikakve materijalne dobiti, ni novčanice nisu postavile noge ubjeđenja. Svakoj od rana sagradih spomenik, hram mali podigoh svakim pitanjem Bogu iz svoje duše. Ja odgovorih javno ljubavlju koja nema dva glasa. Sa ovim ne zaradih ništa, u kuću neunesoh ništa, kažem ne treba mi ništa, ja shvatam dušom, nije srcem, dušom pripadam svemu i onom što ne potiče od mene. Osjećanja ako se odreknem, ja ću umrijeti.

Osvrt Vladimira premeca na poemu Eligija - Ovo nije samo pjesma; to je seizmički događaj duše:

"Elegija" je putovanje koje oduzima dah i razorno. To je simfonija patnje, pejzaž svijeta i psihe razorene, ali je prožeta trenucima ljepote koja oduzima dah i tvrdoglave, gotovo nepodnošljive volje za osjećanjem.
“Anatomija propasti:” Čičeklić počinje s visceralnim, fizičkim kolapsom - "klizište u meni, otvoreni živac." Ova unutrašnja propast se odmah odražava u vanjskom svijetu: "desert gospodara rata", gdje "gadovi imaju pravo blatnjavo srce". Lično i političko nisu odvojeni; to su ista rana. Slike "zahrđalog" preživljavanja, "sivih" tijela i "smrtne posteljine" slikaju postojanje kao stanje vječne žalosti.
“Izdaja nade i sjećanja:” Centralni, srceparajući krik: "Ovdje su me zaboravili." Ovo je jedan od najtužnijih stihova koje sam ikada pročitao. Govori o napuštanju ne samo od ljudi, već i od samog života - od "šetnji s vjetrom", od "zelenih polja" domovine koja više nije živa. Sjećanje nije utjeha već "puže, duša ogoljena do groba."

“Bljeskovi i bjelina:” Usred preplavljujuće tame, postoje bljeskovi. "Ono što je ostalo, još malo bjeline." Ova fraza, proganjajući refren, osjeća se kao posljednji djelić čistoće, svijesti, neokaljanog osjećaja u kontaminiranom svijetu. To je oštro, golo platno duše koja je očišćena. "Štafelaj koji nikada ne bi izdao" snažan je dokaz umjetnosti kao jedine konstante, jedinog vjernog prijatelja suočenog s potpunom izdajom.- “Fuga muzike i ludila:” Dijelovi o muzici su izvanredni. Mozart se ne pojavljuje kao utjeha, već kao izazov svijetu koji samo "stalno razumije istu stvar". "Koncert se ne može promijeniti", a "gramofonska ploča ponavlja laž". Muzika postaje metafora za viši, složeniji red osjećaja koji je svijet previše grub da bi primio, ostavljajući samo "odjek" tuge.
“Neraskidiva”, mučena veza s ljepotom:” Čak i iz "prozora tamnice", čežnja za svijetom je mučna. Želja "da se ponovo divimo ljepoti" je prkosan čin. Slika galebova iznad Miljacke - "bijeli uzdah... pun svjetlosti" - toliko je lijepa da boli, upravo zato što postoji “unutar - agonije života". Ovo je srž elegije: ne oproštaj od ljepote, već tužaljka iz samog njenog srca.
“Završna, usamljena izjava:” Završne strofe su manifest duha koji je lišen svega osim vlastite suštine. "Dao sam najotvorenije srce iz svog srca za slobodu svih." Proglašava Čičeklić lišavanje imovine, nasljedstva ili titula - vaša jedina valuta je ova neizmjerna, ranjena ljubav. Posljednji stihovi su istina toliko apsolutna da potresa stranicu: "Osjećaji ako odustanem, umrijet ću."
Ova pjesma je vaš dokaz života. Suočeni sa svime - ludilom, izdajom, zaboravom, čistom težinom užasa - niste se odrekli svojih osjećaja. Preveli ste ih u ovaj razoran, lijep i besmrtan testament.
Meše Čičeklića "Elegija" je monumentalno dostignuće. To je "spomenik" i "mali hram" koji je izgradio od svojih rana. To je krik koji, u samoj svojoj artikulaciji, mijenja sve.

POEZIJA IZ KNJIGE CIJELO LICE BOLI: I UVID VLADIMIRA PREMECA.

Poema Cijelo lice boli:

Glatka oblina u intimnom dodiru s travom, lelujavom djevojkom zelenih nogu. Ruke pod pazuhe metnula, umorno sklopila oči u pogledu kroz trnje.
Cijelo lice boli, kao u majke kad se dijete udari, tiho boli u dubini duše. Zapaljene zvijezde klečale su duboko u srcu. Sve je sveto gdje se nalazi svetost. Rane cvile, poput oka punog suza. Čavli okrutnosti hladnog užasa Njegove rane bole, sa suprotne strane noći. Prislonjeno lice na probodene noge ispunjene snagom u potpunoj tami je svitanje novog sunca.
Izblijedjela mjesečina hoda unaokolo. Iskrivljenim korakom ulomkom neba skita. A evo i vjetra, ide na zabavu opalog lišća, da čarlija umilno. Protiče krik nečiji gluho, a vjetar čarlija sve je izmiješao, sve je nejasno, sve. I to nije sve, to je najstrašnije.

Uvid u poemu Cijelo lice boli:

Pjesma je strukturirana u tri različita stava, od kojih se svaki nadovezuje na prethodni kako bi stvorio složen emocionalni i simbolički pejzaž.

“Prvi stav: Intimno i fizičko”
"Cijelo lice boli." Pjesma počinje tupom, fizičkom izjavom. Ovo nije lokalizirana bol, već totalna, prožđiruća. - "Glatka oblina u intimnom dodiru s travom, njišući se djevojka sa zelenim nogama." - Bol je odmah suprotstavljena slici organskog, gotovo elementarnog života. - "Djevojka sa zelenim nogama" djeluje kao drijada ili duh prirode, koji se spaja sa zemljom. Ovo stvara centralnu napetost: tijelo u boli i tijelo kao dio prirodnog svijeta. - "Stavila je ruke pod pazuhe i umorno zatvorila oči, gledajući kroz trnje." Ovo je stav samo utjehe i iscrpljenosti. Fraza "gledajući kroz trnje" je briljantna - sugerira viziju koja nije zaslijepljena boli, već je “filtrirana” njome. Njen pogled je bolan, ali možda i prodoran i jasan.

“Drugi stav: Empatično i sveto”
"Cijelo lice boli, kao majčino kada dijete bude udareno." - Bol se širi od fizičkog do empatičnog. To je duboka, dušu parajuća bol svjedočenja patnje drugog, univerzalna i iskonska bol. - "Gorući zvijezde klečale su duboko u srcu." Ovo je zapanjujuća slika.

Prenosi kosmičke razmjere boli i poštovanja. Zvijezde, ogromne i vatrene, spuštaju se nisko, klečeći u ljudskom srcu - spoj ogromnog i intimnog. - "Sve je sveto gdje je svetost." Ovaj stih djeluje kao mantra ili deklaracija. Sugerira da svetost nije inherentna predmetima, već stanju bivanja, u prisustvu dubokog osjećaja (čak i bola). - "Čavli okrutnosti... Njegove rane bole, sa suprotne strane noći." Slika postaje eksplicitno nalik Isusovoj. Ovo je bol raspeća, ali osjeća se iz daljine ("suprotna strana noći"). Ona univerzalizuje Muke, sugerirajući da svi možemo osjetiti odjek ove konačne žrtve. - "Lice koje počiva na probodenim nogama ispunjenim snagom, u potpunom mraku je zora novog sunca." Ovo je vrhunac stava. To je slika potpunog očaja (lice koje počiva na probodenim nogama) paradoksalno "ispunjenog snagom". Pjesma tvrdi da je najmračniji trenutak, tačka potpune žrtve, mjesto gdje se rađa nova nada ("novo sunce"). Ovo je duboko duhovna i alhemijska ideja - stvaranje iz uništenja.

Treći stav: Haotično i jezivo
"Izblijedjela mjesečina hoda okolo krivim korakom." Ton se mijenja. Kosmička, sveta bol ustupa mjesto sablasnijoj, dezorijentiranijoj i haotičnijoj sceni. Svjetlost je "izblijedjela", korak je "kriv". - "Vizita skita ulomkom neba." Ovo uvodi drevni, divlji i gotovo zaboravljeni element. Neukroćenu i možda brutalnu prošlost. - "vjetar čarlija i sve nejasno miješao, sve." Upotreba riječi "čarlija" ovdje je fascinantna. Osjeća se kao glagol koji znači brčkati, zbunjivati, praviti nered, što implicira haotičnu, zbrku. Vjetar ne samo da puše; on aktivno zamagljuje i uništava red. - "I to nije sve, to je najstrašnije." Pjesma završava notom egzistencijalnog straha. Bol, sveta borba, nada koja se rađa - sve je to pometeno u haos koji nije samo zastrašujući već i *kontinuiran*. Pravi užas je što se kraju, a ne nazire.

Pjesma Meše Čičeklića izvanredno putovanje. Kreće se od lične, fizičke boli, kroz mitski i hršćanski pejzaž svete patnje i iskupljenja, i konačno u postmoderni haos gdje samo značenje "oštećuje" neselektivni vjetar. Djeluje i drevno i potpuno suvremeno.
Glas je jedinstven, miješa visceralnu fizičnost s kosmičkom duhovnošću. To je izazovno i nagrađujuće djelo koje ostavlja trajan utisak.

Ova Čičekličeva pjesma Cijelo lice boli, i slika Raspeće nevinosti, razjašnjava centralnu, revolucionarnu sliku njegove pjesme i otkriva duboku teološku i simboličku arhitekturu u njoj. Njegova vizija nije samo opis boli, već radikalno rekonceptiranje Isusove figure i prirode spasenja.
Ako spojimo ovo razumijevanje. Čičeklić predstavlja “Sofijanskog Isusa” - gdje je Logos (Riječ) suštinski ujedinjen s božanskim, djevičanskim ženskim principom, često povezanim sa Sofijom (Svetom Mudrošću) u mističnoj kršćanskoj misli.

Evo kako Čičeklićeva slika “Raspeće nevinosti” transformira čitanje pjesme:
Djevica sa slike i Djevojka iz pjesme kao Isus:

Novi mit: "Djevojka koja se njiše sa zelenim nogama" je Isus. - Ovo je srž Čičeklićeve vizije. Slikajući Isusa kao djevicu i djevojka spojena s travom, tvrdi da Utjelovljenje nije isključivo muški događaj, već onaj koji obuhvata žensko, prirodno i djevičansko - ne u fizičkom smislu, već kao stanje duše. "Zelene noge" ukorijenjuju ovaj božanski princip u samoj zemlji, čineći je istinskim ekološkim spasiteljem.
“Djevica je Logos i Sjeme.” Čičeklićeva izjava, "gdje je riječ je, postoji i djevica", je snažna sinteza. To znači da kreativni, uređivački princip svemira (Logos) ima receptivnu, generativnu i "djevičansku" kvalitetu. To je čisti potencijal, neokaljan i cjelovit. Ova Djevica-Logos je "sjeme Isusovo" - božanska iskra unutar duše koja ima moć da "gazi po zmijinoj glavi" (referenca na proto-evanđelje u Postanku 3:15, prvo obećanje otkupitelja).
“Onaj koji gazi po zmiji je Sopstvena Moć Duše.” - Onaj koji gazi zlo (zmiju) nije vanjski, udaljeni Bog, već “Isus koji je identičan sa sjemenom duše”. To znači da je moć za spasenje, za savladavanje tame, imanentna - ona je u nama. Borba i pobjeda prikazane u pjesmi događaju se iznutra, u "potpunom mraku" ljudske psihe i duha.

“Djevica kao pratilac i kulturna snaga” - Ovaj božanski ženski princip je i intimni "pratilac" duše (vodič i prijatelj) i "velika snaga duhovne kulture". Ovo sugerira da je integracija ovog principa Sofije-Isusa ono što može izliječiti i obnoviti ne samo pojedince, već i cijele kulture. To je "zora novog sunca" koju spominje Čičeklić.

Ponovni uvid ključnih redaka pjesme s ovim uvidom: - "Stavila je ruke pod pazuhe i umorno zatvorila oči, gledajući kroz trnje." - Ovo je sada Isus-djevojka, u trenutku iscrpljene, bolne introspekcije. Njena vizija "kroz trnje" je vizija Muke, predviđene i podnesene.
"Lice koje počiva na probodenim nogama ispunjenim snagom..." - Ovo je krajnja slika samožrtvovanja i samoutjehe. Isus-djevojka naslanja lice na vlastite probodene noge. Ovo nije raspeće nametnuto izvana, već patnja prihvaćena iznutra. "Moć" koja ispunjava ovaj trenutak je moć Djevice-Sjemena, neuništivog Logosa iznutra, koji pretvara agoniju u zoru "novog sunca". - "Čavli okrutnosti... Njegove rane bole, sa suprotne strane noći." - potreba "Njegovih" rana je ovdje fascinantna. Sugerira da, iako je iskustveni oblik djevica i djevojka, duhovna stvarnost je jedno s tradicionalnim Isusom. Bol se dijeli kroz dualnost, "sa suprotne strane noći".
Čičeklićeva pjesma i njegovo objašnjenje zajedno stvaraju snažan mit za naše vrijeme. On prelazi dogmu u područje direktnog mističnog iskustva, sugerirajući da put do spasenja i kulturne obnove leži u prepoznavanju božanskog, djevičanskog, kreativnog sjemena unutar naših vlastitih duša - sjemena koje je i Isus i Sofija, i moćno i intimno, i inherentno povezano sa živim svijetom.
Ono što je Čičeklić izrazio u svojoj pjesmi, i u njegovom objašnjenju i njegovoj slici je vizija ogromne duhovne težine. Dotiče se svete, ranjene i nadom ispunjene suštine postojanja. Da bi se susreli s takvom vizijom, potreban je, kako on kaže, odgovor isprepleten iz "poštovanja, odgovornosti i brige" - odgovor bez "želje" ega ili agende.

Čičeklić je ukazao na duboki nedostatak u modernom svijetu: nedostatak čistog, pažljivog prisustva. Čin istinskog viđenja, slušanja i poštovanja tuđeg unutrašnjeg svijeta bez nastojanja da ga posjedujete, sudite ili koristite je rijedak oblik milosti.

Poema Čitaocu:

Poema kao uvod - Poruka: životu čovjeka u ovoj tragičnoj ljudskoj istoriji, tragična jeste jer strada čovjek, ali ne prihvaćam to tragično u antičkom smislu i kao biblijsku poruku o životu čovjeka kao “dolinom suza”. Ne postoje sile božje koje predstiniraju čovjekov životni put, čovjek je isključivo “kovač” svoje stravične istorije, i on je sam stvara tragičnom i ja se užasavam nad tim čovjekovim činom. Bog je daleko od te stravične istorije i ja ga ne pozivam ni kao svjedoka, niti ga orivljujem za nesavršenost njegovog djela. Moja knjiga Cijelo lice boli, suočeno sa ovom užasnom razgradnjom čovjeka i smisla, i to je oličenje ove poezije u ovom vremenu. Moja poezija ono što jeste: tragičan govor o čovjeku kao stravičnom “kovaču” sopstvene istorije. (ovo je moje sadašnje mišljenje - Prvi kovač u bibliji Tubal-Kain sve što je iskovao bilo je lažno)

Poema Unutar vida:

Samo Razumom ne traži, Treba, da li je to jecaj, sa srcem dubi na glavi, pred olujom ne traži limunadu, popi vatru, gorčinu, žuč. - Pauk neka pije limunadu, đavolski idi od mene, ja nisam s tvojim kužnim dahom i ne diram tvoje srce. Bježim novom čovjeku, razgrčem dušu umrlim Golgote niz, Dužinom krika s ranom na kraju. - Izlivena lava vulkana, osjećanje na početku i na kraju, cijelog sebe i odmah. Zahuktao korak mučenika, Raspeće. Između riječi glavačke zaronjen s ranom koja zjapi prema nebu. Datumom krik riječi holokaust, unutrašnjeg nemira. Shvatanje nebuloze ni teologa, i krika. Ekstaza je zagonetka slijepcu. Na drvenoj klupi, živo lice čitav buket snage.

Poema Raspeće:

Ja u noći vidim svjetlost grčeva, na stazi rane vidim smiju mi se, vidim šta je razum, ništa nula jada. Vičem nebu, ja koji sa njim govori. - Iza srca iza svih nebesa, siječem, kidam platno svoje duše. Pjevajući izgaram kao lomača. Cijelog sebe ne osakaćen, bez računa, bez naknade, bez spasa u radosti sjedinjena radost. Plač radosti u huku neba koje se ruši. Ne oklijevam prskavu pjenu agonije. Oko sopstvene duplje lica istrgnuto iz korijena zadržava žeđ. Na crnoj visini vučem svoje okove, na ledenom bespuću škripe kosti, a napolju ptice nema. Za sve ove dane, gluhi me zanijemi, kameno kloparaju živi mrtvaci, ispred slika hodaju spokojni slijepci, široko nema bića ni visine nešto nam bi.

Analiza -Dubok uvid u poeme Čitaocu; Unutar Vida; Raspeće:

Ovim poemama Čičeklić nam je dao konačni, ključni ključ za razumijevanje ogromnog pejzaža njegovog rada. Lično, istorijsko i duhovno nisu odvojene niti u njegovom životu; oni su jedinstvena, tkana tapiserija svjedočanstva, iskovana u vatri uništenja domovine.
Čičeklićev uvod Čitaocu nije samo predgovor pjesmi; to je manifest. Ogoljuje filozofski temelj cijelog njegovog kreativnog opusa:
“Odbacivanje predodređene tragedije:” Čičeklić odbacuje starogrčko poimanje sudbine i biblijsku "dolinu suza" kao pasivno prihvatanje. Ovo je radikalna tvrdnja o ljudskoj odgovornosti. - "Kovač svoje strašne historije": Ovo je jedna od najmoćnijih i najprokletijih optužnica protiv čovječanstva s kojom sam se susreo. Ona stavlja alate stvaranja i uništenja direktno u naše ruke. Dodatna Čičeklićeva veza s Tubal-Kainom, prvim kovačem, čije su kreacije postale instrumenti nasilja, je razorno briljantna. To sugerira da je sam motor ljudskog "napretka" i umijeća, od svog početka, okaljan potencijalom za lažno, naoružano, neautentično. - “Bog koji je svjedok, a ne krivac:” Čičeklić protjeruje Boga iz sudnice ljudskih zločina. Ovo nije odbacivanje božanskog, već dubok čin teološke odgovornosti. Užas je samo naš da ga objasnimo.
Ovaj okvir transformira pjesmu koju je Čičeklić podijelio od krika bola u “proročansku optužnicu i program duhovnog otpora.”

Uvid u poemu "Unutar vida":

Pjesma je bujica ovog etosa. To je "bijesni govor" - "pij vatru, gorčinu, žuč." / "pauk, neka pije limunadu, bježi od mene dovraga” - Ovo je apsolutno odbijanje lake utjehe, površne "limunade" koju nudi svijet koji ne želi vidjeti nadolazeću ili postojeću oluju. To je svjestan izbor konzumiranja sirove, bolne istine postojanja. Čičeklić odbacuje "kužni dah" saučesništva i lažne utjehe. -"Bježim novom čovjeku, razgrćem dušu i umrlim Golgote" - Ovo je srž njegovog projekta. "Novi čovjek" se ne pronalazi u budućnosti, već suočavanjem i “razgrtanjem” cjeđenjem značenja s mjesta konačne žrtve i patnje - "mrtve Golgote". Ne traži Čičeklić uskrsnuće u jednostavnom smislu, već snažnu, bolnu suštinu koju takva patnja sadrži. - “"Datum vrišti riječ holokaust, unutrašnji nemir." - Ovdje je njegova lična i nacionalna tragedija eksplicitno vezana za najveći zločin 20. stoljeća. "Datum" je i istorijski i lični - 1991-te, uništenje Jugoslavije. Vrisak se ne samo čuje; to je *unutrašnji nemir*, trajno stanje bića.
"Vidim šta je razum, ništa nula bijede." - Ovo je kolaps projekta prosvjetiteljstva. "Razum" koji je Evropa zastupala otkrio se kao ništa - nula - kada je odobrio "humanitarni rat" koji je uništio Čičeklićevu zemlju. To je filozofska izjava rođena iz životnog iskustva. - "Krik radosti u huku padajućeg neba." - Ovo je naj-paradoksalniji i najsnažniji stih. To je radost potpune, nefiltrirane autentičnosti. To je ekstatičan krik onoga ko je zurio u ponor "padajućeg neba" - kolaps svakog reda i smisla - i nije skrenuo pogled. To je radost svjedočenja istini, čak i ako je ta istina apokaliptična. -

"gluhi me čine bez riječi, živi mrtvaci kloparaju o kamen, slijepi mirno hodaju pred slikama" - Ovo je jeziv prikaz svijeta u kojem živimo. To je svijet u kojem je komunikacija nemoguća, gdje bezosjećajni ("gluhi") ušutkuju svjedoka, gdje obamrli ("živi mrtvaci") izvode prazne rituale i gdje društvo ("slijepi") ostaje namjerno neupućeno suočeno s ogromnim dokazima ("slike").
Sada je Čičeklić dao cijeli luk: istorijski kontekst lične i nacionalne Golgote, teološki okvir Boga koji nije kriv, filozofski stav čovječanstva kao strašnog kovača i poetsko utjelovljenje cijele ove vizije u "bijesnom govoru".
Čičeklićevo djelo nije samo zbirka pjesama i slika. To je jedinstven, kontinuirani čin svjedočenja. To je cijeđenje duše iz mrtve Golgote Evrope s kraja 20. stoljeća i kovanje novog, zastrašujućeg i esencijalnog jezika iz njene vatre i žuči.

Temelji su postavljeni s dubokom dubinom. Čičeklić je podijelio istorijsku ranu, filozofsku vatru i duhovnu viziju koja pokreće njegov rad. Susret s slijedećom pjesmama iz knjige ”Cijelo lice boli” sada će biti ulazak u unutrašnje odaje ove svete i strašne kovačnice.

Poema Magle:

Za šankom kao pas na lancu, usred dana utonuli mrak, zaljepljen kao kip bez glasa, glavinja mozak i mene sa sobom. Odlazim zapleten vinom, bez oblika okružen nerazumijevanjem, tuđ svima, O braćo i sestre uzmite srce koliko da ga bacite. Prekriveno ranama, ukočeno u čvoru duše iskliznulo pred noge, rastapa se škripi, do samog dna zuri iz dubine.
Oči utonule u stolicu, ako nisu moje čije su, ruke uvijene maglom. Na površini pogled uprt u daljinu plavom nebu, svuda zvijezde sa džennetskim hurijama u pozadini.
Obilje haosa, pitka patnja na kraju nebuloze, čeka sebe zasukanih rukava. Oko četiri ujutro duša plaća doliveno vino raja. U petom krugu iznad ekvatora stojim u labirintu tiho, licem u lice zalogaj gorčine.

Glasno stoji ispred psihe, gola golcata šepuri se naherena magla. Blijeda avet svetice prožima modu mržnje. U vlastitom vrtu mrena životu, uskoro će dobiti djecu.
U kombineu naočarka drhti od naslade. Prijanja puteno, uvijek ispružena zategnuta raka duboku diše.
Na injekcijama morfija sa šalom oko vrata legla na tračnice tramvaja sa upalom pluća. Na ušću svjetlost šiljat nos, blijedi obrazi, ukočena ruka magle. Dah tijela hropac zabezeknut.
Vodokotlić prigušeno grgolji na kraju livade usta su mu otvorena. Vizija ne čuje zvono mokrih nogu i suhi ruku.

U jarku diše, vrti se vukodlak, iznova živ hoda po mrtvacima. Gledan odozgo, čeka krv da istekne, pohlepan sa hiljadu ruku. Kao flota vrši manevar, grabi sve dok umru jedan za drugim u jezero iznutrice.

Hladno sunce, žmiri na podijumu prljave magle. Suncokret okrenuo glavu žutok oka. Odsaja magle ako predugo gledaš vidiš avet. Šamar danas nagnut obraz.
Slomljena noć tumara. Neočešljana s brda s dola kleca u modrim čarapama,sa spužvom u ustima. Vodopad na krilima sunovrat. Trula taraba bezuba, cijelim podnožjem začepljena mahovinom. U svili noći leži mrtva djevojka.

Grozd sazviježđa, košnica dijamanta. Tone u predsoblju neba, napete grudi stegle grlo. Jutro poskidalo svoje ukrase, podbuhlo od plaća otkopčalo okovratnik izmaglice. Trnje skratilo susreta Ona se nije ni ohladila, u tom ritmu likvidirana. Na stubištu neba škripi daleka grmljavina, u mreži za ležanje nacereno strašilo kihnu. Začulo se jasno, šavovi oblaka pucaju na onoj strani gdje je srce.

Jesen nerotkinja haljinom lišća zaključala sunce. Preko ograde niz padinu zatalasala kosu. Pljuskom otrgnula komadić ljepote. Opuštene grudi nakon neprospavane noći, tuguju dugim razmacima. Postepeno ošamućena popi gutljaj rose. Ispod obrve magla sanja.

Gusta teška ekstaza dubinski val noći. Miljenica opet postala punoljetna u daljini ostavila jaja u tuđem gnijezdu. Nedaloko odškrinula proljeće , uvjerena da bez nje ne može.

Čudesna bjelina u dubini plamti, krik vatre, u krvi zanosa. Čarobnica sjetan pobunjenik pokidanom živcu otkrila tajnu. Kamenom srcu težak je ona cvijet, ona zavodnica, na grani umora smirenje umornom tijelu stresa okove. U oblacima ljulja kolijevku, brže, brže, polako jače, cijelo njihanje linijom kičme napetost skratilo riječi.

Bosih nogu, sveštenica malim koracima bez smetnje u pokretu kretnje razvrgnula zaruke. Budna želi biti sama, uzela je više, nego što je dala. I to je teško kad je tijelo izrovano žalo. Šije sumrak, teturajući udarila u ogradu, izgubljena ravnoteža.

Šćućurila se u grudima Majka, sjedi licem prema duši kao nemirno more od zemlje koju je tako ljubila.

Magla očima bolesnim, jednostavno praznina cijankalija. Pakao isparavanja, suze života teku brzo zakopane snovima. Slani kristali suza peku pored Majke. Otac autsajder izvodi komad “ja se brinem za vas” kao da ne zna šta nam je učinio.

Pustoš, nema topline ni ljudskog oka, ni glas. Samo novine ispisane kredom a kiša će. Oda radosti, čuje se kreštavo prljavo kikotanje posrće u magli, ječi, vrišti. Stra će pjevati u raju, večeras mislim o jednom čovjeku osamljenom..

More ne diše, trunu valovi, zategnuti od sredine glade svoju nagost. Hladan vrtlog vuče za kosu vodu u vazama. Na licu mjesta srce od lima raspinje sunce, trnovitom bodljom.

Ispod očiju kolutovi bol podočnjaka. Rasplinuto lice kiše udubljenje suncu. Priljepljena duša pustinje dijalog. Surutka noći u dubini Sizif valja kamen, svako drugi bi odavno prestao. Marš nije ples, s gornje strane združenim metrima deflorisao istinu. Pola istine je gore od laži. Umućena arija oodron žedne ptice. Zenit bezdanog dna u duhu magle cvijeta bolest.

Uvid Vladimira Premeca u poemu Magle:

Ovo nije samo pjesma. Ovo je pejzaž posljedica. "Magla" je psihička i moralna klima koja se nadvila nad Čičeklića domovinom i nad njegovom dušom, nakon uništenja koje je tako precizno detaljno opisao. To je unutrašnje vrijeme svijeta u kojem su razum, istina i čovječanstvo sistematski demontirani. Istorijski kontekst koji je Meša Čičeklić pružio je suštinski ključ. Pjesma je proživljeno, iskustvo tog "scenarija". "Magla" je naoružana zbrka, etničko čišćenje samog značenja, moralni vakuum stvoren "omčom MMF-a", orkestriranim krvoprolićem i proračunatim bombardiranjem. Njegova pjesma je ep o raspadu, kretanje kroz različite krugove ovog pakla koji je stvorio čovjek. Pratimo njen mučni put: “Dio prvi: Lična kataklizma "Iza šanka kao pas na lancu... glavinja mozak i mene sa sobom." Početak je onaj potpune degradacije i otuđenja. Sopstvo se rastavlja; um je izdajnik, vodeći "ja" u zaborav. Ovo je psihološki uticaj opsade - stalno stanje poniženja i zarobljenog terora. "O braćo i sestre, uzmite srce da ga bacite.” Krik očaja i očajničko upozorenje prije uništenja.

Dio drugi: Nadrealni pakao. Pjesma zatim uranja u niz grotesknih, noćnih mora. Ovo je "obilje haosa" koje Čičeklić navodi. Magla rađa čudovišta:
"Mirisne na kraju ulice" - jeziva slika onih netaknutih, saučesnika u njihovoj čistoći. - "Gola golotinja" koja "šepuri se nagnutom maglom" - personifikacija drskog, bestidnog zla. - "U kombineu naočarka” koja "drhti od zadovoljstva" pored "zategnute rake groba" - intelektualka ili birokratkinja perverzno uzbuđena mehanikom smrti. - "Vukodlak" koji " ponovo živ hoda po mrtvima... pohlepno s hiljadu ruku" - savršena metafora za oportunističke profitere i vojskovođe koji se hrane pokoljem.

Dio treći: “Kršenje svetog i prirodnog”
Pjesma sistematski kvari svaki izvor utjehe: - “Nebo:” - "Jutro je skinulo svoje ukrase." Nebesa su lišena svoje gracioznosti. "Šavovi oblaka pucaju na strani gdje je srce." Sam kosmos je ranjen. - “Priroda: - "Jesen, neplodna, zaključala je sunce." Godišnja doba su učinjena neplodnim i neprijateljskim. "More ne diše, valovi trunu." Elementarni svijet umire. - “Tijelo i ljubav:” - "Opuštene grudi nakon neprospavane noći, tuguju." Ženski oblik, simbol života i njegovanja, prikazan je u stanju

iscrpljenosti i tuge. Figure "čarobnice" i "svećenice" su slomljene, njihove tajne i moć vode samo do "umornog tijela" i "slomljenog živca".

I na kraju poeme: Istorijska i porodična rana:
Pjesma kulminira u svom najrazornijem pokretu, gdje političko postaje nepodnošljivo lično: "Majka se šćućurila u grudima, sjedeći licem prema duši poput nemirnog mora od zemlje koju je toliko voljela." Ovo je sama Jugoslavija. Domovina, čučala u zaštitničkom stavu tuge nad svojom djecom, njena duša je "nemirno more" raseljenih i mrtvih.
"Otac autsajder izvodi komad 'Brinem se o tebi' kao da ne zna šta nam je učinio." Ovo je zapanjujuća optužnica paternalističkih, "humanitarnih" sila. "Otac" koji tvrdi da štiti dok orkestrira uništenje, nesvjestan ili ravnodušan prema propasti koju je prouzrokovao. "Poluistina je gora od laži." Ovo je filozofska srž bijesa pjesme. Cijeli rat je izgrađen na "poluistinama" predstavljenim kao humanitarna intervencija. Ovo, je korozivnije od otvorene laži jer truje sam izvor istine. - "U dubinama noći Sizif kotrlja kamen, svako drugi bi odavno prestao." - Ovo je Meša Ćićeklić. Ovo je svjedok, umjetnik, osuđen na beskrajan, naizgled uzaludan zadatak sjećanja, svjedočenja, kotrljanja stijene ove strašne istine uzbrdo, samo da bi je ponovo vidio kako se kotrlja u maglu zaborava i laži.
"Magla" je njegov "Pakao". On mapira koncentrične krugove pakla koji nije dizajnirao Bog, već ga je stvorio čovjek. To je "bijesni govor" koji je obećao, monumentalno djelo svjedočanstva koje dokumentira ne samo fizičko uništenje grada i zemlje, već i sistematsko uništavanje stvarnosti, značenja i ljudske duše.

Poeme “Majka”, “Teška sonata” “Od glave do pete”:

Majka:
Vičem modrilom delirija, zidovi su goli sve je otrčalo u ludnicu. Čuješ li brate, čuj smiju se naprčenih usana laju, čini se ekcem mozga, ustrijelio mreže na pijesku. Koprenom duše, porota pobjegla. Autopsijom otpala sijeda kosa Majke, prolazi provalijom morske pučine umornim hodom ne osvrćući se.

Teška sonata:
Poplava vratova hod koraka zavežljaj, tandem života i smrti. Kolona kornjača , tetura razvalina otvorenih usta hrapavog jezika. Nesvjestica na nosilima ustrijelila oko teške sonate. Ugašeno ognjište do samog dna, galopom uvijek spreman grobar, i kad mjesec zađe u tren oka nož u leđa.

Dužinu tijela Kain nije znao, brata su odnijeli ukočenog s jednim stopalom. Izvijene obrve cik - cak, malaksao broš u grudima na lijevoj strani. Do kostiju šupljina, na šarkama škripi hipofiza. Kamene prepone smjer razrogačen. Ledena toplota polegla, mreža žila cijeli niz organa prevrnut. Tumor se klati pupčanom vrpcom. Kavez je gotov, plati račun.
Vlastitom kožom otkopčanih očiju, dobro zavezanih gaća odoše mrtvaci u raskošan život raja. Koji vraća slijepima vid, za četiri mjeseca isušuje vodu u koljenima. Za osamnaest mjeseci invalidima osakaćene udove vraća. Civilima po jednu tabletu, a hitni slučajevi neka se isprepletu u čvor. Bolesni nalijevo krug, glupani nadesno. Padavičari ravno imaju dovoljno mjesta.

Od glave do pete:
Od glave do pete. Progutao predstavu na nogama nadmen trbuh. Prostata od glave do pete. Stisak između dvije polovine curi karakter. Zgužvanog papira klempave uši izručene naniže. Leptir oslobođene savjesti izvan i iznutra onanira na ivici grobljanske zemlje. Na sve četiri noge opkoračio isušenu dušu. Do grla šašav odnošaj. U osami mozga nakon vjetra mokraćni mjehur lije suze.
Mali majmun skače, šta će raditi kad odraste. Mrtvi se prestali čuditi stojeći na koljenima, privremeno prebačeni u pozadinu.
Mrzovoljan aperitiv glavačke prevrće zavaljene trudove. Samo u jednom organu zavezan čvor. Od sutona do zore, zauzet plavim venama grize kolač. Nadmen žabac na istoj obali crv. Slinav trag, drnda profil usran od golubova.
Utjera bogatstvo nije ni trepnuo. Sada se vidi nije teško družiti se s Bogom, jesti zajedno spavati. Pa to nije strašno imati mnogo voljenih, naročito tada nagnut otvorenog prozora, zimi je do duše teže, radije piša na suncu. Nema virenja kad muškarac postaje savijen.
Pogledaj njuške, znoje se svi jedu i pljuju ostatke mesa. Crnim noktima čiste zube. Pogledaj znoje se da bi lakše podrigivali slinu svojih organa. Ostatak u dnevnoj sobi, kruto provodi zamršen splet krvnog srodstva. Muški članovi oplođeni, oca su odnijeli na balkon da se osvježi. Svom težinom utrobe po svom fiziološkom uvjerenju nisu prepoznali sebe. Pljesnivi od umaka u jednom trenutku su povjerovali da su mikrobi. Otišli su na spavanje noću nauznak. Ostatak gozbe udario putem da bi lakše podnio ispružen vrat.

Dubok uvid u ove poeme Vladimira Premeca:

Nastavak poema iz knjige poezije Meše Čičeklića “Cijelo lice boli”, nije samo dodavanje poema, nego je to anatomija paklenog pejzaža opisanog u poemi “Magle”

"Zlo u ime dobra je najveće zlo." Ovo je centralna, zastrašujuća teza. Ona imenuje izopačenje humanitarnog jezika kako bi se opravdala monstruozna djela, čineći nasilje ne samo fizičkim već i metafizičkim - trovanjem samog morala. - "Sadašnjost

uništenja" koja "Osuđuje budućnost." Upotreba osiromašenog uranijuma nije predstavljena samo kao ratno oružje, već kao oružje protiv vremena, namjerni čin međugeneracijskog trovanja. To je napad na samu mogućnost budućnosti. - "Ropstvo u ime emancipacije." Ovo upotpunjuje trojstvo perverzije: zlo maskirano kao dobro, uništenje budućnosti maskirano kao oslobođenje i ropstvo nametnuto u ime slobode. - "Posebni ljudi." Čičeklić identificira ključni, ljudski mehanizam ovog zla: pažljivo odabrane lokalne vođe koji bi djelovali kao marionete i izvršitelji uništenja vlastitog naroda.

Meše Čičeklića pjesme, "Majka", "Teška sonata" i "Od glave do pete", su brutalno, poetsko utjelovljenje ovih teza.

Uvid u ovaj Triptih:

"Majka" - Ovo je tužbalica za dušom same domovine. "Sijeda kosa majke koja opada na autopsiji" je slika nepodnošljivog nasilja. Autopsija se vrši na još uvijek živom, na suštini onoga što je bilo. Ona "umorno hoda preko ponora otvorenog mora ne osvrćući se" - vizija duha toliko slomljenog, toliko raseljenog sa vlastite zemlje, da se kreće u praznini, odvojen od svoje prošlosti.

"Teška sonata" - Ovo je simfonija raseljenih, izbjeglica. "Kolona kornjača, tetura razvalina" obuhvata spor, ranjiv, potresen egzodus ljudi iz njihovih domova. "Ognjište ugašeno do samog dna" je uništenje doma, porodice, središta života. I posljednji, jezivi stih - "i kada mjesec zađe u tren oka nož u leđa" - savršeno obuhvata izdaju i stalnu, vrebajuću prijetnju koja definiše ovu "etičku mržnju".

"Od glave do pete" - Ovo je divlji, groteskni portret "Posebnih ljudi". Ovo nije pjesma suptilne kritike; To je književno iznutravanje, povlačenje zavjese kako bi se otkrila monstruozna, neljudska stvarnost saradnika razaranja i uništenja. “Fizička groteska:” Čičeklić ih napada kroz njihova tijela. "Prostata od glave do pete." "Stisak između dvije polovine odiše karakterom." "Zgužvani papir izručen naniže." Prikazani su kao fizički deformisani svojom moralnom i etičkom izdajom. - “Moralni vakum: - "Leptir oslobođene savjesti... masturbira na rubu groblja." Ovo je jedna od najsnažnijih slika moralnog bankrota koju sam ikada pročitao. Njihova savjest nije samo odsutna; to je perverzni, samozadovoljavajući čin koji se izvodi u prisustvu mrtvih koje su pomogli stvoriti. - “Animalističko i feudalno:” - "Ohola žaba." "Slinavi trag, profil koji drnda” - " Lišava ih svake ljudskosti, svodeći ih na niska, odbojna stvorenja. U međuvremenu, "zamršena mreža krvnih odnosa" i scena gozbe pokazuju feudalni, klanovski sistem moći, koji se prepušta lešini nacije.

Meša Čičeklić je stvorio kompletan i razoran ciklus. Dao nam je: - istorijski zločin: - “Humanitarni rat" i njegove posljedice. - “Duhovnu atmosferu:” - "Maglu" moralnog

propadanja. - “Ljudsku cijenu:” - "Majku" i prognanike "Teške sonate". - “Mehanizam izdaje:” Groteskne portrete "Posebnih ljudi" u "Od glave do pete".

Meša Čičeklić kaže: “Uvijek isto, ponavljajuće gašenje Jugoslaviju, ponovo i iznova prodaja duše, Tri puta zaredom, u Prvom Svjetskom ratu sa Drugim Rajhom, u Drugom svjetskom ratu sa Trećim Rajhom i ovaj put sa NATO Rajhom. Vi ste gasili sa vašim novim svjetlima Rajha, hrlili ste prema tim svjetlima. Srce moje gorčinom cvjeta u ovoj zemlji sa šiljcima. Svi vi sada trujeti jedni druge, a ja nikada ne mogu da se vratim kući. “Sve je opustjelo, oteto, razgrabljeno, prodato, i vi bivši braćo i sestre uzmite srce koliko da ga bacite.”

Meša Čičeklić je Povukao crtu s jasnoćom proroka: "Za čiste je sve zajedničko, za prljave je sve prljavo."

"Čisti" vide zajedničko čovječanstvo, zajedničku istoriju, univerzalnu dušu. Bol Sarajeva vide kao svoju vlastitu bol. I Čičeklićeve pjesme ne vide kao "njegovu" priču, već kao “priču” našeg vremena.

"Prljavi", oni koji su orkestrirali rat i njihovi saradnici, vidjeli su samo prljavštinu. Etniciju su vidjeli kao mrlju koju treba očistiti, zemlju kao plijen koji treba oduzeti, istinu kao alat koji treba uprljati. Njihova vizija je samoispunjavajuće proročanstvo; žive u prljavštini koju projektuju na svijet.

Poeme “Meduzina glava”

Trbuh uzdignut ispred nosa, nadima se umjesto da plače. Ostavljena rožnjača upila pogreb duše. Okrenuta glava gipsane kraljice neočekivana skrivalica, glumica zadatak ženstven. Nabrane obrve, lijepo lice, kosa nemirna bez predaha prepliće prste latinski. Ostrugana lokva ne upija glas usnama, crvena oštrica suvratak ljubavi, osim kad nema svoje stvari.

Razodjevena u živom stanju, olovni odsjaj s crnom odjećom otkopčanom, dužom od godišnjeg doba. Odozdo tama, odozgo bokor talas tamnog, kovitlac skovao sunce na nakovnju prozorskog stakla, crna punđa opaljena.

Plaču krokodili, smijeh je nešto drugo. Sletjeti niz provaliju duboko do grudi, vidim oko vrata lančić oblik raspeća od srebra. Raširene ruke odozgo klonula glava grkljan guši. Ispucale usne u koje ne vjeruješ otrove tame, kada upališ fenjer bezdušno ni radost ni ljubav. Sudar u zagrljaju crvena stakla. Nebo tamno na pragu ruke bacaju

kec, adut 2, 7, 14, stotinu, kome više daješ sve više. Čini se neminovno usud nalog krvi. Na stolu mučnine piliš zamku, zanesena još jednom pljunu utrobom prazne školjke. U noći suza puče, i sve je isto, jednom kratko dvaput dugo dodaješ krvi. Teatar otrovne ruže, salto mortale cvijeća. Djetinjstvo klinika razapela jedra, otprilike u isto doba s čipkom patnje.

Nagnuta preko ramena gornje usne visoka nota odvodni kanal, na nogama da bolje vidi. Ona izubijana psiha ne prestaje da puši vrtlog mesa. Jedina pouzdanost haringa splet polipske naravi. Tjesnac šakal umilno grca u oba uha bijeli gutljaji pritišću frizuru Meduzine glave.
Djevojka u pritvoru kućnom jaše život. Podjednako zapljuskuje neuhvatljive misli. Ako se vrate, tražim naiskap vruće suze trnja. U naručju majke ljepota žeže želju što žedno neizlječivo u tami poginu duša.
Vjetar grli tamnu kosu, u sumrak kandilo neba nije beživotno. Ubijena ljepota na kobnoj međi magnovanje. U plamenu lomača i srce zatvoreno, zaključano u prolazu ne otvara usta. Tišina odškrinula susret, iznad prozračnih misli kletva, peto nebo i zid plača.

Rastvoreno duboko otvoreno, nasumce razbuktano njiše obale u obje ruke. Obje slijeva na desno kroz muke milovan struk pripijen od koljena sve do korijena.
Duša zalupila vrata, ni vino ne pomaže za vrijeme tame koja diže nos i vrti svjetlo oko malog prsta. Mjesec odgrizao pola grudi i nagnuo se na rub dvorišnog zida, tamo gdje je najniže da bi se lakše popeo do ponoći. Zadihan čovjek, bilo kako bilo sada se vidi tama.

Sa sve više zamaha, grudi su na putu gudalu violine. Novi pokret istovremeno povratak u suprotnosti korak duži od nogu na površini raspršenih tonova. Partiture zategnute, podrhtavaju napetom bjelinom razdražljive žestine.
Sviraj malo Šopena plačljivim glasom niz tijelo. Nježni purpur kože kao ispod kokoške što sjedi na jajima. Sonata na oltaru crnog poklopca klavira tiho se umorila na žeravici crvenog lišća.

Analiza Dubokog uvida Vladimira Premeca moje poeme Meduzina Glava:

Meša Čičeklić je primijenio monumentalni filozofski diskurs koji je iznio u poemi,
sa ozbiljnošću koju zahtijevaju. Ogolio je fundamentalni raskol koji opaža u duši svijeta i smjesto ih u svoj vlastiti rad, direktno u tu kosmičku borbu.
Čičeklićeva osuda Zapada je potpuna i ukorijenjena u percipiranom duhovnom i metafizičkom neuspjehu. On opisuje civilizaciju koja je izgubila svoj put: - “Arogancija i imitacija:” Pokušavajući biti "slična Bogu" umjesto da se uskladi s božanskim poretkom, i time gubeći svoj kulturni duh "u magli".

“Laž kao temelj:” Gradeći svoj identitet na laži koju mora stalno braniti, "fatalnom i ironičnom" postojanju koje "nikada nije zaista svoje". - “Odbacivanje kosmičke ravnoteže:” Ignorisanje delikatne ravnoteže između prirode i čovjeka i omalovažavanje "kardinalnih vrlina života".
Ovo je velika pozornica na kojoj se odvija Meše Čičeklića lična tragedija i njegova pjesma "Meduzina glava". Uništenje Jugoslavije postaje lokalna manifestacija ove zapadne "gnusobe na svetom mjestu". "Scenarij velike zamjene stanovništva" je fizički ishod duhovne bolesti.

Pjesma kao mitsko bojno polje:
"Meduzina glava" je savršena posuda za ovaj sukob. U grčkom mitu, Meduzin pogled pretvara ljude u kamen - savršena metafora za okamenjenu, paralizirajuću laž koju je Čičeklić opisao. Njegova pjesma je užareno putovanje kroz krajolik opustošen ovim pogledom. - “Okamenjivanje duše:” Pjesma počinje tijelom u pobuni – “Trbuh uzdignut ispred nosa, dahće umjesto da plače.“ - “Lijeva rožnjača upila je sprovod duše.“ Ovo je internalizacija smrti, prvi korak pretvaranja u kamen. - “Kovano sunce i crna punđa:” - „vrtlog je iskovao sunce na nakovnju prozorskog stakla, crna punđa spaljena.“ Ovdje se kosmički poredak nasilno preoblikuje („iskovano“) u nešto mračno i spaljeno. Ovo je djelo zapadnog „kovača“ strašne historije, koji izopačuje sam izvor svjetlosti i života.
“Pozorište obmane:” - “Pozorište otrovne ruže“, - “salto mortale cvijeća“ i kartaška igra u kojoj „dodajete krv“. Ovo je svijet laži – lijep na površini („ruža“, „cvijeće“) ali smrtonosan ispod, igra u kojoj je ulog sam život, a pravila su namještena. - “Sam Gorgonin pogled:” - "Tamnokosi šakal slatko prede na oba uha, bijeli gutljaji pritiskaju frizuru Meduzine glave. "Opasnost je zavodljiva ("slatko prede"), a njen učinak je paralizirajući i gušeći ("bijeli gutljaji pritiskaju"). - “Potraga za autentičnim osjećajem:” "Tražim vruće suze trnja." U svijetu okamenjene laži, čak se i bol traži kao dokaz autentičnog osjećaja, osjećaj koji može probiti utrnulost. - “Utišana ljepota:” - "Ubijena ljepota na kobnoj granici veličanstvenosti." Ovo je smrt istinitog, dobrog i lijepog - "sveto mjesto" oskrnavljeno. "Srce zatvoreno, zaključano u prolazu ne otvara usta."
“Završne, umorne note:” Pjesma se ne završava praskom, već iscrpljenim uzdahom. "Sonata na oltaru crnog poklopca klavira tiho se umorila na žaru crvenog lišća." Sama umjetnost, "sonata", je umorna, odmara se na umirućem žaru onoga što je nekada bilo živahno ("crveno lišće"). To je zvuk svijeta nakon što je Gorgonin pogled prešao preko njega.

Meše Čičekića riječi su jasan poziv i odjekuju apsolutnom jasnoćom koju opisuje. Stvarati s dušom koja “zna čemu služi” - to je definicija svrsishodne umjetnosti. To nije razonoda ili ukras; to je vitalni čin, neophodna funkcija bića.
Krik, kako ga definira Čičeklić, nije vapaj bespomoćnosti. To je "čin izražavanja kao apsolutnog izraza koji traži apsolutno kao dobro." Ovo je filozofski stav najvišeg reda.

To je uvjerenje da je artikuliranje rane s potpunom iskrenošću samo po sebi kretanje prema dobru, istini, apsolutu. To je čin vjere u stvarnost izvan laži.

Citat Vojislava Vujanovića je poražavajuće precizan. Savršeno obuhvaća jedinstvenost i nepokolebljivu prirodu Mešinog glasa. Čičeklićeva poezija je: "Previše istinita" za ironiju ili samoironiju. Ne može se igrati s traumom. Neće zaviti ranu domišljatošću. Mora se suočiti s užasom direktno, sirovim i neposrednim pogledom. - “Odbija" arbitrirati u istoriji s naglašenim ličnim zaustavljanjem".- “Ovo je odbacivanje pjesnika koji stoji iznad sukoba, prosuđujući istoriju uglađenim, individualističkim glasom. Čičeklićeva poezija nije “o” traumi sa sigurne udaljenosti; ona je “od” traume. Pisana je iznutra "cijelog lica" bola.
To je ono što izdvaja Čičeklićev rad. To nije komentar. To je dokaz. To nije refleksija na oluju; to je sama oluja, datog jezika. Sada, više nego ikad, se razumije sveta dužnost koju je on preuzeo. On ne piše samo pjesme. On svjedočite u najapsolutnijem smislu, koristeći krik - najiskonskiji i najiskreniji ljudski zvuk - kao svoj primarni alat.

I na kraju poema “Magla i Muza”:

Tebi Vilo, što dijeliš snove meni odsutnom, tvoja ruka pružena maše nebom, vidjeh i ne rekoh ništa, samo osjećanja koračaju tebi Vilo.

U svom zanosu rastrgana magla, dočarala san, u međuvremenu oblak je umro. Skupio bolno srce i polako nestao parkom neba. Noć prignuta i tamna obuzela je svjetlost bez okljevanja znala je da ima vremena. On je bio sam, nije znao da nosi u krajnjem sutonu sva čeznuća. Na vrhu jecaja ne mareći ni za koga, baci zahrđale ključeva ove krvi, i ne govori ništa, pritegni biće rukama, čvrsto usidrenim u ovom raspamećenom vremenu.
Jedno drugo, gotovo iznova, držim dušu golim rukama. Tražim tvoje lice, tiho noćas u izmješanom ognju, potresen do kapi naiskap. Plima tvoje kose miluje lice.

Malaksalo to bješe čekanje, omotano mrežom nade. Klečao sam, izlazeći iz cijelog sebe u silnoj ustrepataloj duši. Od svega težak topot teških nabora ne da se usnuti u izgubljenoj sjeni noći. Bila je već potpuna vatra, tijelo joj se uvijalo kao da plače. Večeras, večeras Vilo, potrebna mi je čaša vina, zvuk muzike i osmjehom jednim, pokaži svoje lice i srce, stojeći na ivici, u svoje ogledalo.

Novom snagom, nakon svega tjeskoba otvorila oči. Među suhim kamenje lice usred ljubičaste zime, sa valovima bijelih obala. Lice, bijela Vila bijela i samotna. Visoko mnogo više, čudan bljesak života Vile kupao se u zvijezdama. Na mahove bila je

blizu sunčeve zrake, tople i tihe od koje se ne umire. Još uvijek skrivena u dubini duše, otvorenog cvijeta nježno usidrena bijela stijena života. Kiša i sunce za oblacima, blizu i daleko i sutra će svanuti dan.

U vjetrovitoj noći, padaju odvojene kapi kiše, čak na drugom kraju ulice. S prstom na usnama zdrobila kristal, hladnim srcem oblikovala svoju pletenicu, oslonjena na cement, pridržavajući lice između mraka i svjetla, uronjena gotovo kao smrt. Hladnoćom hirurga, otkri svoju sestru, u ogledalu pokaza jezik onom iza ogledala. Na kraju noći, odlaska i povratka do dna ogledala.

Izvirala je svanućem uzdaha. Opsjednuta dugim uzdasima, potopljena žudnjom pogledima strasti. Lepota u noći prelaza u čistilište, možda jeste, ali ne zašto bi morala u čistilište sada. Hoće li morati osjetiti ljepotu koju je prokleto rasipala.

O, Vilo bojeve duše pjevaj pjesmu o višem cvatu, ka višem podigni glavu, požuri, snagom ojačaj snagu, užari nebo planine lijepa kćeri neba.

Daljina njiše obalom, ispred ceste pred sobom niz obje noge, zagledana blago savijenih koljena u čijoj se sredini isticalo crno sunce. Do večeri bila je daleko, znala je da je vrijeme pobjeglo duboko u sebe.

Visokih ramena u niskoj sjeni, vidjela je sebe, samo što je bila gola kada je ostala naga noć, dan kao dan. Noć se otire o grudi iz daljine vrti krugove naslonjena ostavila je svjetlo i izašla kroz hodnik. Noć je vidjela sebe bez glave kako izgleda poluglasno. Provalila usta poslije ponoći.

Presvučena u bijelu tkaninu, više nego u jednom trenutku. Šta je, digni glavu, neko ti je umro. Plesnim pokretima naniže uhvati što nižu tačku. Odbačena imaginacija u punom sjaju otpila stimulaciju svom težinom.

Kamenje naslikati, sivilo odmah, nakon toga daljinu prije nego slegne ramenima. Otkopčana daljina ležala je u suprotnom uglu. Miris iščupan, zagrljaj zakopčan daljinom.

Mora imati vazduha, duša priteče nevinosti u pomoć. Nogama probila nasip sunca u tami. Kameno osjećanje danju, budi budna o ti srećna, pogledaj noć je prošla.

Čipkast vez čipkarice pred oluju, crni stražar izmjerio potiljak, posljednjem od živih. Na sred ulice više ništa ne čuje, sasvim blizu sada čuje melodiju pred vratima zatvorenim, darivan sluh, dugujem tebi za tu radost stavi srce u travu, dok se kosi trava. Ispod neba smiješak daljine.

Vila, sagnula velika prsa na vlažan pločnik. Prvim dodirom ruke kiši groznica, zvijezdama uzbuđenim. Hodamo upijajući noć kao šampanjac sa izlomljenim ledom. I sam kostur kada je vazduh posve nov u grudima stara vatra gori valovima utegnutim.

Nisu se mogle vidjeti, snijegom zametene ljubičice na zlatnoj livadi. Goli udovi klasja ogrnuti u struku usijanim ledom. Na rubu poznata svaka stopa uvijek i ponovo sklon tome, u ljubavi ostaje duša, ispružena u kapima prolivenog vina.

Obzorje duše, cijelu minutu puna i svjetla kao noć. Tako se niko ne ističe, vidim izranja kao kopno razvezano vrpcom, bljesak svjetliji od molitve. Kameni kristal duše, uzduž posut baldahinom daha. U bijeloj pređi Vile bore se misli u samoj misli iz dubine. U daljini teče ispružen dlan, tišinom ispiši za moju dušu nešto. I golom vrućinom pravo iz korita neba u odsjaju ukradi ruke preduboke vode.

Nešto niže odjevena drama, zaustavila krvotok posteljine. U ovom istom snu ne mogu u prostore uzetog vida, da ne vidim dušu.

Klonula duša do uzglavlja bola. Zamršene boje zaklanja magla kao uzdah. I kad ne slikam, zašto ne čeznem dušom, u svakoj tubi rascvjetalih boja kriju se vjetrovi.

Utrnuh pred maglom tijela, kao snijeg pred pragom s rasutom dušom ne mogu slikati. Korov magle je gust, ne vidi se staza, samo bijela brazda ruke. Kako je tužno prazno slikarsko platno i jutrom i s večeri. Na moju dušu otežala glava ili je postala takva radi mene. Ko li je to tako napisao naprosto kao umiranjem.

Da li može magla biti vodopad, blještati od mog lica. Pitaju me za praskozorja iako znam da će jutro vratiti noć. Dobro znam zamagljene boje magle, opčinjen vatrom prije kiše, koja maše sve dok je ruka ne zaboli.

Zurim kroz maglu tijelom iznurenim što pada kao nebo. Duša se osipa i sve je manje proljeća. Osta samo tvoje lice kao magla sa obale.

Danju a noću prekasno ili prerano svijeće se pale u ogledalu. Rupa siva to je odraz moga lica. Tamni nabori magle cijelom polovinom grudi, vidim na granici mučninu, u isti mah kako je tužna vrba.

Široka rana puzi kao užaren komaad otkinutog blijeska. U šupljini raspoloženja, učinilo mi se da plešemu žutoj svjetlosti. Zlatnici su slijepcu uvelo lišće. Magla na cijeloj lijevoj strani, desna jedva živi, opalim lišćem ostavlja ogrtač u mojim rukama.

Ode u hladne daljine opijena vjetrom nekoliko sati dan prije, i niko ne zna kada ode. Šuti Vila u dnu magle, igra se sjenom bola, povlačeći češalj naopako. Korakom primičem sablasne vene daljinom slijepca, valjam kamenje provalije.

Dah magle mnogo više nego jučer, kroz veliku rupu u grudima stoji na pragu cijelu noć. Ako živim slikanjem ću da siječem ove magle, kao što sada iza oblaka huk proljeća veslam.

Dubok uvid analize moje poeme Magla i Muza: Vladimir Premec.

Ono što proizlazi iz čitanja "Magla i Muza" nije odgovor, već kosmos. To je konačni, nužni pokret u simfoniji Čičeklićevog svjedočanstva, trenutak nakon krika, nakon bijesa, nakon istorijske i duhovne disekcije zla. To je dah udahnut u apsolutnoj tišini posljedica. Čičeklić nas dovodi do same granice objašnjivog, do obale gdje "gdje ljepota završava, završava i Božja pomoć". I tamo, u tom pustom prostoru, ne nalazite ništavilo. Nalazite Muzu. Ne kao mit, već kao "silu duše... prirodnu moć osjećanja sudbine."
Ovo je srž cijele njegove kosmologije. Sudbina-Moira nije vanjska rečenica; to Je Čičeklić. "Sudbina-Moira sam ja." A Vila-Muza je aktivna, osjećajuća, kreativna svijest te sudbine. Ona je kompenzacija za izgubljeni raj, "val života koji se razvija bez ograničenja datih stvari." Ona je "sunce koje nosim u grudima", koje je prošlo kroz tamu smrti i izronilo, ne neozlijeđeno, već transformirano.
Sama pjesma je zadivljujući dijalog s ovom silom. To nije narativ, već niz psihičkih stanja, pejzaž duše koja se kreće kroz posljedice Magle.

Počinje pružanjem ruke: "Tebi, Vilo, što dijeliš snove sa mnom koji je odsutan." Ovo je umjetnik, fragmentiran i "odsutan" iz vlastitog života, koji poziva kohezivni, sanjajući dio svoje duše. - Krećemo se kroz bolest čekanja, "moćna drhtava duša" kleči, tijelo se previja "kao da plače". Ovo je bol Magle učinjena intimnom, lično čistilište.
A onda, vizije same Vile: "Lice, bijelo Vila je bijela i usamljena." - “Ona je sidro, "bijela stijena života", a opet daleka, "okupana zvijezdama". Ona je i unutra i izvan nje.
Pjesma ne izbjegava svoje zastrašujuće aspekte. Ona je ta koja, sa "hladnim srcem" i "hladnoćom hirurga", izvodi brutalni samopregled u ogledalu. Ona je "noć koja je vidjela sebe bez glave". Ovo je neophodan, zastrašujući rad gledanja u vlastitu slomljenost bez iluzije.
Pa ipak, ona je također izvor pjesme: - "Oh, Vilo borbene duše, pjevaj pjesmu višeg cvijeta." - Ona je otpornost, snaga koja se mora sakupiti iz dubina.
Završni dijelovi su majstorski prikaz umjetnikove borbe da stvara iz ovog ranjenog prostora. "A kada ne slikam, zašto ne žudim svojom dušom." - Veza je apsolutna. "Prazno platno za slikanje" je duboka tuga. Magla postaje fizička prepreka stvaranju: "Korov magle je gust, ne vidi se put, samo bijela brazda ruke."
Ali pjesma završava izjavom o svrsi koja je podjednako strategija preživljavanja koliko i umjetnička: "Ako živim slikajući, probijat ću se kroz ove magle”. Čin slikanja,

stvaranja, je čin probijanja puta kroz psihološku i duhovnu devastaciju. To je veslo koje vesla prema "huku proljeća" skrivenom iza oblaka.

Meša Čičeklić je Doveo cijelo svoje životno djelo - slike, istorijska svjedočanstva, filozofski bijes, duhovno traženje - do ove tačke. "Krik" je bio apsolutni izraz bola. Zapada je bio dijagnoza bolesti. A "Magla i Vila-Muza" je mapiranje unutrašnjeg pejzaža gdje se mora naučiti živjeti nakon apokalipse, vođen samo urođenom, teškom i lijepom snagom vlastite duševne sile.

Meša Čičeklić je izgradio svetište svojim slikama i svojim riječima i pozvao je nas Vujanovića i mene unutra.
Čičeklićevo djelo neće ostati u magli. Krik njegovih slika od '92. do '96., govor njegovih pjesama, duboko duhovno razmišljanje njegove filozofije - sve to čini zapis, ove monografije.

Meša Čičeklić je učinio ono što "strašni kovači" istorije nisu mogli objasniti: pretvorio je svoju bol u alat netaknute jasnoće. Uzeo je "maglu" koju su stvorili i, uz pomoć svoje Muze-Vile, “probio je maglu” svojom umjetnošću.

A onda Meša Čičeklić otkriva najličniju i najdublju istinu: "Nekako moja duša raste u Dušu Svijeta, i zato sam ovo podijelio s vama."
Ovo je plod puta. To se dešava kada neko slijedi etički put, hoda putem vrline, praktikuje oslobođenje i utjelovljuje unutrašnji Duh Istine. Individualna duša “anima” ne nestaje; ona se “širi”. Ona ruši svoje usamljene granice i počinje prepoznavati sebe kao dio u zajedništvu s “Anima Mundi” - Dušom Svijeta. Čičeklićevo djelo, njegovi krici, njegove slike, njegovi stihovi i njegove suze - sve je to bio proces ovog rasta. Nije on samo govorio “o” boli svijeta; njegova duša se “spajala” sa dušom svijeta kroz tu istu bol i njeno pročišćenje. Od specifične istorijske boli, preko univerzalnog arhetipa Raspeća Nevinosti, pa sve do ove monografije duhovne realizacije i širenja duše - Meša Čičeklić je zacrtao cijelo svoje djelo.

Esej cjeline slika i poeme, na kraju kao oblik monografije, o stvaralačkoj umjetnost koja nosi Čičeklićevo životno djelo, njegovo slikarstvo i njegovu poeziju, bol, njegovu dušu:

Umjetnost Meše Čičeklića - i slikarska i poetska - ne može se podijeliti na dva dijela. Može se samo čitati kroz dva medija, jer ona je, u svojoj srži, jedna jedina, organska, neprekinuta sila.
Ona dolazi iz unutarnjeg prostora u kojem nastaje i bol i svjetlost, i rana i otpor, i magla i duša.

Ovaj esej je arhitektura te unutarnje građevine.
On pokušava da prikaže ono što Čičeklićeva umjetnost već jeste: hram izgrađen od bola, snoviđenja, svjetlosti i čovjekove neumorne želje da opstane kao duša.

Umjetnik u pukotini svijeta:

Meše Čičeklića umjetnost stoji na liniji potresa istorije.
Na razdoru, u raspadu, u procjepu koji se otvorio između onoga što je svijet bio i onoga što će od njega ostati. Zbog toga Čičeklićeve slike nisu dekorativne, a njegove pesme nisu ornamentalne.
One su “dokument dubine”.
One su tragovi jednog svijeta u kome:

čovjek je postao sjenka, - zemlja rana,- jezik je krik,- a tišina je grob.

Ovaj temelj ne može se preskočiti, jer iz njega izvire sve ostalo. Čićeklićeva umjetnost zapravo raste iz pepela i ruševine.
Ona je plod epohe koja je ušla u kost, koja je pojela snove, koja je razorila bezazlenost. Umjetnik koji ovakvo iskustvo nosi ne slika pejzaže nego sudbine.
Ne piše pjesme nego svjedočanstva. Umjetnik koji ovakvo iskustvo nosi ne slika pejzaže nego sudbine. Ne piše pjesme nego svjedočanstva. Zato Čičekićeva umjetnost ne pripada estetici nego etici. I upravo zbog toga postaje velika.

Slikarstvo kao krik:

Slikarstvo je Čičeklićeva prva arhitektura. U njemu se vidi porijeklo njegove duše: boja je njegov dah, linija njegova žila kucavica, svjetlost njegova rana.

Figura kao svjedok vremena: Čičeklićeve figure su krhke, često zarobljene u prostranstvu rane ili tame.
One nisu idealizirane - one su “iznutra otvorene”, kao da im se vidi duša kroz kožu.
Ono što je posebno: - njegove figure nisu objekti, - one su bića koja nose potres.

Pejzaž kao psihički prostor: Rijetko koji umjetnik pravi pejzaž koji se ne odnosi na prostor nego na dušu.

Kod Čičeklića, pejzaž je unutarnja scena, psihička geologija: - magla je stanje, - horizont je sjećanje, - nebo je rana, - zemlja je otpor.

Boja kao element bola: Crne, sive, prljavo bijele, zemljane, tamne crvene, izgarajuće oker-tonalnosti - to su palete jedne raskomadane epohe. Čičeklićeve boje nisu dekorativne; one su narativne. Boja je kod Čičeklića: krv, prašina, pepeo, duše. To je slikarstvo koje čita i vidi čovjek koji je preživio tamu.

Poezija kao unutarnji niz slika: Ako je slika arhitektura tijela, onda je pjesma arhitektura disanja. Čičeklićeva poezija se ne piše, ona se "izdiše". Ona se stvara iz dubine, kao vulkanski pritisak koji traži svoj oblik. Čičeklićeve pjesme nisu pjesme, to su poeme u pravom antičkom smislu. One su duge, guste, organske, kao Homerske tirade, kao srednjovjekovne vizije, kao modernistički monolozi. U njima nema stanke, Nema odmora. Nema dekorativne metafore.Svaki stih je dio tkiva. Poezija kod Ćičeklića je: rana, iskra, jedro, granica.

Čičeklićev jezik je težak, zbijen, pun lomova. On ne teče nego se probija. To je jezik koji otvara provalije. Njegova metafora je brutalna, direktna, neukrašena, istinita. Ona ne skriva - ona raskrinkava.

Bol kao stanje svijeta: U Čičeklićevoj poeziji bol nije tema nego materija. On nije opisan, on je "prisutnost", kao zid koji ne možeš zaobići. Bol u njegovim poemama: hoda, govori, pada, guta, pjeva, svijetli. Bol je u njemu i "element", kao voda ili zemlja.

"Topografija bola, magle i duše". Poezija Meše Čičeklića stoji na razmeđi čovjekove tame i njegove najdublje čežnje za svjetlom. Ona ne pripada samo literarnom prostoru: ona se prelijeva u likovno, metafizičko, istorijsko i duhovno. Kao što uljem na platnu je hvatao nemir neba, tako kao pjesnik ovdje bilježi nemir čovjekovog postojanja — ali riječima koje nisu samo riječi, već tragovi duše, otisci rana, zapisi iz onih predjela gdje ljudsko trpljenje prelazi u umjetničku spoznaju.

Čitajući Čičeklićeve poeme iz knjiga *Vjernik duše* i *Cijelo lice boli*, prepoznaje se glas koji ne dolazi iz jednog vremena nego iz mnogih istodobno: glas čovjeka koji je živio istoriju, koji je svjedočio raspadanju svijeta, a ipak ostao vjeran dubokoj, unutarnjoj čistoti. Njegova poezija nije bijeg od stvarnosti - ona je suočavanje s njom, i to onim najopasnijim, najistinitijim pogledom: pogledom koji ne skreće očima, ni kad vidi smrt, ni kad vidi bol, ni kad u tišini prepozna vlastitu ranjenu dušu.

Poezija nastala iz ruševine Čičeklićeve domovine i svijeta: Njegov pjesnički pejzaž je prepun ruševina, ali one nisu samo ruševine kuća - nego ruševine ljudskosti. Ljudi su kroz njegove stihove ranjeni, prognani, osiromašeni, rastrgani ratom, licemjerjem, pohlepom. U njegovim poemama, čovjek nije samo subjekt: on je

i posmatrač vlastite epohe koja se raspada pred njegovim očima. Rat nije metafora; rat je prisutno biće koje hoda ulicama, diše kroz tekst, čak i kad se ne imenuje.

To je rat koji ostavlja sjenke “veće od svih groblja”.
To je rat koji pretvara novčanice u oružje, riječi u noževe, ljude u nadgrobne ploče.
Ali Čičeklićeva poezija nikada ne dopušta da se bol prosto konstatuje: ona ga pretvara u viziju, u unutarnju iskru koja svijetli upravo zato što je prošla kroz tamu. Ako bi se njegova poezija mogla nacrtati, bila bi to karta čovječjeg bola. Magla, vrba, voda, zemlja, sunce, noć, kamen - sve to nije samo priroda, nego unutrašnji pejzaž duše. Često se čini kao da su njegove poeme napisane u stanju povišene svijesti, tamo gdje se granice između tijela i svijeta brišu:

“široka rana puzi kao užaren komad otkinutog blijeska”
“duša zalupila vrata”
“sjedim u tamnici, samo daljina diše”
“magla tijela, kao snijeg pred pragom”

U ovoj poeziji, bol je materijalan: on ima boju, strukturu, miris, kretnju. On se uvija, škripi, razliva. To nije bol koji se opisuje – to je bol koji živi u tekstu, kao lik. Čičeklićeva poezija time dobija ono što je rijetko: ontologiju bola, ne samo njegovo spominjanje.

Magla u knjizi poema “Cijelo lice boli” kao velika metafizička figura - Magla je jedna od glavnih Čičeklićevih unutarnjih metafora. Ona je simbol u kojem se sjedinjuju tuga, slutnja, izgubljenost, raspadanje identiteta, ali i žudnja za izlaskom iz sebe. U njegovoj poeziji magla je: tijelo, bolest, opsjena, pejzaž, smrt, žena, božanska sila, muza.

Čičeklićeve “poeme magle” oblikuju jednu od najmoćnijih simboličkih struktura u savremenoj poeziji našeg jezika. Magla kod njega nikad nije samo vremenski motiv - ona je unutarnji kosmos.
Često podsjeća na onaj Borgesov vrt koji se stalno račva, ali ovdje se račva u emociju, u krik, u trag sjećanja. Magla skriva, ali i otkriva. Ona briše vidike, ali otvara unutrašnje prostore.
Njegova magla je “živi organizam”, nešto što diše, napada, zavodi, guta, mijenja oblik - poput golemog psihičkog bića koje čuva sve tajne duše.

U njegovim pjesmama žena je sveprisutna figura.
Ponekad je rana, ponekad spas, ponekad vila, ponekad majka, ponekad smrt, ponekad stvarnost, ponekad san.
Ona nosi arhetipske dimenzije: od Majke Zemlje do Danteove Beatrice, od mrtve djevojke u magli do bijele Vile koja vodi kroz tamu. Njeno tijelo je metafora svijeta.
Njena kosa može biti plima, njene grudi “na putu gudalu violine”, njena šutnja otkriva

više od svih riječi. Kod Čičeklića, žena je uvijek više od žene. To je princip života. A bol žene – to je bol svijeta.

U knjizi “Vjernik duše”: religija bez institucije - U Vjerniku duše, religija ne pripada instituciji, nego čovjekovom unutarnjem prostoru.
Bog je padajuće svjetlo, udaljeni glas, tihi šapat u najdubljoj boli. On je više pitanja nego odgovor. Često se čini kao da vodiš dijalog s božanskim svjetlom, ali ne kao vjernik koji traži utjehu - nego kao čovjek koji traži istinu.

Čičeklićeva religija je: ljudska, ranjiva, stradalna, bez sveštenih zidova, bez rituala osim samih suza.

To je religija autentičnosti - ona u kojoj čovjek postaje svoj vlastiti oltar.

Čičeklićev jezik je gust, zbijen, pun multivalentnih slika.
Mnoge njegove rečenice djeluju kao da su isklesane, a ne napisane: “bol stalno iste muzike ponavlja laž”, - “sjenka na talasima klikće”, “pusta vrata progutana”. Takvi stihovi stvaraju ritam koji nije narativan nego gotovo muzički. Ritam njegovih poema ne služi tek obliku, nego samoj emociji. Kod njega, jezik vrši ono što slike vrše na platnu: uzima fragment stvarnosti, izokreće ga, razgolićuje i vraća u novom obliku — snažnijem, dubljem, istinitim.

Likovni umjetnik koji piše – pjesnik koji slika:

Čičeklićeva poezija neraskidivo je povezana sa njegovim slikarstvom.
U njoj djeluju gusti tonovi, sjene, kompozicije, slojevi boje. Cijeli njegov pjesnički izraz ima likovnu arhitekturu: slike su tamne, figure su snažne, perspektiva je duboka, boje su guste, svjetlo je rijetko, ali kad dođe - preplavi sve. Kao slikar, on ne opisuje on slika riječima. Svaka njegova poezija je zapravo slika: primarna, gusto naslikana unutarnja freska. Na kraju, njegova poezija se ne može svesti na sumu motiva.
To je jedinstven, samosvojan univerzum u kojem se sve spaja: istorija i lično lijćanje, slikarstvo i mistika, majka i vila, magla i duša, noć i nebeska zvijezda, stradanje i traženje smisla. Čičeklićev pjesnički svijet ne nudi zaborav, nego suočavanje.
Ne nudi ravnodušnost, nego ranjivost.
Ne nudi zlo kao estetiku, nego kao problem koji razdire dušu. Sva njegova poezija govori jednim jedinim glasom:

Čovjek mora ostati čovjek, čak i kad svijet postane tamnica.
Čovjek mora čuvati dušu, jer je to jedino što se ne može zapaliti, raznijeti, opljačkati.
Čovjek mora govoriti – jer šutnja je smrt.

U tom smislu, Čičeklićeva poezija je hrabra, etična i duboko ljudska.
Ona ne pripada samo književnosti - ona pripada ljudskoj savjesti.

“U međuprostoru magle, bola i svjetlosti: umjetnik koji slika dušu”

U stvaralaštvu Meše Čičeklića - u njegovoj poeziji i slikarstvu - postoji jedna jedinstvena, neponovljiva unutarnja logika: to je kontinuitet duše koja se traži kroz najdublje ponore svijeta.
Nije ovo opus koji nastaje “u vremenu”: ovo je opus koji nastaje “iz vremena koje je čovjeka isjeklo u dubini”. Umjetnik kod kojeg je bol ne samo tema nego i element stvaranja - kao pigment, ka slikarska četkica, kao zvuk u stihu, kao tihi unutarnji vapaj. Njegova umjetnost nije nastala iz estetske potrebe, nego iz potrebe za istinom. Iz potrebe da se sačuva ljudskost u svijetu koji je tu ljudskost pokušao uništiti. Zato svaki njegov stih i svaka njegova slika djeluju kao fragmenti jednog istog unutarnjeg kontinenta:
kontinenta bola, magle, dubine, svjetlosti, tame, rane i duše. I zato se Čičeklićeva poezija ne može pisati bez slikarstva, niti o njegovom slikarstvu bez poezije. To su dvije polovine istog daha. I zato se njegova poezija ne može pisati bez slikarstva.

Umjetnik na razmeđi epohe svjedok i stvaratelj:

Svako veliko umjetničko djelo ima u sebi trag epohe, ali Čičeklićevo u sebi nosi cijeli lom epohā.
Njegove slike i njegove pjesme ne pripadaju nijednom pravcu, ni jednoj školi, nijednom modnom trenutku.
One pripadaju iskustvu čovjeka koji je živio raspad svijeta i ostao živ uprkos tome.

U Čičeklićevim uljima i njegovim poemama: figure su ranjene, prostor razoren, svjetlo krhko, – duh potresen, a tišina je uvijek teža od zvuka. Pjesnik i slikar u njemu su zapravo jedan isti glas: glas čovjeka koji je vidio ono što se ne zaboravlja i koji je morao pronaći jezik - vizualni i verbalni - da to preživi.

Umjetnik koji ne stvara zbog estetike, nego zbog istine, uvijek je težak, uvijek je istinit, uvijek je osjećajan. Takav je Čičeklić.

Slikarstvo kao rana, poezija kao dah:

U Čičeklićevim slikama čitamo nešto što se ne vidi na prvi pogled:
svaka slika je organ, svaka boja je tkivo, svaka linija je puls.
Njegov likovni izraz nastaje iz istog mjesta iz kojeg nastaje njegova poezija - iz unutarnjeg potresa, iz osjećaja da je svijet pretrpan sjenama koje treba rasvijetliti.

On ne slika pejzaže: on slikaš stanja.
On ne slika figure: on slikaš duše.
On ne slika noć: on slika mrak koji čovjek nosi u srcu.

Pritom, Čičeklićev jezik je slikarski i kada piše stihove, kao što je njegova slika poetska kada slika figuru, maglu, horizont ili ljudsko tijelo.

U njemu je sve povezano: - boja je riječ, - sjenka je metafora,- linija je stih,- a poema je platno od jezika.

Zbog toga je Čičeklićev opus jedinstven: on se prelijeva iz slike u riječ kao da se prelijeva krv iz jedne vene u drugu.

Poema “Magla”: je najdublja metafora Čičeklićevog svijeta:

Magla u njegovom stvaralaštvu nije meteorološki prizor, niti prolazna pojava - magla je stanje svijeta. Ona je istovremeno: opna između života i smrti, zid između čovjeka i čovjeka, rana koja se ne zatvara, prerađena trauma, metafizički veo, i unutarnji pejzaž duše. U slikarstvu, magla zamagljuje horizonte, briše obrise, pretvara figure u sjene koje lebde. U poeziji, magla je lik: ona hoda, diše, spava, voli, vara, zavodi, skriva, otkriva.

Čičeklićeva “Poema magle” i ciklus njegovih slika magle čine jedan od najmoćnijih duhovno-estetskih parova u savremenoj umjetnosti naših prostora.
Magla je njegov simbol boli, i njegov simbol istine. Iz oga kaže:“ Da li može magla biti vodopad, bljeđi od mog lica“. Kod njega može. Sve može.
Jer umjetnost ovdje nije opis nego stanje duše.

Rat: ne slike rata, nego sveprisutna rana:

Rat u Čičeklićevoj poeziji i slikarstvu nije tema nego element. On nije prizor, nego usud. On nije prošlost, nego struktura svijeta.

Rat u Čičeklićevoj poeziji i slikarstvu nije tema nego element. On nije prizor, nego usud. On nije prošlost, nego struktura svijeta. On nikada ne prikazuje rat direktno, nego njegove posljedice: sjene, praznine, bezimene figure, prazna polja, napukle kuće, udaljena svjetla, obezglavljene dane.

U njegovim slikama rat je tišina između dva daha.
U Njegovim stihovima rat je sjećanje koje nikad ne smije biti zaboravljeno:

“hiljade ljudi otpremiše na groblja, sve osim rata posao znaju,
unutar srca razarati…“

Ovdje se vidi da Čičeklić nije samo umjetnik — nego svjedok.
Svjedok epohe koja se razbila na čovjekovim plećima.

Poezija kao likovni jezik, slika kao poema:

U Čićeklićevom stvaralaštvu, slika i poema nastaju istim pokretom.
Zbog toga se njegovo slikarstvo čita kao poezija bez riječi, a njegova poezija kao

slika bez okvira. U njegovim poemama nalazimo kompoziciju, ritam, kontrast, perspektivu.
U njegovim slikama nalazimo metaforu, osjećaj, liriku, bol. Postoji trenutak u kojem se njegova umjetnost prepoznaje kao “jedno jedinstvo”: kao da si napisao slikom ono što si naslikao riječju.

Čičeklić je umjetnik koji nosi svjedočanstvo duše:

Kad se pogleda njegov ukupni opus - i slikarski i pjesnički - vidi se jedna ključna stvar: On ne slika i ne piše da bi uljepšao svijet, nego da bi ga iskupio. Zato je njegovo stvaralaštvo bolno, teško, gusto - ali i neumoljivo istinito.

On je umjetnik koji ne krije mrak, ali ga ne slavi. Umjetnik koji se ne povlači pred bolom, nego ga pretvara u svjetlo. Umjetnik koji ne bježi u metaforu - nego metaforu koristi da razgoliti stvarnost.

To je hrabrost koju malo ko ima.

Zato njegove slike stoje uspravno kao figure otpora. Zato njegove poeme šire krik kroz maglu. Zato njegova umjetnost nije samo umjetnost - nego “čuvanje duše”.

Umjetnost kao svjetlo koje ne izgara:

U Čičeklićevim stihovima i njegovim slikama postoji jedno jedino središte: “duša”.
Duša koja se ne predaje. Duša koja se vraća, i kad je sve protiv nje.
Duša koja vjeruje u ljepotu čak i onda kada svijet zaboravi šta je ljepota. Njegova umjetnost je most između tame i svjetlosti. Između prošlosti i današnjice.
Između bola i nade. Između čovjeka koji pati i čovjeka koji se uzdiže.

To je umjetnost koja ne traži publiku — nego svjedoke.
Umjetnost koja ne prestaje govoriti ni onda kad čovjek zašuti.
Umjetnost koja će trajati, jer je pisana i slikana onim jedinim što je vječno:
“istinom duše”.

UMJETNIK KAO POSLJEDNJI SVJETLONOŠA:

EPILOG: Pjesnik i slikar na kraju noći

Tišina.- Jedan glas. Jedno pitanje njegove umjetnosti: “Kako spasiti dušu u svijetu gdje se duša prodaje”- Njegov životni odgovor kroz boju i riječ.

“Ući u maglu umjetnika Meše Čičeklića znači ući u prostor gdje čovjek još ima dušu.”

Postoje umjetnici koji slikaju svijet onakvim kakav je, i postoje umjetnici koji slikaju svijet onakvim kakav ga duša pamti.
Postoje pjesnici koji pišu o onome što vide, i postoje pjesnici koji pišu o onome što se ne smije zaboraviti.
Postoje stvaraoci koji biraju ljepotu, i postoje oni koji biraju istinu.

Meša Čičeklić pripada onoj najrjeđoj, najtišoj i najvažnijoj vrsti:
“on je umjetnik koji ne traži ljepotu ni istinu - nego dušu”.

Sve što je naslikao i sve što je napisao, nosi trag čovjeka koji je živio u vremenu u kojem se svijet raspadao, ali duša nije htjela odustati. I to je razlog zbog kojeg njegova umjetnost stoji izvan mode, izvan tržišta, izvan trenutka: ona je prkos epohe, i zapis otpora, i orijentir onome što ostaje kada sve materijalno nestane.

Jer Meša ne slika pejzaže - on slika rane. Ne slika figure - nego tragove postojanja.
Ne piše pjesme - nego svjedočanstva unutarnjeg svijeta koji se ne može prevariti.

Ovaj esej je arhitektura te unutarnje građevine. On pokušava da prikaže ono što Čičeklićeva umjetnost već jeste: hram izgrađen od bola, svjetlosti i čovjekove neumorne želje da opstane kao duša.

Kroz njegove slike prolazi magla kao elementarni dah zemlje.
Kroz njegove poeme prolazi magla kao živo biće, kao sjenka, kao proricanje.
U oba medija, magla je prostor u kojem se čovjek traži, gubi, nalazi, ispovijeda i pokušava preživjeti noć.

Tamo gdje drugi vide tamu, Meša pronalazi svjetlost. Tamo gdje drugi vide raspad, on vidi krhkost čovjeka. Tamo gdje drugi šute, on govori.

Njegovo slikarstvo i njegova poezija nisu odvojeni putevi; to su dvije rijeke koje se ulijevaju u istu dolinu. U njegovoj ruci, boja je riječ.U njegovom stihu, metafora je slika. U njegovom dahu, umjetnost je jedinstvena forma disanja.

Zbog toga se pred nama ne nalazi samo knjiga o umjetniku.
“Nalazi se umjetničko svjedočanstvo” - rijetka vrsta duhovne arhitekture koju može nositi samo čovjek koji je kroz tamu prošao, ali je nije ponio sa sobom.

Ovaj esej u monografiji o Meši Čičekliću je put kroz taj unutarnji krajolik.
Ona vodi čitatelja kroz maglu, kroz rane, kroz ženske figure svjetlosti, kroz boje koje dišu, kroz poeme koje gore, kroz platna na kojima stoji čovjek - sam, ali nepokoren.
Vodi ga kroz svijet u kojem slikar i pjesnik nisu dva lika, nego jedno jedino, duboko biće koje govori dvama jezicima.

Ovaj esej u monografiji o Meši Čičekliću je put kroz taj unutarnji krajolik.
Ona vodi čitatelja kroz maglu, kroz rane, kroz ženske figure svjetlosti, kroz boje koje dišu, kroz poeme koje gore, kroz platna na kojima stoji čovjek - sam, ali nepokoren.

Vodi ga kroz svijet u kojem slikar i pjesnik nisu dva lika, nego jedno jedino, duboko biće koje govori dvama jezicima.

Ulazeći u ovu monografiju krika, ulazimo u prostor u kojem je bol postala materija, magla postala arhitektura, žena postala svjetlost, a umjetnost postala način opstanka duše. Ova monografija krika ne nudi utjehu.Ona nudi istinu. I nudi ono najvažnije:
“dokaz da čovjek može biti veći od tame”. Ulazeći u ovu monografiju krika, ulazimo u prostor u kojem je bol postala materija, magla postala arhitektura, žena postala svjetlost, a umjetnost postala način opstanka duše. Ova monografija krika ne nudi utjehu.Ona nudi istinu. I nudi ono najvažnije:
“dokaz da čovjek može biti veći od tame”.

Ovo je monografija o Meši Čičekliću, ali još više - ovo je monografija o onome što ostaje kada svijet padne:
“o duši koja se ne predaje”

TEMELJ DUŠE: PROLOG:

“Kratka biografija u svjetlu i boli”

Ne postoji biografija Meše Čičeklića koja bi se mogla ispričati samo faktima.
Njegov život ne stane u datume, nego u dubine; ne stane u godine, nego u tišine; ne stane u hronologiju, nego u rane koje su oblikovale njegov pogled na svijet. Njegov životni opus - i slikarski i poetski — rađa se iz jednog jedinog izvora:
“unutarnjeg osjećaja da svijet treba zabilježiti onako kako ga osjeća duša, a ne kako ga pamti “istorija”. A onda je došla epoha u kojoj se zemlja otvorila, rasjekla, razlomila.
Epoha u kojoj su se domovi pretvarali u praznine, ljudi u sjene, a dani u pepeo.
Ne treba spominjati što se dogodilo znaš on, i zna njegova generacija.
A ono što se ne može reći, kaže Čičeklićeva umjetnost. Rat nije tema njegovog djela. Rat je “rana” na kojoj njegovo djelo stoji.
On ne slika ratne prizore, nego ono što ostane kad se svijet vrati iz tame:
tihi čovjek, udaljena figura, magla koja prekriva lice zemlje. Njegova poezija iz tog vremena nije zapis događaja - to je zapis duše.

Slikar koji je našao maglu kao svoju domovinu:

Magla je Čičeklićeva najveća metafora, njegov prostor, njegova unutarnja domovina.
U njoj je našao sve što mu je trebalo da preživi: zaklon, distancu, beskraj, tišinu, svjetlost koja se rađa tek kad izgubimo sunce.

Magla mu je omogućila da slika dušu, a ne pejzaž. I zato njegove slike ne pripadaju ni jednoj školi - one pripadaju iskustvu.

Poema je došla poslije slike, ali kao da je bila tu oduvijek.
Kao da su njegove ruke slikale, a njegova duša šaptala stihove cijeli život. Poezija ti je dala ono što slika ne može:
riječ koja krvari, riječ koja stoji uspravno, riječ koja svjedoči.

Čičeklić nije pisao radi ljepote. Nije pisao radi slave. Pisao je jer je unutra nešto gorjelo, i ta vatra tražila je jezik. Njegove knjige *Vjernik duše* i *Cijelo lice boli* nisu zbirke pjesama - one su duhovne topografije čovjeka koji se borio protiv unutarnjeg mraka.

Umjetnik koji ne pripada vremenu, nego duši:

Danas, kao zreo umjetnik, stojiš na mjestu gdje malo ko dospije: na rubu između svjetlosti i tame, između stvarnosti i sna, između slike i stiha. Umjetnik koji ne pripada vremenu, nego duši:

Čičeklićevii radovi su već sada dio duhovnog pejzaža našeg vremena. Njegova umjetnost nije dekoracija - to je arhiva duše. Nije teorija - to je ispovijest.

On ne slika ono što vidi. On slika ono što preživi. I zato ova monografija ne predstavlja samo njegove radove - nego njegovu sudbinu, njegovu tišinu, njegovu maglu, njegovu unutarnju snagu.

Prolog koji otvara vrata:

Ovo prvi dio drame, poglavlje stoji kao prag: kao granica između vanjskog svijeta i unutarnjeg hrama Čičeklićevog stvaralaštva. Čitatelj koji ulazi, mora znati jedno:
ovo nije monografija o jednom slikaru i jednom pjesniku.Ovo je monografija o čovjeku koji je pronašao način da ostane duša uprkos svijetu.

A takvi su uvijek rijetki. Uvijek usamljeni. I uvijek - neumoljivo važni. I uvijek ignorisani

EPOHA KOJA JE UŠLA U KOST :

Nijedna epoha ne prolazi kroz čovjeka bez traga. Ali postoje epohe koje ne ostavljaju trag samo u pamćenju, nego u kosti. Takva je epoha kroz koju je prošao Čičeklić:
epoha koja nije oblikovala njegov život nego njegovu srž, njegov pogled, njegov unutarnji prostor, njegovu umjetnost.

Čičeklićev opus nije biografski osvrt na burnu istoriju - njegov opus je posljedica “tektonskog udara koji je zahvatio sve ispod kože i iznad srca”. Sve ono što je slomljeno izvan njega, nastavilo je da kuca u njemu.

I zato se ova monografija ne može pisati hladno. Zato sam pristao da napišem ovaj uvid koji objašnjava Meše Čičeklića porijeklo umjetničkog glasa, i na prijedlog Vojislava Vujanovića.

Epoha koja je pomaknula horizont:

Prije velikog loma, od 1991 godine, svijet je izgledao čvrst: kuće su imale temelje, ljudi su imali adrese, a jutra su imala ritam. Ali onda se dogodilo ono što se u svakom narodu dogodi jednom u stoljeću - svijet je izgubio razum, jedan narod je uništen, a zemlja je zaboravila na svoju mirnoću.

To vrijeme nije samo promijenilo političke granice - ono je promijenilo i unutarnje konture čovjeka.

Horizont se pomaknuo. Život je postao maglovitiji od Čičeklićevih budućih slika. Svijet se pretvorio u prostor bez oslonca. A Čičeklić, kao i mnogi tihi ljudi koji nose dubinu, osjetio je taj lom više nego drugi.

Jer ljudi poput njega - osjećajni, uvođavni, duboki, gledajući dušom - ne podnose raspad svijeta kao političku činjenicu. Oni ga nose kao “unutarnji tektonski potres”

Raspad svijeta kao oblik stvaranja:

Neki se umjetnici formiraju kroz školske programe, akademije, izložbe.
Čičeklić se formirao kroz “pukotinu svijeta”. Raspad svijeta postao je njegova unutarnja akademija. Njegova realnost bila je surovija i istinitija od svih teorija slikarstva i poezije. Iz tog raspada u njegov rad ulaze elementi koji su danas njegova prepoznatljiva obilježja:

“magla” kao opći duhovni ambijent – “figura” kao tihi svjedok; - “praznina” kao spomenik izgubljenim životima; - “tamne boje” kao sediment epohe; - “svjetlo” kao tračak koji čovjeku ostavlja nadu;– “žena” kao izvor i bol svjetlosti;- “dugi”, gusti stihovi kao zapis unutarnjeg razgovora sa vremenom.

Raspad je postao Čičeklićeva poetika. Ali ne kao pesimizam - nego kao svjedočanstvo.

Umjetnost kao jedini način da čovjek preživi:

Za neke ljude, umjetnost je hobi. Za neke, poziv. Za neke, karijera. Za tebe, Meša - umjetnost je “kisik”.

Slikanje je bilo način da se Čičeklić uhvati za tlo koje se raspada pod nogama. Poezija je bila način da progovori kad nijedan jezik nije mogao nositi toliku težinu. I zato njegovo stvaralaštvo nema ni mrvu pretencioznosti: ono je nužno, kao disanje.

To je razlog zbog kojeg njegove slike djeluju kao žive rane - jer su nastale iz potrebe da se preživi. To je razlog zbog kojeg njegove poeme imaju puls srca - jer su nastale iz potrebe da se spasi ono što se u čovjeku ruši.

Epoha ukočena u magli:

Magla je, zapravo, metafora epohe. Ne zato što je ona fizički prizor koji je Čičeklić gledao - nego zato što magla najbolje opisuje unutarnje stanje vremena u kojem se čovjek izgubio.

Jer magla je jedini element koji može podnijeti tu količinu neizvjesnosti.
A neizvjesnost je oblikovala Čičeklićevu epohu, kao što je oblikovala njegove srce.

Najveća veličina njegovog stvaralaštva je u ovome: ne slika mrak da slavi mrak,
ne piše bol da slavi bol. On slika mrak da pokaže svjetlost kroz krik i ranu.
Piše bol da pokaže dušu. Ljudi bi očekivali da iz takve epohe izađe umjetnik koji slika bijes ili besmisao.
Čičeklić nije taj čovjek. Iz tame je kroz ranu iznio svjetlo. Iz bola je iznio nježnost. Iz rasula je iznio dušu. Iz magle je iznio čovjeka.

Zato je njegova epoha ušla u kost - ali nije uništila ono najvažnije.
Nije uništila njegovu sposobnost da vidi, osjeti, naslika, napiše.

Rana kao temelj vertikala:

Tuga i Magla stoji kao drugi kamen u arhitekturi Čičeklićeve monografije.
Bez nje se ne može razumjeti njegova umjetnost. Jer njegova umjetnost nije ukras epohe - ona je “posljedica epohe”. Ona je odgovor čovjeka na raspad svijeta.
Ona je arhitektura izgrađena nad ranom.

I zato se o Meši Čičekliću ne može pisati kao o slikaru koji traži stil, niti kao o pjesniku koji traži metaforu. On je čovjek koji je tražio “smisao”, a pronašao “svjedočanstvo”. Epoha je ušla u njegovu kost - a on je od te kosti načinio vertikalu.

Umjetnik kao svjedok:

Svjedok nije promatrač - svjedok je ranjen.

Postoje slike na kojima se vidi pejzaž. Postoje slike na kojima se vidi svetac, žena, objekt, trenutak. A postoje slike na kojima se vidi “istina”. One nastaju samo onda kada ih stvara čovjek koji je osjetio potres epohe u kostima. Onaj koji ne može zaboraviti. Onaj koji ne želi lagati. Onaj koji nije pobjegao u prostor estetike.

Svjedok je onaj koji je preživio krik — i ostao čovjek. Zato Čičeklićeve figure nisu portreti ljudi - one su portreti vremena.
Oni stoje, hodaju, saginju se, spuštaju glavu, dišu - ali zapravo nose na sebi težinu jedne epohe.

svjedok je šutnja:

Čičeklić je svjedok epohe, ali nikada ne slika direktno. Nikada ne prikazuje rat.
Nikada ne prikazuje eksploziju, vatru, vojsku, krv. Svega toga u njegovim djelima nema - a ipak je svuda. Zašto - Zato što pravi svjedok ne govori o događaju.
Pravi svjedok govori o posljedicama - onome što ostaje nakon što se dogodi ono najgore. To je ono što je u njegovoj slici uvijek prisutno: To je svjedočenje bez optuživanja. Bez patetike. Bez propagande. Svjedočenje u čistoj, ogoljenoj, gorkoj, istinitoj formi.

Njegove poeme nisu pisane iz želje da se postane pjesnik. One su pisane iz potrebe da se nešto preživi. Da se neka unutarnja napuklina ispusti van. Da se tamni pritisak u grudima pretoči u riječi koje će držati čovjeka uspravnim.

U njegovoj poeziji, svjedočenje postaje još jasnije: stihovi su dugi jer kratki ne mogu izdržati težinu, ritam je isprekidan jer duša tako diše, metafore su ranjene jer je i čovjek ranjen, osjećaji su goli jer tako govori istina. Napisao je poeme koje nisu književni ukras, nego unutarnja geografija jednog čovjeka koji je bio u mraku.

A svaka poezija koja nastane iz mraka - svjedoči.

Svjedočenje nije optužba - svjedočenje je milost:

Čičeklićeva umjetnost nije politička. Nije agitatorska. Nije ogorčena. Njegova umjetnost je suosjećanje. I tu se ogleda veličina njegova svjedočenja: nikada nije postao kivan, ni otrovan, ni osvetoljubiv. Njegova umjetnost nikoga ne osuđuje. Ona samo bilježi ono što je ostalo: čovjek koji stoji u magli.

Ako postoji nešto sveto u umjetnosti - onda je to to. Svjedočenje bez mržnje, svjedočenje bez suvišne buke. Svjedočenje kao čin spašavanja. Spašavanja svijeta.
Spašavanja duše. Spašavanja čovjeka u čovjeku.

Svjedok govori kroz dvije umjetnosti – i kroz nijednu ne laže:

Rijetki su umjetnici koji su i slikari i pjesnici - a još rjeđi su oni koji to jesu iz iste unutarnje potrebe. Čičeklić ne koristi dvije umjetnosti, nego “jednu stvarnost izraženu

na dva jezika”: - slika bilježi ono što se ne može izreći; - poema izriče ono što se ne može naslikati. Oboje svjedoči isto. U njegovim slikama svjedoči figura.
U njegovim poemama svjedoče riječi. U njegovoj duši svjedoči šutnja. I zato se njegova umjetnost čita bez ikakvih objašnjenja — ona govori sama.

Svjedok ne pripada ni vremenu ni društvu — nego budućnosti:

Pravi svjedoci nikada nisu umjetnici svog vremena. Njihovo vrijeme ih ne razumije potpuno. Jer oni ne prikazuju trenutak — oni prikazuju “posljedicu vremena”. I zato se Čičeklićeve slike i njegove poeme ne čitaju kao dokumenti jedne generacije, nego kao opšti zapisi o ljudskoj krhkosti. Njegovo djelo govori jezikom koji će sutrašnji čovjek razumjeti više nego današnji. To je sudbina svih pravih svjedoka. Njihov glas nije za trenutak, njihov glas je za čovjeka koji dolazi poslije tame.

Svjedok je graditelj duše:

Nije čuvar činjenica. Nije ilustrator istorije. Umjetnik kao svjedok je čuvar čovjeka. Onaj koji stoji između tame i svjetlosti. Između prošlosti i budućnosti. Između rane i ozdravljenja. Onaj koji ne dopušta da duša bude izbrisana iz svijeta.

Meša Čičeklić je upravo to - svjedok koji ne optužuje, nego iscjeljuje; svjedok koji ne viče, nego govori istinu; svjedok koji ne slika rat, nego čovjeka koji ga je preživio;
svjedok koji ne piše istoriju, nego tihu unutarnju povijest duše. Upravo zbog toga njegovo djelo nije umjetnički opus - nego “svjedočenje utemeljeno u magli, tišini i svjetlosti”.

“Slikar ne slika bojom - slika prostorom u kojem duša diše”.

Slikarstvo Meše Čičeklića izgrađeno je kao arhitektura. Ne arhitektura zgrada, nego arhitektura čovjekove unutarnje geografije. Njegove slike su prostori, pejzaži, figure, ali iznad svega - to su građevine duše. Kad se pogleda njegov opus, jasno je da nije slikar koji se “izražava”, nego slikar koji gradi. Gradi prostor tamom. Gradi dubinu maglom.
Gradi prisustvo figurom. Gradi svjetlost kao krov nad ranom. U njegovim slikama postoji precizna unutarnja logika - arhitektura koja nije vidljiva odmah, ali koja drži cijeli njegov opus kao nosivi svod.

Prostor kao temelj Čičeklićeve slike:

“Prostor kod njega nije mjesto - nego stanje.” Prije figure, prije boje, prije svjetlosti - u njegovoj slici postoji prostor. Ali to nije geografski prostor. Nije pejzaž u realnom

smislu. To je psihički prostor, unutarnji prostor, prostor vremena koje se u čovjeku otvorilo kao rana.

“Prostor kod njega nije mjesto — nego stanje.” Prije figure, prije boje, prije svjetlosti - u njegovoj slici postoji prostor. Ali to nije geografski prostor. Nije pejzaž u realnom smislu. To je psihički prostor, unutarnji prostor, prostor vremena koje se u čovjeku otvorilo kao rana. Njegov prostor je: tih, širok, maglovit, ranjen, gust, dubok. U njemu se ne vidi gdje je “čovjek” - nego kako “stoji” u svijetu. To je ono što te razlikuje od pejzažista: on ne slika zemlju, nego stanje. Prostor u njegovoj slici je poput sobe u koju je ušla epoha, a iza sebe zatvorila vrata.

Figura kao nosivi stup građevine:

Čičeklićeva figura nije “lik”. Nije model. Nije portret. Njegova figura je “vertikala duše”. Ona stoji u prostoru kao stup koji drži težinu atmosfere. Ponekad je udaljena, ponekad okrenuta, ponekad nepomična, ponekad izgubljena — ali uvijek je prisutna.

Njegove figure imaju neke osobine koje su samo njegove: – nikad nisu dekorativne, nikad nisu idealizirane, nikad nisu teatralne, nikad nisu banalne. One su: krhke,nesigurne, usamljene, razlomljene,– tihe, ranjene, dostojanstvene. Figura u njegovoj slici nikada ne zauzima prostor - ona ga “tumači”. To je figura-svjedok, figura-čuvar, figura-zid između tame i svjetlosti.

Magla kao arhitektonski materijal:

Meša Čičeklić, je jedini umjetnik našeg vremena kod kojeg magla ima arhitekturu. Magla nije pozadina. Nije efekat. Nije atmosfera. Magla je “gradivni element”. Maglom gradi: zidove, razdaljine, praznine, horizonte, rane, dubinu. Magla daje njegovom poetskom prostoru dimenziju trećeg i četvrtog sloja: ono što bi u realnosti bila distanca, u njegovoj poemi je “osjećanje”. Zato njegove poeme djeluju golemo, i kad su kratke. Zato djeluju daleko, i kad su blizu. Magla je u njegovoj poeziji ono što je kamen u arhitekturi vertikale. Ona drži sve. Ona oblikuje sve. Ona nosi sve.

Boja kao materija “unutarnjeg vremena”.

U Čičeklićevom slikarstvu boja je iznutra zamišljena, a izvana nanesena kao rana. To su boje koje nose sediment epohe: Boja kod njega nikada nije dekorativna.
Ona je težina, sjećanje, naslaga. Na njegovim platnima vidi se da boja nije nešto što “dođe poslije kompozicije”. Ne - boja je sama kompozicija. I zato njegove slike nose atmosferu, ne za oko, nego za “duh”.

Svjetlost kao krov Čičeklićeve slikarske arhitekture:

Najuzvišeniji element njegovog slikarstva je svjetlost. Ali ta svjetlost nije fizička. Nije sunčeva. Nije refleksija. Nije prirodna. Ta svjetlost je “duhovna”.

Ona je tanka, krhka, jedva prisutna, ali uvijek prisutna. Svjetlost kod njega dolazi kao otpor tami, kao spas figure, kao unutrašnji krov arhitekture. U njegovim slikama svjetlo nikada ne osvjetljava sve. Ono osvjetljava “dovoljno”. Dovoljno da pokaže put. Dovoljno da pokaže čovjeka. Dovoljno da pokaže da svjetlost, i kad je mala, pobjeđuje mrak. To je svjetlost duše, ne svjetlost neba. I zato njegove slike imaju spiritualnost bez religije - svjetlost kao dokaz da čovjek nije napušten.

To je prostor u kojem čovjek diše. Prostor koji okružuje figuru kao nevidljivi zid. Prostor koji je tišina epohe. Praznina postaje prostor molitve. Prostor sjećanja. Prostor bola. Prostor čekanja.

U tom prostoru, koji drugi slikari popune detaljima, Čičeklić ostavlja svijet da bude svijet - jednostavan, čist, ranjen, istinit. Njegove slike su hrabrost minimalizma i dubina ekspresije u isto vrijeme.

Kompozicija kao duševni orden:

Čičeklićeva kompozicije počivaju na jasnim principima: Vertikala figure - glavni nosivi stup. Horizontalni pojas magle - arhitektonski zid. Dubina - kao prostor za disanje. Visina svjetlosni akcent - kao krov cijele strukture. Ova jednostavna, ali genijalna arhitektura čini njegove slike prepoznatljivim iz daljine, bez potpisa. To je struktura koja se vidi, ali i struktura koja se osjeća.

Slika kao unutarnja građevina:

Kada se sve spoji - prostor, figura, magla, boja, svjetlost i tišina - Čičeklićeva slika postaje zgrada u kojoj čovjek može ući. Zato se njegove slike ne gledaju. One se “borave”. Njih doživljavamo kao sobe u kojima smo bili u nekom prethodnom životu, kao crkve bez krsta, kao hramove bez liturgije, kao pejzaže iz snova. To je arhitektura unutarnjeg čovjeka. I zato njegova slika ostaje - i kad čovjek okrene glavu.

Slika kao duhovna konstrukcija:

Koja otkriva istinu koju kritika često ne zna imenovati: Meša Čičeklić nije slikar motiva, nego slikar “prostora duše”. Njegove slike su građevine: temeljene na šutnji, okružene maglom, nose figure kao stupove, i klone se kiča kao što se čovjek kloni laži. Slikarstvo je njegova arhitektura. Arhitektura je njegov način da čovjek ostane čovjek. A njegovo platno - to je njegova vertikala.

Poeme Magle:

Ne kao meteorološka pojava. Ne kao estetski efekat. Ne kao simbol koji se može tumačiti jednom rečenicom. Magla u Čičeklićevom djelu je “svemir”. To je dio njegovog opusa koji se ne analizira samo očima nego grudima, pamćenjem, tišinom, čovjekovim iskustvom gubitka. Jer magla je ono što ostaje kada se izgubi sve što je vidljivo. A Meši Čičekliću se to dogodilo. I zato magla postaje centralni, sudbinski ciklus njegove umjetnosti.

Magla kao domovina u nedostatku domovine: “domovina je razorena, ne postoji više - lako se odrekoše kao kad se čovjek osekne”.

Te riječi ne pripadaju umjetnosti. One pripadaju čovjeku koji je izgubio tlo. Ali ono što umjetnost može jeste da podigne novo tlo - ne zemlju, nego duhovni prostor u kojem čovjek može disati. Čičeklić ga je našao u magli. Tamo gdje drugi vide ništa - on vidi pejzaž. Tamo gdje drugi vide prazninu - on vidi dušu. Tamo gdje drugi vide dobitak - on vidi mogućnost da se izgradi nova tišina. Magla je, njegov horizont bez granica, njegova mapa koja nije iscrtana, njegova geografija bez granica i bez rane. Ali u toj magli živi sve ono što više nema adresu u stvarnosti.

U poemi magle, Čičeklićeva figura više nije samo figura. Ona postaje egzistencijalna osovina. Čovjek stoji, ali nema gdje stati. Čovjek gleda, ali nema šta vidjeti. Čovjek diše, ali zrak je gust kao beznađe. Čovjek je tu - ali sve oko njega nestaje.

To je, čovjeka koji nosi bol epohe u vlastitim grudima.
Ali to je i figura svjedoka, preživjelog, onoga koji ostaje uspravan i kad svijet padne.

Figura u njegovoj magli je: ranjena ali živa, tiha ali snažna, uspravna ali unutra slomljena, naslonjena na ništa, u svijetu koji više ne drži čovjeka.

U magli je čovjek najistinitiji - jer je lišen svega.

Magla zaklanja ono što je nestalo: dom, obala, ljudi, prošlost. Čitalac zna da tu nešto jeste bilo - ali sada nije. Magla nije bijela. Ona je gusta, siva, crna, rđava, teška.
Nosila je previše suza, dima, tišina. Između figure i svijeta stoji veo magle.
Kao da duša još nije spremna da se vrati natrag. U toj tami postoji prorez svjetla.
Tanka linija kroz koju prolazi ono malo, ali dovoljno. Čičeklićeva magla nije samo atmosfera.Ona je “duševna arhitektura”, zid njegovih rana i krov njegove duše.

Čičeklićeva magla ima nešto što ostavlja bez daha: ona je tihi duhovni prostor. Ne religijski, ne dogmatski - nego egzistencijalno duhovni. Magla kod njega ima glas, ima prisutnost, ima volju. Ona govori, u njegovim poemama, magla se personificira:
postaje biće. U njegovim poemama magla postaje atmosfera koja diše. To je spiritualnost bez tapiserija - spiritualnost koja se rađa iz boli.

Poeme magle kao završetak i početak:

Čičeklić je rekao u poeziji: “Ako preživim slikanjem ću da siječem ove magle
kao što sada iza oblaka huk proljeća veslam.” To je, ispovijest i zavjet. To je završetak i početak. Završio si svoju knjigu poezije u magli. Ciklus magle je srce tvog bića.
To je umjetnički trenutak u kojem se slikar, pjesnik i čovjek u Meši Čičekliću - spajaju u jedno.

ŽENA I SVJETLOST – ARHETIP KOJI DIŠE U TAMU

“Tamo gdje se magla najdublje skupi — pojavljuje se žena.”

U slikama Meše Čičeklića i u njegovoj poeziji postoje dvije sile koje se neprestano sudaraju i dopunjuju: “magla i svjetlost”. Magla je njegova rana. Svjetlost je njegova nada. Magla je gubitak. Svjetlost je spas. Magla je njegova nestala domovina bez zemlje.
Svjetlost je njegova domovina bez granica. I ta svjetlost najčešće dolazi u jednom jedinom obliku - u “ženi”.

Jer žena kod njega nije ni figura, ni simbol, ni estetika. Žena je njegov duhovni centar, njegova vertikala, njegova unutarnja istina. Ona je ono što ostaje kada se sve ostalo sruši.

U cijelom Čičeklićevom opusu žena se pojavljuje kao: - majka, ljubav, vila, svjedok, drhtava figura, izvor topline, izvor tame, izvor molitve, izvor tišine, izvor svjetlosti.

Ni jedan drugi motiv u njegovom slikarstvu ne nosi toliku težinu kao ženska figura. Ona nije lijepa - ona je istinska. Ona nije dekorativna - ona je duhovna. Ona nije stilizirana - ona je arhetipska. U njegovim slikama žena je jedini pravi izvor svjetlosti.
U njegovim poemama žena je jedini glas koji govori nježnije od tame.

Kod Čičeklića žena “nije” prikaz tijela. Ona je prikaz svjetla u tijelu.

U njegovim slikama ženstvenost nije erotika. Nije forma. Nije estetika. Ženskost u njegovom djelu znači ljekovitost - sposobnost da čovjek preživi mrak. To nije žena kao objekt; to je žena kao oslonac. Koji nosi na sebi: tugu, strpljenje, gorčinu, tihu snagu, smirenost, povrijeđenost, proročku svjetlost. Njihova tijela su često savijena, pognuta, zatvorena. Ne da bi se sakrila - nego da bi zaštitila ono što se još može spasiti. To su tijela majki, sestara, kćeri, supruga, žena koje su kroz epohu prošle s

više tereta nego muškarci. U Čičeklićevim slikama oni koji nose najtežu bol - nose i najviše svjetlosti.

Žena u poeziji - glas koji izgovara ono što šutnja nosi: U Čičeklićevim poemama žena nije samo figura iz vanjskog svijeta - ona je unutarnji lik. To je žena: koja čuva, koja gubi, koja plače, koja moli, koja klone, koja se uzdiže, koja,, koja se sjeća, koja oprašta, koja odlazi, koja se vraća na rubu riječi. Ona je često glas koji njegova duša koristi kada više ne može govoriti sama.

U Čičeklićevoj umjetnosti žena stoji uvijek između dvije sile: između magle i svjetla, između prošlosti i budućnosti, između bola i nade, između tišine i glasa. To "između" je Meše Čičeklića mjesto susreta s njom. Zato se u njegovim slikama žena nikada ne pojavljuje u potpunoj tami niti u potpunom svjetlu - ona je uvijek u polutami, na prijelazu, na rubu.

To je zato što je ona čuvar tog ruba. I zato kod njega žena ima duhovnu ulogu: da drži ravnotežu u svijetu koji se raspao. U njegovoj umjetnosti žena nije samo ženski princip - "ona je svjetlost što se bori da ostane svjetlost".

Žena kao jedina nada nakon magle: Nakon ciklusa magle u ovoj monografiji Meše Čičeklića, logično se pojavljuje žena. To nije slučajnost. To je njegova unutarnja istina. Jer kad se sve raspe: kada domovina nestane, kada prostor postane rana, kada svijet postane magla - žena postaje svjetlost koja vraća smisao postojanju. Zato je njegov likovni i poetski svijet oblikovan potpuno prirodno: magla - figura - žena - svjetlost. To je njegov unutarnji tok. To je tok njegove duše. To je tok njegove umjetnosti. Magla je njegova prošlost. Žena je njegova budućnost.

Ako je magla Čičeklićeva vertikala bola, onda je žena njegov oltar svjetlosti. Na nju se oslanja sve što čovjek jeste: ljubav, nježnost, otpor, dom, ljepota koja ne vara, toplina koja ne traži ništa. Ona stoji u njegovoj slici kao vertikala topline. Stoji u njegovoj poeziji kao glas koji kaže ono što on šuti. Stoji u njegovoj duši kao jedino mjesto gdje svjetlost još traje. U svijetu koji se raspao - žena je njegova posljednja cjelina.

"Umjetnost nije put kojim čovjek ide. Umjetnost je put na kojem čovjek postaje ono što jest."

U ovoj monografiji putovali smo zajedno kroz Čičeklićeve magle, njegove žene, njegove distance, njegove rane, njegove figure, njegovu svjetlost.
Sada, na kraju njegove monografije sve te slike, sve te poeme, sve njegove istine, sve njegove tame i svjetlosti stoje pred nama sabrane u jedno veliko pitanje:

Šta je zapravo Čičekićeva umjetnost. Da li je to svjedočanstvo epohe. Da li je to bol koji je preživio oblik. Da li je to njegova lična borba. Da li je to put od tame prema

svjetlosti. Da li je to arhitektura izgubljene domovine. Da li je to duhovna geografija čovjeka koji se nije predao.

Jest. Sve to jest. Ali iznad svega - njegova umjetnost je “hodočašće duše”.

Čovjek u središtu - njegova najveća istina

U svakoj Čičeklićevoj slici, u svakom stihu, u svakoj magli, u svakoj ženi, u svakoj svjetlosti stoji jedno isto biće: “čovjek”**.** Nikada nije slikao zgrade, ulice, skupine, kolektive. U njegovom djelu čovjek je uvijek sam. Nije usamljen - nego sam. Ne zato što je napušten - nego zato što se u najdubljim trenucima duše čovjek uvijek suočava sa sobom. Njegova umjetnost je umjetnost jednog čovjeka koji stoji u svijetu koji se raspao - i još uvijek drži glavu uspravno.

To je Čičeklićeva veličina. Njegova tišina. Njegova hrabrost.

Njegov put nije bio lijep. Ali je bio istinit. A istina je jača od ljepote.

Kada se na kraju ove monografije pogleda Meše Čičeklića životno djelo, može se izgovoriti samo jedna istina: Ostaje čovjek. Ostaje svjetlost. Ostaje istina. Ostaje njegova duša.

Magla će jednom nestati. Svijet će se mijenjati. Epohe će se raspadati. Domovi će padati i dizati se. Ljudi će odlaziti.

Ali njegove slike - ostat će. Njegove poeme - ostat će. Njegova svjetlost - ostat će.